

له‌بلاو کراوه‌کانی سایتی ئیمان وهن

WWW.IMAN1.COM

به‌شی نویژ (الصلاة) (۱۰۰)

کاته‌کانی نویژ (أوقات الصلاة)

(۱۰۰) نویژ یه‌کیکه له گرنگ‌ترین پایه‌کانی ئیسلام پاش شایه‌تمان (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو) (خوایان لی رازی بیئت) فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَحَجُّ الْبَيْتِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ)) واته: ئیسلام له سه‌ر پیئنج پایه دامه‌زراوه: شایه‌تی دان به‌وه‌ی که‌وا هیچ په‌رستراویک نییه شایه‌نی په‌رستن بیئت به‌راستی جگه له (الله)، وه موحه‌مه‌دیش به‌نده و نیژراو و په‌یام به‌ری (الله) یه، وه نویژ کردنه، وه زه‌کات دانه، وه حه‌ج کردنی مائی خوایه، وه پۆژوو گرتنی مانگی ره‌مه‌زانه [رواه البخاری (۸/۴۹/۱) ومسلم (۲۰/۴۵/۱) واللفظ له، وغیرهما].

بۆیه هه‌ر که‌سیک باوه‌ری پی‌ی نه‌بیئت وئینکاری بکات، ئه‌وه کافره وله ئیسلام ده‌رچوو به‌یه‌کرای زانایانی ئیسلام، به‌لام زانایان جیاوازن له باره‌ی که‌سیکه‌وه نویژ ناکات له به‌ر ته‌مه‌لی و باوه‌پیشی به‌(وَأَجِب) بوونی هه‌بیئت، هوی ئه‌و جیاوازییه‌ش ده‌گه‌رپته‌وه بۆ چه‌ند فه‌رموده‌یه‌کی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که‌وا نویژ نه‌که‌ر به‌گشتی به‌کافر ناو ده‌بات، له‌وانه فه‌رموده‌که‌ی (بُرَيْدَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ)) واته: په‌یمانی نیوان ئیمه - موسولمان - وئهان - کافران - نویژه جا هه‌ر که‌سیک نه‌یکات ئه‌وه کافره [رواه ابن ماجه (۱۰۷۹/۳۴۲/۱) والنسائی (۲۳۱/۱) والترمذی (۲۷۵۶/۱۲۵/۴) وهو حدیث صحیح بپوانه صحیح ابن ماجه (۸۸۴)].

وه فەرمووده که ی (جابر) یش (خوای لی رازی بیئت) که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ)) واته: له نیوانی پیوا وله نیوانی شیرک و بی باوه پیدا ، واز هینانه له نویژ کردن [رواه مسلم (۸۲/۸۸/۱) وهذا لفظه وأبو داود (۱۲/رقم/۴۶۵۳) مع العون والترمذي (۲۷۵۱/۱۲۵/۴) وابن ماجه (۱۰۷۸/۳۴۲/۱)] .

وه چەند فەرمووده یه کی تریش که دوا رۆژی نویژ نه که ر ده گه پینیتته وه بو ویستی خوا له وانه: فەرمووده که ی (عُبادَةُ بْنُ صَامَتٍ) (خوای لی رازی بیئت) که وا فەرمووی: بیستم پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده یفه رموو: ((خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ ، مَنْ أَتَى بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا إِسْتَحْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ ، وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ ، إِنْ شَاءَ عَذَبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ)) واته: پینج نویژ خوای گه وره له سه ر به نده کانی فەرز ی کردوه ، هه ر که سیک به جی بهینیت وهیچی لی نه فه وتینیت - سوکایه تی کردن به حه ققیان - ئەوه خوای گه وره لای خویه وه په یمانی داوه که وا بیخاته به هه شته وه ، وه هه ر که سیکیش به جی نه هینیت ئەوه خوای گه وره لای خویه وه هیچ په یمانیکی پی نه داوه ، ئەگه ر ویستی بوو سزای ده دات وه ئەگه ریش ویستی بوو ئەوه لی خویش ده بیئت [رواه أحمد (۸۲/۲۳۴/۲) وأبو داود (۴۲۱/۹۳/۲) وابن ماجه (۱۶۰۱/۴۹۹/۱) وغيرهم وهو حديث صحيح برواه صحيح ابن ماجه (۱۱۵۰)] .

جا هه ندیک له زانایان ده لین: له بهر ئەوه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) دوا رۆژی ئەو نویژ نه که ره ی گێراوه ته وه بو ویستی خوای گه وره ، دیاره (کافر) بوونی نویژ نه که ر (کفر) ی بچوکه نه ک (کفر) ی گه وره که له ئیسلام ده ری ده کات .

به لام نه وه ی راست بیئت: من پاش لی کۆلینه وه و تاوتوی کردنیکی زوری به لگه کانی ئەم مه سه له یه وپای زانایان له باره یه وه به بی هیچ ده مارگیریه کی کویرانه ، بۆم پوون بویه وه که وا به لگه کانی ئەوانه ی که ده لین نویژ نه که ر (کافر) ه و له ئیسلام ده رده چیت ، زور به هیزن و واتا که نیشیان پوون تره ، له به لگه ی ئەوانه ی که ده لین (کفر) ی بچوکه .

وه فەرمووده که ی (عُبادَةُ) یش بو که سیک نییه هه رگیز نویژ نه کات ، به لکو بو که سیکه که م ته رخه می تیدا بکات ، به جوانی پارێزگاری لی نه کات ، وه ک له ریوایه ته کانی تریدا ده ر ده که ویت ، ئەگه ر ته ماشای بکه ی ، ئەمه یش راو بوچوونی (شیخ الإسلام ابن تیمیة) یه [بروانه مجموعه الفتاوى (ج۲۲، ۲۳، ۲۴)] .

وه (إِبْنُ حَزْمٍ) (په حمه تی خوی لى بیټ) په کړایى (إِجْمَاع) ی هاوه لسان (صَحَابَه) ی پیغه مبه ری خوا ده گپړتیه وه له سهر نه وه ی ((که و ا هر که سیک یه ک نویژ نه کات به قهسته وه تا کاته که ی تی ده په ریټ ، نه وه (کافر) ه وه لگه پراوه ته وه له نیسلام)) [بیوانه المطی لابن حزم ۱۵۳/۲، ۱۵۲، المسأله رقم: ۲۷۹] .

وه (إِبْنُ الْقَيْمِ) (په حمه تی خوی لى بیټ) ده فه رمی : قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ بْنُ حَزْمٍ : وَقَدْ جَاءَ عَنْ عُمَرَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ وَغَيْرُهُمْ مِنَ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ ، أَنَّ تَرَكَ صَلَاةَ فَرَضٍ وَأَحَدَةٍ مُتَعَمِّدًا حَتَّى خَرَجَ وَقْتَهَا فَهُوَ كَافِرٌ مُرْتَدٌّ ، قَالُوا - أَيْ الْمُكْفِرُونَ لِتَارِكِ الصَّلَاةِ - وَلَا نَعْلَمُ لَهُؤَلَاءَ مَخَالَفًا مِنَ الصَّحَابَةِ ، وَقَدْ دَلَّ عَلَى كُفْرِ تَارِكِ الصَّلَاةِ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ وَإِجْمَاعُ الصَّحَابَةِ ([بیوانه کتاب الصلاة لابن القیم (ل) ۱۵۰] ، پاشان ده ست ده کات به هیئانه وه ی به لگه کان له قورئان وسوننه ت ویه ک رایى (الإجماع) .

وه (إِبْنُ تَيْمِيَةَ) (په حمه تی خوی لى بیټ) بو چوونى پیشینان (مَذْهَبُ السَّلَفِ) له م باره یه وه ده گپړتیه وه له (مَجْمُوعَةُ الْفَتَاوَى) دا ، وه ده فه رمی: جیا خستنه نیوانى نه وه ی دان به (وَأَجِبَ) بوونى نویژ دا بنیټ ، له گه ل نه وه که سه ی که هر نکو لى لى ده کات ، وه (کافر) کردنى دووهمیان و (کافر) نه کردنى یه که میان ، له راستیدا نه مه (فُرُوعِ) یکی به تال (فَاسِدِن) ، له هاوه لسان (صَحَابَه) ه وه شتى وا نه گپړپراوه ته وه [بیوانه مجموعه الفتاوى (ج ۲۲) ۳۲] .

وه نه وه (كُفْرٌ) و (شُرْكٌ) ه ، (كُفْرٌ) و (شُرْكٌ) ی بچوک نییه ، چونکه له فه رمو ده که ی (جَابِر) دا به (مُعَرَّفُ بِأَلِ) هاتوه ، وه هر (كُفْرٌ) یکیش له قورئان وسوننه تدا به (صِيغَةً) ی (مُعَرَّفُ بِأَلِ) بیټ نه وه (كُفْرٌ) ی (أَكْبَرُ) ه نه ک (أَصْغَرُ) ، چونکه (أَلْفٌ) و (اللَّامُ) به لگه یه له سهر نه وه ی که و ا نه وه (إِسْمٌ) ه (إِسْتِعْرَاقٌ) ی و اتا که ی ه موو کردوه ، نه مه ش (أَهْلُ اللَّغَةِ) جیا وازیان تییدا نییه .

نه وه نویژانه ی که خوی گه وره له سهر باوه پردارى پی گه یشتووی ژیری^(۱۰۱) ، پیویست کردوه پییچ نویژه^(۱۰۲) ، نویژى نیوه پرو ، یه که م کاتى نه وه نویژه لادانى خوړه له ناو راستى ناسمان به ره و لای پروژ ناوا ، وه دواين کاتى نه م نویژه نه وه یه ، سیبهر ه موو شتیك به نه ندازه ی خو ی پی بیته وه ، جگه له و سیبهره ی که ما بوو کاتیك خوړ له ناو راستى ناسماندا بوو ، وه نویژى عه سر ، وه یه که م کاتى نه وه یه که سیبهری ه موو شتیك ه ندیک له

سیبهری خوئی زیاتر بیت جگه له و سیبهره‌ی که مابوو کاتیکی که خوور له ناو راستی ناسماندا بوو ، وه دواين کاتیشی تا خوور ئاوا بوونه ، به‌لام بوو کهسیک (عُدْر)ی نه‌بیت دروست نییه نویژی عه‌سر دوا بخات تا خوور لار ده‌بیته‌وه بوو ئاوا بوون ،

(۱۰۱) له بهر فرموده‌که‌ی (علی) (خوای لئ رازی بیت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموی: ((رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ ، عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ)) واته: پیئوسی تاوان هه‌لگه‌راوه له سه‌ر سئ که‌س: له سه‌ر خه‌وتوو تا له خه‌وه‌لده‌سیت ، وه له سه‌ر مندال تا پیئ ده‌گه‌یه‌ت - بالغ ده‌بیت - ، وه له سه‌ر شیت تا ژیر ده‌بیته‌وه [رواه أبوداود (۴۳۸۰/۷۸/۲) وهو حدیث صحیح برونه الإرواء (۲۹۷) وصحیح الجامع (۳۵۱۳)].

(۱۰۲) له بهر فرموده‌که‌ی (أنس بن مالك) (خوای لئ رازی بیت) که‌وا فرموی: ((فَرَضَتْ عَلَيَّ النَّبِيُّ (ﷺ) الصَّلَاةَ لَيْلَةَ أُسْرِي بِهٖ خَمْسِينَ ، ثُمَّ نَقَصَتْ حَتَّى جُعِلَتْ خَمْسًا ، ثُمَّ نُودِيَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ لَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ ، وَإِنَّ لَكَ بِهَذِهِ الْخَمْسِ خَمْسِينَ)) واته: له شه‌وی (إسراء) دا په‌نچا نویژ له سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فره‌ز کرا ، پاشان که‌م کرایه‌وه تا کرا به پیئنج نویژ - له شه‌و و پوژیک دا - ، پاشان بانگ ده‌ریک بانگی کرد ، ئه‌ی (مُحَمَّد) ووته‌ی من گورانی به سه‌ردا نایه‌ت ، بو تو - پیغه‌مبه‌ری خوا و ئوممه‌ته‌که‌یشی - هه‌ر به‌م پیئنجه پاداشتی په‌نچا نویژت بوو ده‌نوسریت [رواه البخاری (۳۸۸۷/۲۰۱/۱) ومسلم (۲۵۹/۴۵/۱)].

وه له بهر فرموده‌که‌ی (طَلْحَةَ بْنُ عُبَيْدُ اللَّهِ) (خوای لئ رازی بیت) که‌وا پیاویکی ده‌شته‌کی تووک سه‌ر تیک چوو ، هاته

وه نویژی شیوان (مَعْرَب) ، وه یه‌که‌م کاتی ئه‌وه‌یه که خوور ئاوا ببیت ، وه دواين کاتیشی تا سوورایی خوور ده‌میئیته‌وه هه‌ر به‌رده‌وامه ، وه نویژی عیثا ، وه یه‌که‌م کاتی ئه‌وه‌یه سوورایی خووری پاش خوور ئاوا نه‌میئیت ، وه دواين کاتیشی تا دووهم به‌شی شه‌وه ، به‌لام بوو کهسیک (عُدْر)ی نه‌بیت دروست نییه نویژی عیثا دوا بخات بوو پاشی سئ به‌شی یه‌که‌می شه‌وه ، وه

نویژی بهیانی ، وه یه‌که‌م کاتی ئه‌وه‌یه که پروناکی دووه‌می بهیانی
 دهر‌بکه‌ویت که پی‌ی ده‌وتریت (الفجر الصادق) ، وه دوایین کاتیشی تاخور
 دهر‌که‌وتن هه‌ر به‌رده‌وامه (۱۰۳) ،

لای پیغه‌مبه‌ری خوا (علیه‌السلام) پرسیری کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ، پیم بلّی خوا چه‌ند نویژی
 له سه‌رم فه‌رز کرده ، پیغه‌مبه‌ریش (علیه‌السلام) فه‌رموی: ((الصلوات الخمس إلا أن تطوع
 شيئاً)) واته: پینج نویژه‌که ، مه‌گه‌ر خوت زیاتر (تطوع) بکه‌ی [رواه البخاری (۱/۶۱۰/۶) ومسلم
 (۱/۴۰۱) وغیرهما].

(۱۰۳) بۆ دیاری کردنی کاته‌کانی نویژ ، فه‌رموده‌مان زوره ، له‌وانه فه‌رموده‌که‌ی
 (جابر بن عبدالله) (خوایان لی رازی بیت): ((أن النبي ﷺ جاءه جبريل عليه السلام
 فقال له: قم فصله ، فصلی الظهر حين زالت الشمس ، ثم جاءه العصر فقال: قم
 فصله ، فصلی العصر حين صار ظل كل شيء مثله ، ثم جاءه المغرب فقال: قم
 فصله ، فصلی المغرب حين وجبت الشمس ، ثم جاءه العشاء فقال: قم فصله ،
 فصلی العشاء حين غاب الشفق ، ثم جاءه الفجر فقال: قم فصله ، فصلی الفجر
 حين برق الفجر ، أو قال: سطع الفجر . ثم جاءه من الغد للظهر فقال: قم فصله ،
 فصلی الظهر حين صار ظل كل شيء مثله ، ثم جاءه العصر فقال: قم فصله ،
 فصلی العصر حين صار ظل كل شيء مثله ، ثم جاءه المغرب وقتاً واحداً لم يزل
 عنه ، ثم جاءه العشاء حين ذهب نصف الليل ، أو قال: ثلث الليل فصلی العشاء ،
 ثم جاء حين أسفر جداً فقال: قم فصله ، فصلی الفجر ، ثم قال: ما بين هذين
 الوقتين وقت)) واته: (جبریل) هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (علیه‌السلام) فی‌ری کاته‌کانی نویژی
 بکات ، جا (جبریل) چووه پیشه‌وه و پیغه‌مبه‌ری خوایش (علیه‌السلام) له پشتیه‌وه راوه‌ستا
 وخه‌لکیش له پشتی پیغه‌مبه‌ری خوا وه (علیه‌السلام) راوه‌ستان ، جا نویژی نیوه‌روی کرد ، کاتیک
 که خور له ناو راستی ناسمان لای دا ، وه هاته‌وه کاتیک که سیبه‌ری - هه‌مووشتی‌ک - به
 ئه‌ندازه‌ی خوی پی‌هات ، جا ئه‌وه‌ی کرد که له پیشدا کردی ، جا (جبریل) چوه پیشه‌وه و
 پیغه‌مبه‌ری خوایش (علیه‌السلام) له پشتیه‌وه وخه‌لکیش له پشتی پیغه‌مبه‌ری خوا وه (علیه‌السلام)
 راوه‌ستان ، جا نویژی عه‌سری کرد ، پاشان هاته‌وه بۆ لای کاتیک که خور ناوا بوو ، جا
 (جبریل) چووه پیشه‌وه و پیغه‌مبه‌ری خوایش (علیه‌السلام) له پشتیه‌وه وخه‌لکیش له پشتی
 پیغه‌مبه‌ری خوا وه (علیه‌السلام) راوه‌ستان ، جا نویژی شیوان (مغرب) ی کرد ، پاشان هاته‌وه بۆ

لای کاتیک کہ سوورایی خۆر نہما ، جا (جبریل) پیش کہوت و پیغمبہری خوایش (ﷺ) له پشتیہ وه وخه لکیش له پشتی پیغمبہری خوا وه (ﷺ) راوہستان ، جا نوہی عیشایی کرد ، پاشان ہاتہ وه بۆ لای کاتیک کہ رووناکی بہرہ بہیان لهت بوو بوو ، جا (جبریل) پیش کہوت و پیغمبہری خوایش (ﷺ) له پشتیہ وه وخه لکیش له پشتی پیغمبہری خوا وه (ﷺ) راوہستان ، جا نوہی بہیانی کرد . پاشان رۆزی دوہم ہاتہ وه بۆ لای کاتیک کہ سیبہری پیاو ئہ و نندہی خۆی پیہات ،

وہ ہەر کہسیک خہوتوو بیٹ له کاتی نوہی کدا یان له یادی چوو بیٹ ئہ وه ہەر کاتیک کہوتہ وه یادی دەیکاتہ وه^(۱۰۴) ، وہ ہەر کہسیکیش (عذر)ی بیٹ وبگات بہ یہک پکاتی نوہی کدا پیش تیپہر بوونی کاتہ کہی ، ئہ وه نوہی له کاتی خۆی دا کردوہ^(۱۰۵) .

جا ئہ وهی کرد وکو ئہ وهی دوہی کردی ، جا نوہی نیوہ پۆی کرد ، پاشان ہاتہ وه بۆ لای کاتیک کہ سیبہری پیاو دوو ئہ و نندہی خۆی پیہات ، جا ئہ وهی کرد وکو ئہ وهی دوہی کردی ، جا نوہی عہسری کرد ، پاشان ہاتہ وه بۆ لای کاتیک کہ خۆر ئاوا بوو ، جا ئہ وهی کرد وکو ئہ وهی دوہی کردی ، جا نوہی شیوانی کرد ، جا خہوتین پاشان ہہلساینہ وه پاشان خہوتینہ وه پاشان ہہلساینہ وه ، جا ہاتہ وه بۆ لای و ئہ وه کرد وکو دوہی کردی ، جا نوہی عیشای کرد ، پاشان ہاتہ وه بۆ لای کاتیک کہ رووناکی بہرہ بہیان تہا و روون دہرکہوت وئہستیرہکان تیکہ ل بون ، جا ئہ وهی کرد وکو ئہ وهی دوہی کردی ، پاشان نوہی بہیانی کرد ، پاشان فہرموی: له نیوانی ئہم دوو نوہی کدا - دوہی وئہمرۆ - کاتی نوہی کدا [رواہ الترمذی (۱۰۰/۲۸۱/۱) والنسائی (۵۱۳/۲۵۵/۱) وغیرہما، ہو حدیث صحیح بروانہ الإرواء (۲۵۰) و صحیح الترمذی (۱۲۸)].

(۱۰۴) له بہر فہرمودہ کہی (انس) (خوای لی رازی بیٹ) کہوا پیغمبہری خوا (ﷺ) فہرموی: ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا ، فَكَفَّارَتُهَا أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا تَذَكَّرَهَا)) واتہ: ہەر کہسیک نوہی کی له یاد چوو ، یان خہوی لی کہوتو بوو _ له کاتہ کہی دا _ با ہەر کاتیک

که‌وت‌وه یادی بیکاته‌وه [رواه البخاری (۵۹۷/۷۰/۲) و مسلم (۶۸۴/۴۷۷/۱) و غیرهما بألفاظ متقاربة وهذا أحد ألفاظ مسلم].

(۱۰۵) له بهر فرموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمودی: ((مَنْ أَدْرَكَ رُكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ)) واته: هر که‌سیک گه‌یشت به پکاتیکی نویژدا ، نه‌وه به نویژه که‌دا گه‌یشتووه [رواه البخاری (۵۸۰/۵۷/۲) و مسلم (۶۰۷/۴۳۳/۱)].

نه‌و کاتانه‌ی که‌ نویژ کردنی تییدا قه‌ده‌غه کراوه (الْأَوْقَاتُ الَّتِي تُهَيَّئُ عَنْ الصَّلَاةِ فِيهَا)

وه چهند کاتیک هه‌یه قه‌ده‌غه کراوه نویژ تییدا بکریّت ، پاش نویژی به‌یانی تاوه‌کو خور به‌رز ده‌بیته‌وه ، وه له‌و کاته‌دا که‌ خور وا له‌ ناو راستی ناسماندایه‌ تا لار ده‌بیته‌وه ، وه له‌ پاش نویژی عه‌سرتا خور ئاوا ده‌بیّت (۱۰۶).

(۱۰۶) له‌ بهر فرموده‌که‌ی (عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا فرمودی: ((ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ ، أَوْ أَنْ نُقْبَرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظُّهْرِ حَتَّى تَمِيلَ الشَّمْسُ ، وَحِينَ تَضِيْفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَعْرَبَ)) واته: سی کات هه‌یه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) قه‌ده‌غه‌ی لی ده‌کرین که‌وا نویژی تییدا بکه‌ین ، یان وه‌کو مردوی تییدا بنیژین - بخه‌ینه‌ گور - ، کاتیک که‌ خور ده‌ده‌چیّت - هه‌لدیّت - تا به‌رز ده‌بیته‌وه ، وه کاتیکیش که‌ ووشر هه‌لده‌سیّت - له‌ گه‌رمیدا - تا خور له‌ ناو راستی ناسمان لا ده‌دات ، وه کاتیکیش که‌ خور به‌روئاوا بوون ده‌چیّت تا ئاوا ده‌بیّت [رواه مسلم (۲۹۳/۵۶۸/۱) و ابوداود (۳۱۷۶/۴۸۱/۸) و غیرهما].

وه له‌ بهر فرموده‌که‌ی (أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِي) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا فرمودی: بیستم پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمودی: ((لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ)) واته: له‌ پاش نویژی به‌یانی نویژ نییه‌ تا

خۆر به‌رز ده‌بیته‌وه ، وه له پاش نویژی عه‌س‌ریش نویژی نییه تا خۆر ئاوا ده‌بیته [رواه البخاری (۵۸۶/۶۱/۲) ومسلم (۲۸۸/۵۶۷/۱)].

وه پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هۆی ئەم قه‌ده‌غه کردنه دیاری ده‌کات له فه‌رموده‌که‌ی (عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ) (خوای لی رازی بیته) که‌وا پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پی‌ی فه‌رموو: ((صَلِّ صَلَاةَ الصُّبْحِ ، ثُمَّ أَقْصِرْ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَتَّى تَرْتَفِعَ ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ حِينَ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ . وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ . ثُمَّ صَلِّ ، فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ ، حَتَّى يَسْتَقِلَّ الظِّلُّ بِالرُّمْحِ . ثُمَّ أَقْصِرْ عَنِ الصَّلَاةِ ، فَإِنَّهُ حِينَئِذٍ تَسْجُرُ جَهَنَّمَ ، فَإِذَا أَقْبَلَ الْفَيْءُ فَصَلِّ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ ، حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ ، ثُمَّ أَقْصِرْ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى تَغْرِبَ الشَّمْسُ فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ ، وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ)) واته: نویژی به‌یانی بکه ، پاشان واز له نویژ کردن بیته تا خۆر درده‌چیته و به‌رز ده‌بیته‌وه ، چونکه کاتیك درده‌چیته له نیوان دووشاخه‌ی شه‌یتاندا درده‌چیته ، وه له‌و کاته‌دا کافره‌کان (سُجُود) ی بۆ ده‌به‌ن ، پاشان نویژ بکه چونکه له‌و کاته‌دا فریشته ئاماده ده‌بن و ده‌به‌نه شایه‌ت ، تا سیبه‌ری یم نامینیته ، پاشان واز له نویژ کردن بیته چونکه له‌و کاته‌دا دۆزه‌خ گه‌رم ده‌کریت ، جا ئە‌گه‌ر سیبه‌ری بۆ دروست بو‌وه ، ئە‌وه نویژ بکه چونکه فریشته ئاماده ده‌بن و ده‌به‌نه شایه‌ت ، پاشان واز له نویژ کردن بیته تا خۆر ئاوا ده‌بیته ، ئە‌وه له‌و کاته‌دا له نیوان دووشاخه‌ی شه‌یتاندا ئاوا ده‌بیته ، وه له‌و کاته‌دا کافره‌کان (سُجُود) ی بۆ ده‌به‌ن [رواه مسلم (۸۳۲/۵۷۰/۱)].

مه‌به‌ست له نیوان دووشاخه‌ی شه‌یتان ئە‌وه‌یه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) شه‌یتان ده‌زانیت که‌وا خۆر په‌رسته‌کان له‌و کاته‌دا (سُجُود) ده‌به‌ن بۆیه ئە‌ویش شاخی ده‌داته به‌ر خۆر بۆ ئە‌وه‌ی (سُجُود) بۆ ئە‌ویش به‌ه‌ن .

چه‌ند تی‌بینی یه‌ک:

(أ) ئەم قه‌ده‌غه کردنه بۆ ئە‌و نویژانه‌یه که به بی هۆ ده‌کریت ، به‌لام ئە‌گه‌ر نویژیک هۆیه‌کی شه‌ری بو‌وه‌ک قه‌زا کردنه‌وه‌ی نویژی فه‌رز - ئە‌گه‌ر له بی‌ری چووبیته یان خه‌وتوو بیته - و نویژی سووننه‌ت ، و نویژی ده‌ست نویژ ، و نویژی سلّوی مزگه‌وت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) ، ئە‌وه دروسته له‌و کاته‌ قه‌ده‌غه کراوانه‌دا بکریته ، له به‌ر فه‌رموده‌ی زۆر ، له‌وانه :

فه‌رموده‌که‌ی (أَنْسُ بْنُ مَالِكٍ) (خوای لی رازی بیته) بپروانه (پ ۱۰۴) .

وه فہرمودہ کہی (أُمِّ سَلَمَةَ) (خوای لى رازی بیئت) کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) دوو رکات نویژی له پاش نویژی عہسر کرد ، جا منیش پرسیارم له ئوہم لى کرد ، ئویش فہرموی: ((يَا بِنْتُ أَبِي أُمِّيَّةَ ، سَأَلْتُ عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ ، وَإِنَّهُ أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ ، فَشَغَلُونِي عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَهَمَّا هَاتَانِ)) واتہ: ئہی کچی (بني أمية) پرسیارت له بارہی ئو دوو رکاتہ نویژہی پاش عہسر کرد ، ئوہ خہلکانیک له (عبد القيس) وہ هاتن بؤ لام پاش نیوہرؤ ، جا سہرقالیان کردم له دوو رکاتہ کہی پاش نویژی نیوہرؤ ، جا ئہمہ ئو دوو رکاتہ یہ [رواہ البخاری (۱۲۳۳/۱۰۵/۳) ومسلم (۲۹۷/۵۷۱/۱)].

وه فہرمودہ کہی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لى رازی بیئت) کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) له کاتی نویژی بہ یانیدا بہ (بلال)ی فہرموی: ((يَا بِلَالُ حَدَّثَنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمَلْتَهُ ، عِنْدَكَ فِي الْإِسْلَامِ مَنْفَعَةٌ ، فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ حَشَفْتُ نَعْلِيكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ)) واتہ: ئہی (بلال) پیم بلئی بہ هیوا ترین کارت کہ سوود بہ خش بیئت بؤت له ئیسلامدا کرد بیئت چپیہ ؟ چونکہ من گویم له دہنگی ہہردوو نہعلکہت بوو له پیشمہوہ له بہہشتدا ، ئویش ووتی : ((مَا عَمِلْتُ عَمَلًا فِي الْإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنْفَعَةٌ ، مِنْ أَنِّي لَا أَنْظَهُرُ طُحُورًا تَامًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ ، إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطُّهُورِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي أَنْ أُصَلِّيَ)) واتہ: ہیچ کاریکم نہ کردووہ بہ هیوا تر بیئت له لام ، له وہی کہ ہہر کاتیک ، شہو بیئت یان رؤژ ، دہست نویژم گرت بیئت (ئیللا) بہو دہست نویژہوہ چہندیک پیم کرابیئت نویژم پیوہ کردووہ [رواہ مسلم (۲۴۵۸/۴/رقم) وأبوداود وابن ماجه وغيرهم بألفاظ مختلفة].

وه فہرمودہ کہی (أَبُو قَتَادَةَ) (خوای لى رازی بیئت) کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرموی: ((إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيُرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ)) واتہ: ئہگہر یہ کیکتان ہاتنہ ژووری مزگہوتہ وہ با دانہ نیشتیت تا دوو رکات نویژ دہکات [رواہ البخاری (۱۱۶۳/۴۸/۳) ومسلم (۷۱۴/۴۹۵/۱) وغيرهما].

وه ہہروہا ہہندیک کات و ہہندیک شوینیش لهم قہدہغہ کردنہ جیا دہ کرینہ وہ ، له بہر فہرمودہ کہی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لى رازی بیئت) کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرموی: ((مِنْ إِغْتَسَلِ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَصَلَّى مَا قُدِّرَ لَهُ ، ثُمَّ أَنْصَتَ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ خُطْبَتِهِ ، ثُمَّ

يُصَلِّي مَعَهُ ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى ، وَفَضْلُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ)) واته: هر كه سيك له رۆژی جومعه دا خوی بشوات ، پاشان پروات بو نویژی جومعه ، وه چه ندیک بوی نوسرابیت نویژ بکات ، پاشان بی دهنگ بیّت تا - ووتار خوی - له ووتاره کی ده بیته وه ، پاشان نویژی له گه لدا بکات ، نه وه خوی گه وره له تاوانه کانی نیوان نه و جومعه و جومعه کی پیشووی ده بوریت ، له گه ل سی رۆژی زیاتریشدا [رواه مسلم (۸۵۷/۵۸۷/۲)].
 نه م فرموده یه به لگه یه له سه ر نه وه ی که وا له رۆژی جومعه دا ده توانریت نویژی سوننه ت بکریت با خوریش له ناو راستی ئاسماندا بیّت .

وه هه روه ها له (کعبه) دا (خوی گه وره پیروز تری کات) دروسته له هه موو کاتیکیدا نویژی تیدا بکریت ، له بهر نه و فرموده یه ی که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فرمی: ((يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ ، لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةً سَاعَةً مِنَ اللَّيْلِ أَوْ النَّهَارِ)) واته: نه وه ی (عَبْدُ مَنَافٍ) بهرگری له هیچ که سیك مه که ن سوور بخوات به ده وری نه م ماله دا یان نویژ بکات له هه ر کاتیکی شه ودا بیّت یان رۆژ [رواه ابن ماجه (۱۲۵۴/۳۹۸/۱) والترمزی (۸۶۹/۱۷۸/۲) وغیرها ، وهو حدیث صحیح بروانه صحیح ابن ماجه (۱۰۳۶)].

(پ) هه ر وه ک چۆن چهند کاتیکی هه یه که وا نویژ کردنی تیدا قه ده غه کراوه . به هه مان شیوه چهند شوینیکیش هه یه که وا نویژ کردنی تیدا قه ده غه کراوه . پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فرمی: ((الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْمَقْبَرَةَ وَالْحَمَّامَ)) واته: سه ر زه وری هه مووی مزگه وته جگه له گورستان و شوینی خوشوردن (الحمّام) [رواه ابن ماجه (۷۴۵/۲۴۶/۱) والترمزی (۳۱۶/۱۹۹/۱) ، عن ابي سعيد الخدري وهو حدیث صحیح بروانه صحیح ابن ماجه (۶۰۶)].

وه هه روه ها (البراء بن عازب) (خوی لی رازی بیّت) ده فرمی: پرسیار له پیغه مبهری خوا (ﷺ) کرا له باره ی نویژ کردن له په چا رانی ووشتر دا ؟ نه ویش فرموی: ((لَا تُصَلُّوا فِي مَبَارِكِ الْإِبِلِ فَإِنَّهَا مِنَ الشَّيَاطِينِ)) واته: نویژ مه که ن له په چا رانی ووشتر دا ، چونکه نه وه له شه ی تانه کانه ، وه پرسیار یان لی کرد له باره ی نویژ کردن له په چا رانی مه ردا ؟ نه ویش فرموی: ((صَلُّوا فِيهَا فَإِنَّهَا بَرَكَةٌ)) واته: نویژی تیدا بکه ن چونکه نه وه به ره که ته [رواه ابو داود (۴۸۹/۱۵۹/۲) وهو حدیث صحیح بروانه صحیح ابي داود (۱۷۷) و صحیح الجامع (۷۳۵)].

مه رجه کانی نویژ (شُرُوطُ الصَّلَاةِ)

(۱۰۷) له بهر فه‌رموده‌ی خوای گه‌وره له سوره‌تی (النساء: ۱۰۳) دا که ده‌فهرمی: ﴿ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ﴾ واته: به راستی نویژ له سهر باوه‌پداران فه‌ریکی کات بۆ دیاری کراوه . (باسی کاته‌کانی نویژمان له پیشدا کرد) .

(۱۰۸) له بهر فه‌رموده‌که‌ی خوای گه‌وره له سوره‌تی (الاعراف: ۳۱) دا که ده‌فهرمی: ﴿ يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ واته: ئه‌ی نه‌وه‌که‌ی ئاده‌م خۆتان پرازیننه‌وه له کاتی هه‌موو نویژیکدا. (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لۆ رازی بی‌ت) ده‌فهرمی: مه‌به‌ست له (زینة) پۆشاکه له نویژدا [بیوانه مغنی المحتاج (۱/۱۸۴)].

وه هه‌روه‌ها (عائشة) (خوای لۆ رازی بی‌ت) ده‌فهرمی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((لا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ الْحَائِضِ إِلَّا بِخِمَارٍ)) واته: خوای گه‌وره نویژ له ئافره‌تی پی گه‌یشتوو وه‌رناگریت ، مه‌گه‌ر به سهر پۆشه‌وه (خِمَار) [رواه ابوداود (۲/۳۴۵/۶۲۷) والترمذی (۱/۲۳۴/۳۷۵) واین ماجه (۱/۲۱۵/۶۵۵) وه‌و حدیث صحیح بیوانه صحیح ابن ماجه (۵۳۴)].

جا عه‌وره‌تی پیاو نیوانی ناووک وه‌ردوو ئه‌ژنویه‌تی ، له بهر فه‌رموده‌که‌ی (عبدالله بن عمرو) (خوایان لۆ رازی بی‌ت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((مَا بَيْنَ السَّرَّةِ وَالرُّكْبَةِ عَوْرَةٌ)) واته: ئه‌وه‌ی له نیوانی ناووک و ئه‌ژنودایه عه‌وره‌ته [رواه أحمد و ابوداود والدرقطنی وه‌و حدیث حسن بیوانه الإرواء (۲۷۱)].

وه له بهر فه‌رموده‌که‌ی (جرهد الأسلمی) (خوای لۆ رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به نزیکدا تیپه‌پبوو (بُرْدَه) یه‌ک به سهر شانمه‌وه بوو پانم که‌تووبوه دهر ، جا فه‌رموی: ((غَطُّ فَحْذِكَ فَإِنَّ الْفَحْذَ عَوْرَةٌ)) واته: پانت داپۆشه ، چونکه پان عه‌وره‌ته [رواه الترمذی (۴/۱۹۷/۲۹۴۸) و ابوداود (۱۱/۵۲/۳۹۹۵) وه‌و حدیث صحیح بیوانه الإرواء (۲۶۹) وه بیوانه (تهذیب السنن ۶/۱۷) لابن قیم و تمام المنه فی التعلیق علی فقه السنة (ل ۱۵۹) للالبانی].

وه عه‌وره‌تی ئافره‌تیش هه‌موو لاشه‌یه‌تی ، جگه له هه‌ردوو ده‌ست (له‌پ) ی و پوومه‌تی له نویژدا ، له بهر ئه‌و فه‌رموده‌یه‌یی که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((الْمَرْأَةُ عَوْرَةٌ)) واته: ئافره‌ت عه‌وره‌ته [رواه الترمذی (۲/۳۱۹/۱۱۸۳) وه‌و حدیث صحیح بیوانه صحیح الجامع (۶۶۰)].

وه فه‌رموده‌که‌ی دایکه (عائشة) که له پیشدا باسمان کرد ، که‌وا خوای گه‌وره نویژی ئافره‌تی پی گه‌یشتوو وه‌رناگریت مه‌گه‌ر به سهر پۆشه‌وه ، جا که مه‌رج (شرط) بوو سه‌ری

دپوشیت ، ئوہ شوینہکانی تری بہ پیشتہر دہبیت داپوشیت ، بہلگہش فرمودہکے (عائشہ) یہ (خوای لی رازی بیت) کہوا فرموی: ((لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْفَجْرَ ، فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ مُتَلَفَعَاتٍ فِي مِرْوَطِهِنَّ ، ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بِيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ)) واتہ: ئافرہتان لہ کاتی پیغمبرہری خوادا (ﷺ) ئامادہی نوئیژی بہ یانیان دہبوون ، خویمان زور باش دہپیچایہوہ بہ جل و بہرگہکانیان ، پاشان دہگہرانہوہ بو مالہکانیان ، وہ کہس نہیدہناسینہوہ [رواہ البخاری رقم (۲/رقم/۳۷۲) وغیرہ].

وہ دہبیت ئوہ جل و بہرگہ پاک بیت و لاشہی دہرنہخات ، خوای گہورہ لہ سورہتی (المدثر: ۴) دا دہفرمی: ﴿ وَثِيَابُكَ فَطَهِّرْ ﴾ واتہ: وہ جل و بہرگہکات پاک کہرہوہ .

وہ ہرہوہا ہروانہ (پ ۸) و (پ ۱۲) .

و پاکی لاشہ لہ بی دہست نوئیژی و لہش گرانی و ہموو جوڑہ پیسیہک ^(۱۰۹) ، و پاکی شوینی نوئیژ کردنہکہ ^(۱۱۰) ،

(۱۰۹) لہ بہر فرمودہی خوای گہورہ لہ سورہتی (المائدہ: ۶) ہروانہ (پ ۳۲) و (پ ۸۳) وہ لہ بہر فرمودہکے (ابن عمر) (خوایان لی رازی بیت) کہوا پیغمبرہری خوا (ﷺ) فرموی: ((لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طُهْرٍ)) واتہ: خوای گہورہ ہیچ نوئیژیک و ہرناگریت بہ بی پاکیتی (لہ لہش گرانی و بی دہست نوئیژی) [رواہ مسلم (۱/۲۰۴/۲۲۴) و الترمذی (۱/۳/۱)].

وہ لہ بہر فرمودہکے (علی) (خوای لی رازی بیت) ہروانہ (پ ۱۱) .

(۱۱۰) لہ بہر فرمودہکے کابرای دہشتہکی ہروانہ (پ ۹) .

وہ (صدیق حسن خان) لہ (رَوْضَةُ النَّدِيَّةِ شَرْحُ الدُّرِّ الْبَهِيِّ) دا دہفرمی: جہماوہری زانایان بوچوونیان وایہ کہ پاکیتی ئہم سیانہیہ (لاشہ و جل و بہرگ و شوینی نوئیژ) پیویست (وآجب) ہ ، وہ کومہ لیکی تریش فرموویانہ مہرج (شرط) ہ بو دروستیتی نوئیژ ، وہ کہسانیکی تریش ووتویانہ سوننہتہ ، بہ لام ئوہی راستہ ئوہیہ کہ پیویست (وآجب) ہ ، جا ئہگہر کہسیک بہ جل و بہرگی پیسہوہ نوئیژی کرد ، ئوہ پیویست (وآجب) یکی نوئیژی ئہنجام نہداوہ ، بہ لام نوئیژہکے دروستہ .

ئہم قسہیہی شیخ (صدیق) بہ پرحمہت بیت راستہ ، بہ بہلگہی فرمودہکے (ابوسعید) (خوای لی رازی بیت) کہوا پیغمبرہری خوا (ﷺ) لہ نوئیژیکدا نہعلہکانی لہ پیی داکہند ، جا ہموو ہاوہ لانیسی دایانکہند ، جا پاش نوئیژہکہ فرموی: ((مَا حَمَلَكُمْ عَلَيَّ

إِلْقَاءِ نِعَالِكُمْ)) واته: نه‌وه چی وای پی کردن که‌وا نه‌عله‌کانتان له پی داکه‌نن؟ نه‌وانیش ووتیان: بینیمان تو له پی داکه‌ند بویه نیمه‌یش دامانکه‌ند، جا پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((إِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامَ أَتَى فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا قَدْرًا...)) واته: (جبریل) سه‌لامی خوی لی بیت هات و ناگاداری کردم‌وه که‌وا نه‌عله‌کانم پیسی پیوه‌یه، .. هتد [رواه أبو داود (۶۳۶/۲۵۲/۲) وهو حدیث صحیح بپوانه صحیح ابی داود (۶۰۵)].

جا ده‌بینین پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) نویژه‌که‌ی دووباره نه‌کرده‌وه نه‌مه‌یش به‌لگه‌که‌ مه‌رج (شُرط) نییه، چونکه نه‌گه‌ر مه‌رج بوايه نه‌بوايه دووباره‌ی بگردایه‌ته‌وه... (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

و روکردنه قبیله (۱۱۱).

(۱۱۱) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی خوی گه‌وره له سوره‌تی (البقرة: ۱۵۰) دا که ده‌فه‌رمی: ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ واته: پوو له مزگه‌وتی حه‌رام (مکه) بکه - له نویژدا - وه له هه‌رشوینیکیشدا بوون، نه‌وه هه‌ر رو له و ئاسته بکه‌ن.

وه له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ) که‌وا فه‌رموی: ((صَلِّينَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا، ثُمَّ صَرَفْنَا نَحْوَ الْكَعْبَةِ)) واته: له گه‌ل پیغه‌مبهری خوا (ﷺ) شازده (۱۶) مانگ یان حه‌قده (۱۷) مانگ پوومان له (بیت المقدس) ده‌کرد له نویژدا، پاشان لا دراینه‌وه به‌ره‌و (کعبه) [رواه مسلم (۱/رقم/۵۲۵) والبخاری (۲/رقم/۳۹۰)].

وه دروسته له دوو حاله‌تدا پوو له قبیله نه‌که‌یت، له کاتی زور ترسدا، وه بو نویژی سوننه‌ت له سه‌فه‌ردا، به‌ سوار بوونه‌وه، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی خوی گه‌وره له سوره‌تی (البقرة: ۲۳۹) دا که ده‌فه‌رمی: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ واته: وه نه‌گه‌ر ترسان نه‌وه نویژه‌کانتان بکه‌ن، ئیتر به‌ پیاده بیت یان به‌ سواریه‌وه، (إِبْنُ عُمَرَ) (خوی لی رازی بیت) له ته‌فسیر کردنی نه‌م ئایه‌ته‌ دا فه‌رموی: ((مُسْتَقْبِلِي الْقِبْلَةَ وَعَيْرَ مُسْتَقْبِلِيهَا)) واته: پوو به‌ره‌و قبیله بیت یان روو به‌ره‌و قبیله نه‌بیت، (نَافِعُ) که قوتابی (إِبْنُ عُمَرَ) بوو فه‌رموی: وا ده‌زانم (إِبْنُ عُمَرَ) نه‌م ته‌فسیره‌ی له‌خویه‌وه نه‌کرده (ئیللا) مه‌گه‌ر له پیغه‌مبهری خواوه نه‌بیت (ﷺ) [رواه البخاری (۸/۱۹۹/۸) ومالك (۴۴۳/۱۲۶)].

وه له بهر فەرمووده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ رازی بیئت) که‌وا فەرمووی : ((كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُسَبِّحُ عَلَى رَاحِلَتِهِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ ، وَيُوتِرُ عَلَيْهَا غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ)) واته: پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) ، نوێژی سوننه‌تی له سه‌ر ووشته‌که‌ی ده‌کرد پووێ له هه‌ر شوێنی بگردایه ، وه نوێژی ویتیشی له سه‌ر ده‌کرد ، به‌لام نوێژی فهرزی له سه‌ر ووشته‌ نه‌ده‌کرد [رواه مسلم (١/٤٨٣/٧٠٠) والبخاری (٢/٥٧٥/١٠٩٨) تعليقا].

تیبینی :

ئه‌گه‌ر یه‌کێک نه‌یزانی قبیله له کوێیه ئه‌وه پێویست (واجب) هه‌ولێ دۆزینه‌وه‌ی بدات به پرسیار کردن بیئت یان به بیر و کۆششی خۆی ، جا ئه‌گه‌ر هه‌ولێ داو نوێژی کرد ، پاشان بۆی ده‌رکه‌وت هه‌له‌ی کردوه ، ئه‌وه نوێژه‌که‌ی دووباره ناکاته‌وه ، له بهر فەرمووده‌که‌ی (عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا فەرمووی : ((كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ فِي لَيْلَةٍ مُظْلَمَةٍ ، فَلَمْ نَدْرِ أَيْنَ الْقِبْلَةَ فَصَلَّى كُلُّ رَجُلٍ مَنَّا عَلَى حِيَالِهِ ، فَلَمَّا أَصْبَحْنَا ذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ) فَنَزَلَ ﴿ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ﴾ واته: شه‌ویکی تاریک له گه‌ل پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) له سه‌فه‌ریکدا ، جا نه‌مانزانی قبیله پووێ له کوێیه ، جا هه‌ر که‌سیکمان پوو به‌ره‌و شوێنێک نوێژی کرد ، جا که رۆژ بویه‌وه گێرامانه‌وه بۆ پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) جا خوای گه‌وره ئه‌م ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند ﴿ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ﴾ (البقرة: ١١٥) [رواه الترمذی (١/٢١٦/٣٤٣) وابن ماجه (١/٣٢٦/١٠٢٠) وهو حديث حسن بپروانه الإرواء (٢٩١) صحيح ابن ماجه (٨٣٥)].

ئه‌وانه‌ی قه‌ده‌غه‌ی لێ کراوه له نوێژدا

جل و به‌رگ له ژێر قاپه‌ره‌قه‌وه‌بیئت^(١١٢) ، و جوببه و پالتۆ دانه سه‌ر شان دا^(١١٣) ، و له به‌ر کردنی جل و به‌رگی هاوریشم^(١١٤) ، و جل و به‌رگی زه‌وت کراو له به‌رکردن^(١١٥) ،

(١١٢) له به‌ر ئه‌و فەرمووده زۆرانه‌ی که له‌و باره‌وه هاتوون ، له‌وانه فەرمووده‌که‌ی (أَبُوهُرَيْرَةَ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا پێغه‌مبهری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطْرًا)) واته: خوای گه‌وره له پوژی داویدا ته‌ماشای که‌سیک ناکات که‌وا له دونیادا کراسه‌که‌ی به‌ فیزه‌وه له دوا‌ی خۆی رابکێشیت [رواه البخاری (١/٢٥٧/٥٧٨٨)].

وهه‌روه‌ها (أَبُو هُرَيْرَةَ) ده‌فهرمی: پیغه‌مبه‌ری خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فه‌رموی: ((مَا أَسْفَلَ مِنْ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فِي النَّارِ)) واته: ئه‌وه‌ی له ژئیر قاپه ره‌قه‌وه بیټ له کراسدا ، ئه‌وه له ئاگردایه [رواه البخاری(رقم: ۵۷۸۷) وغیره].

(۱۱۳) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیټ) که‌وا فه‌رموی: ((إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ السَّدْلِ فِي الصَّلَاةِ ، وَأَنْ يُعْطِيَ الرَّجُلُ قَاهُ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قه‌ده‌غی کردوه (سَدْل) بکریټ له نویژ دا ، وه‌ه‌وه‌رها یه‌کیک ده‌می هه‌لیپیکیټ [رواه أبوداود (۶۲۹/۳۴۷/۲) والترمذی (۳۷۶/۲۳۴/۱) الجملة الأولى منه وهو حديث حسن بروانه صحیح أبو داود (۶۵۰)]. (سَدْل): ئه‌وه‌یه چاکه‌ت یان پالتو و بکاته سه‌ر شان ، بی ئه‌وه‌ی ده‌ست له قو‌له‌کانیوه‌ ده‌ر بکات .

(۱۱۴) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِي) (خوای لی رازی بیټ) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فه‌رموی: ((حُرْمَ لِبَاسِ الْحَرِيرِ وَالذَّهَبِ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي وَأُحِلَّ لِنَاثِهِمْ)) واته: له به‌ر کردنی پو‌شاک‌ی هاوریشم و نالتون حه‌رام کراوه له سه‌ر پیاوانی ئوممه‌ته‌که‌م ، وه‌ه‌لال کراوه بو ئافره‌ته‌کانیان [رواه الترمذی (۱۷۲۰/۲۱۷/۴) واللفظ له والنسائي (۵۱۴۸/۱۶۱/۸) وهو حديث صحيح ، بروانه صحیح الترمذی(۱۴۰۴)].

(۱۱۵) هه‌روه‌ها نویژ کردنی له مال و زه‌وی زه‌وت کراودا حه‌رامه ، چونکه مولکی خو‌ی نییه و مولکی خه‌لکی تره ، وه‌ له ئیسلامیشدا مالی هیچ موسلمانیک بو موسلمانیکی تره‌لال نییه مه‌گه‌ر به‌ر زامه‌ندی خو‌ی ، وه‌ک له چه‌ند نایه‌ت و فه‌رموده‌دا ئاماژه‌ی بو کراوه ، وه (إِجْمَاع) یشی له سه‌ر کراوه .

و جل و به‌رگی شوهره‌ت له به‌رکردن^(۱۱۶) ، و له به‌رکردنی جل و به‌رگیک لاشه‌ ده‌ربخات له کاتی جولاندنه‌وه‌دا^(۱۱۷) .

بانگ دان و دابه‌ستنی نویژ (الْأَذَانُ وَالْإِقَامَةُ)

بانگ دان بو هه‌ر پینچ فه‌رزه‌که فه‌رزی (كَفَايَه) ^(۱۱۸) ، به‌و شیوه‌یه‌ی که له سوننه‌دا هاتوه به‌ بی که‌م و زیاد له کاتی خویدا^(۱۱۹) ،

(۱۱۶) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ عَمْرٍ) (خوایان لی رازی بیټ) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فه‌رموی: ((مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شَهْرَةِ أَلْبَسَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ)) و فی روایه ((ثُمَّ أَلْهَبَ فِيهِ النَّارَ)) واته: هه‌ر که‌سیک جل و به‌رگی به‌ ناو بانگ و شوهره‌ت له به‌ر بکات

ئەو خۆی گەرە لە پۆژی دوایدا جل و بەرگیکی وەک ئەوێ لە بەر دەکات ، پاشان ئاگری تێ بەر دەدات [رواه أبوداود (٤٠٢٩/٣١٤/٤) وابن ماجه (٣٦٠٦/١٩٢/٢) وهذا لفظه وهو حديث حسن بروه المشكاة (٤٣٤٦) وصحيح ابن ماجه (٢٩٠٥) والرواية الثانية رواه ماجه أيضا (٣٦٠٧/١٩٢/٢) وهو حسن بروه صحيح ابن ماجه (٢٩٠٦)].

(١١٧) لە بەر فەرموودە کە ی (بُرَيْدَةَ) (خۆی لێ رازی بێت) کەوا ((فَهَي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُصَلِّي الرَّجُلُ فِي لِحَافٍ لَا يَتَوَشَّحُ بِهِ ، وَالْآخِرَ أَنْ يُصَلِّ فِي سَرَاوِيلٍ وَلَيْسَ عَلَيْهِ رِدَاءٌ)) واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) قەدەغە ی کردووە لەوێ پیاویک نوێژ بکات بە تەنھا پۆشاکێکەو خۆی پێ ببیچیتەو ، وە لە کەسیکی تریش کە بە تەنھا شەرۆالێکەو نوێژ بکات و هیچی تری لە سەرەو نەبێت [رواه أبوداود وغيره بروه صحيح ابوداود (٦٤٦)].

(١١٨) (فَرَضَ) (كَفَايَه): ئەوێ کەوا لە هەر ولاتی کدا کۆمە لێک کەس بیکات و کارکەیان پێ ئەنجام بدرێت ، ئەوێ لە سەر خەلکی تری ئەو ولاتە دەکەوێت ، بەلام ئەگەر کەس نەیکات ، یان وەک کەسانیک بیکەن ، بەلام کارکەیان بە تەواوەتی پێ ئەنجام نەدرێت ، ئەوێ خەلکی ئەو ولاتە هەموویان تاوانبار دەبن بە هۆی ئەو کەمتەرخەمیەو .

(١١٩) لە بەر ئەو فەرموودانە ی کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمان بە کردنی دەکات ، لەوانە فەرموودە کە ی (مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ) (خۆی لێ رازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدَكُمْ وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرَكُمْ)) واتە: ئەگەر کاتی نوێژ هاتە بەرەو ئەوێ با یەکیکتان بانگتان بۆ بدات ، وە با گەرە ترینتان پێش نوێژتان بۆ بکات [رواه البخاری (٦٣١/١١١/٢) ومسلم (٦٧٤/٤٦٥/١)].

و هەر و هەها بانگیش یەکیکە لە دروشمە پیرۆزەکانی ئیسلام کە لە پاستیدا ولاتی ئیسلام بەو دەناسرێت ، (أَنْس) (خۆی لێ رازی بێت) دەفەرمی: ((أَنْ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ إِذَا غَزَا بِنَا قَوْمًا لَمْ يَكُنْ يَغْرُؤُا بِنَا حَتَّى يُصْبِحَ وَيَنْظُرَ ، فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا كَفَّ عَنْهُمْ ، وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا أَهَارَ عَلَيْهِمْ)) واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر ویستی ببوایە غەزای قەومیکی پێ بکردایەین ، ئەوێ غەزای پێ نەدەکردین هەتا پۆژ دەبویەو و تەماشای دەکرد ئەگەر دەنگی بانگی بیستایە ئەوێ وازی لێ دەهێنان ، بەلام ئەگەر دەنگی بانگی نەبیستایە ئەوێ هێرش ی بە سەریاندا دەکرد [رواه البخاری (٦١٠/٨٩/٢) واللفظ له ومسلم (٣٨٢/٢٨٨/١) بمعناه].

ههروهه قامهت کردنیش بو نوښتهکان^(۱۲۰)، وه سوننهته له بانگی
یهکه می به یانی بانگدهر (تثویب) بکات^(۱۲۱)،

وه چوښتی بانگ له کاتی پیغمبهری خوا دا (ﷺ) فهرموده که ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ زَيْدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ) هاتوه (خوا ی لای رازی بیته) که وا فهرمووی: کاتیک که پیغمبهری خوا (ﷺ) بریاریدا زهنگ لای بدریت بو بانگ کردن بو نوښت، که خویشی هزی لای نه ده کرد چونکه له کاری گاوورهکان ده چوو، جا له خه وومدا پیاویک به ده ورمدا ده سوورپایه وه دوو جلی سه وزی له به ردا بوو وه زنگیکیشی به دهسته وه بوو، منیش پیتم ووت: نهی بهندهی خوا، نایا نه و زهنگه نافروشیت؟ ووتی: تو بو چیه؟ ووتم: بانگی خه لکی پی ده که یین بو نوښت. نه ویش ووتی: نایا شتیکت پیشان نه ده م له وه چاکتر بیته؟ ووتم: به لای، جا ووتی: بَلِّينَ: (اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) پاشان ماوه یه که دور که وته وه و جاریکی تر که رایه وه و ووتی: نه گهر نوښت دابه ستره بَلِّينَ: (اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) جا به یانی هه لسام وهاتم بو لای پیغمبهری خوا (ﷺ) وه والی نه و خه وه م پی دا، نه ویش فهرمووی: ((إِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٍّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ)) واته: نه م خه وه حه ققه، نه گهر خوا ویستی له سه ر بیته. پاشان فهرمانی به بانگدان کرد، جا (پلال) (مَوَلَى) (أَبُوبَكْرٍ) به وه بانگی ده دا [رواه أحمد (۲/۱۴/۲۴۴) وأبوداود (۲/۱۶۰/۱۶۰) والترمذی (۱/۱۲۲/۱۸۹) مختصراً وابن ماجه (۱/۲۳۲/۷۰۶) وهو حدیث حسن برواه الإرواء (۲۴۶) صحیح أبی داود (۴۶۹)].

تیبینی:

به داخه وه نیستا له ولاتی نیمه دا به سه ر بانگ ده ری مرگه وته کانداه سه پینراوه که وا له پاش هه موو بانگیک جگه له بانگی شیوان (مغرب) سی جار بَلِّينَ: (أَلْفُ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِكَ وَأَصْحَابِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ) پاشان بَلِّينَ: عَلَى رُوحِ فُلَانٍ وَفُلَانٍ... (الْفَاتِحَةَ). وه هه ندیک له بانگ ده رهکان له خوویستی خوینیشه وه هه ندیک شتی تریش زیاد ده که ن له پیش و پاشی بانگدا، به تایبه تی له شهوی جومعه دا.

وه جاری وایش هه‌یه ووشه‌ی شیرکیشی تیدا به کار دینن وهک: داوا کردن وهاوار کردن به غهیری خوا . جا نه‌گه‌ر تۆیش لێیان بپرسیت ئه‌مه‌یان له کوێ هیناوه ؟ له ولامدا بیت ده‌لین: سه‌لاوات دان سوننه‌ته له دواى بانگ وهک له فه‌رموده‌ی (صَحِيح)ى ئيمامى (مُسْلِم)دا هاتوه ، مه‌به‌ستيان فه‌رموده‌که‌ى (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ‌پرازی بیت) که له (پ ۱۲۳)دا باسى ده‌که‌ین (إِنْشَاءَ اللَّهِ) ، وه هه‌ندیکی تریان که له‌وانه نه‌فام ترن ، ده‌لین: دياره تۆ وه‌هابیت و باوه‌رت به سه‌لاوات نیه .

جا نیش له ولاماندا ده‌لیم: سه‌لاوات دان له سه‌ر پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) (وَاجِب) ه ، وه هه‌ر که‌سیک باوه‌ری پی نه‌بیت ، ئه‌وه په‌نا به خوا کافر ده‌بیت وله ئیسلام دهر ده‌چیت ، چونکه خواى گه‌وره له قورئانی پیروژ دا فه‌رمانی پی ده‌کات وهک له سوره‌تى [الأحزاب: ۵۶] دا ده‌فرمى ﴿ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ وه چه‌نده‌ها فه‌رموده‌ی (صَحِيح)ى پیغه‌مبه‌رى خوايشمان هه‌یه (ﷺ) له سه‌ر سه‌لاوات دان ، وه هه‌ر که‌سیک ئه‌گه‌ر ناوی پیغه‌مبه‌رى خواى (ﷺ) بیست وسه‌لاواتی نه‌دا ئه‌وه چروکه ، ئه‌مه شتیکه گومانى تیدا نیه ، وه هه‌چ موسولمانیک نکۆلى له‌مه نه‌کردوه ، ئیتر شوین که‌وتوو (شَيْخُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ) بیت یان هه‌ر که‌سیکی تر که‌وا باوه‌ری به پیغه‌مبه‌ر و قورئان هینا بیت ، به‌لام باوه‌ر هینان به سه‌لاوات شتیکه و تاییه‌ت کردنیشی به‌وه‌وه که‌وا له دواى بانگ بانگده‌ر به ده‌م بانگه‌که‌وه به ده‌نگی به‌رز سى جار به‌م شیوه‌یه بیلیت شتیکی تره .

سه‌لاوات دان له سه‌ر پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) له دواى بانگ بۆ هه‌ر که‌سیک گوێی له ده‌نگی بانگده‌ر بیت له به‌ر خۆیه‌وه سوننه‌ته وهک پاش که‌میکی تر باسى لى ده‌که‌ین ، به‌لام سه‌لاوات دان به ده‌نگی به‌رز له لایه‌ن بانگده‌روه سى جار به‌و شیوه‌یه بیدعه‌یه وکارێکی زۆر خراپه خوا وپیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) پی پرازی نین [جا بۆ زیاتر تیگه‌یشتن له‌م مه‌سه‌له‌یه وه ئه‌و بوختیانیشی که بۆ (مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ) هه‌لیان به‌ستوه ، ته‌ماشای کتیبمان (لادانى چل په‌رده‌ی شه‌یتانی له سه‌هرته‌لی وپروپاکانی) بکه که به درێژی له‌ویدا باسما‌ن کردوه].

(۱۲۰) بیروانه فهرموده‌که‌ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ) (پ ۱۱۹) .
 (۱۲۱) (تَثْوِيْب): ئه‌وه‌یه پاش (حَيَّ عَلَيَّ الْفَلَاحِ) له بانگی یه‌که‌می به‌یانی‌دا بانگ‌ده‌ر
 بَلَّيْتُ: (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) دوو جار ، تا وه‌کو خه‌لکی
 له خه‌و هه‌لسن ، له به‌ر فهرموده‌که‌ی (أَبُو مَحْذُورَةَ) (خوای لێ رازی بیئت) ، که‌وا
 پیغه‌مبه‌ری خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فی‌ری بانگ‌دانی کرد - که تییدا - پاش ((حَيَّ عَلَيَّ الْفَلَاحِ ، حَيَّ
 عَلَيَّ الْفَلَاحِ) (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) بَلَّيْتُ - له بانگی
 به‌یانی‌دا - اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)) [رواه النسائي (۷/۲) وابوداود (۵۰۱/۳۴۱/۱) وهو
 حديث صحيح بیروانه صحیح أبي داود (۵۱۶) و صحیح النسائي (۶۲۸)].

وه هه‌روه‌ها فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ رازی بیئت) که‌وا فهرمووی: ((كَانَ فِي
 الْأَذَانِ الْأَوَّلِ بَعْدَ الْفَلَاحِ : الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ ، مَرَّتَيْنِ)) واته: له بانگی یه‌که‌می
 به‌یانی‌دا پاش (حَيَّ عَلَيَّ الْفَلَاحِ) (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) بووه ، دوو جار [رواه
 البيهقي في السنن الكبرى (۴۲۳/۱) والطحاوي في شرح معاني الآثار (۱۳۷/۱) وحسن الحافظ إسناده. بیروانه الأدلة
 الرضیة (ل ۵۲)].

(إِبْنُ أَرْسَلَانَ) فهرموویه‌تی: (تَثْوِيْب) کردن سوننه‌ته له بانگی یه‌که‌می به‌یانی‌دا بکریت ،
 چونکه بۆ ئه‌وه‌یه خه‌وتوووه‌کان له خه‌و هه‌لسن ، به‌لام بانگی دووه‌م ئاگادار کردنه‌وه‌یه ،
 که‌وا کاتی نوێژی به‌یانی هاتوووه ، وه بانگ کردنه بۆ نوێژ [بیروانه سبیل السلام (۱۲۰/۱)] .

تییینی:

ئێستا له ولاتی خۆماندا ئه‌م سوننه‌ته _ که‌وا دوو بانگ بۆ نوێژی به‌یانی بدییت -
 مریئراوه ، چونکه ته‌نها یه‌ک بانگ ده‌دییت ، وه (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) ییش له‌و بانگه
 دا ده‌لێن ، جا ئه‌مه له لایه‌که‌وه مراندنی سوننه‌تی‌که ، وه له لایه‌کی تریشه‌وه زیاد کردنی
 بیدعه‌یه‌کیشه ، چونکه بانگی یه‌که‌م سوننه‌ته ، وه بۆ هه‌لساندنی _ ئاگا کردنه‌وه‌ی _
 خه‌لکیه له خه‌و ، وه ئاگا کردنه‌وه‌یشه بۆ ئه‌وانه‌ی که‌وا شه‌و نوێژی ده‌که‌ن ، که‌وا خۆیان
 ئاماده بکه‌ن بۆ نوێژی به‌یانی ، چونکه کاته‌که‌ی نزیک بوه‌ته‌وه ، وه ئه‌گه‌ر نیه‌تی پۆژوو
 گرتنی‌شیان هه‌بیئت با پارشیو بکه‌ن . له به‌ر ئه‌و فهرمودانه‌ی که‌ له‌و باره‌یه‌وه هاتوه له‌وانه
 فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ رازی بیئت) که‌وا فهرمووی: پیغه‌مبه‌ری خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 فهرمووی ((إِنَّ بِلَالًا يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ ، فَكُلُوا وَأَشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنَ أُمَّ مَكْتُومٍ)) واته:
 (بلال) به‌شه‌و - پیش کاتی نوێژی به‌یانی - بانگ ده‌دات بۆیه _ ئه‌گه‌ر پارشیوتان ده‌کرد

واز له خواردن و خواردنه‌وه مه‌ینن به‌لکو _ بخۆن و بخۆنه‌وه تا (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ) بانگ ده‌دات [رواه البخاری (۲/رقم/۶۱۷) ومسلم (۲/۷۶۸/۱۰۹۲)].

وه فرمووده‌که‌ی (إِبْنُ مَسْعُودٍ) (خوای لای‌پازی بی‌ت) که‌وا پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی ((لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدَكُمْ أَدَانُ بِلَالٍ مِنْ سُحُورِهِ فَإِنَّهُ يُؤَدُّنُ - أَوْ يُنَادِي - لِيَرْجِعَ قَائِمَكُمْ ، وَلِيُنَبِّهَ نَائِمَكُمْ)) واته: با بانگه‌که‌ی (بلال) قه‌ده‌غه‌ی که‌ستان نه‌کات له پارشیو کردنه‌که‌ی ، چونکه‌ ئه‌و بانگ ده‌دات بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وانه‌تان شه‌و نوێژی ده‌که‌ن بگه‌رینه‌وه ، وه ئه‌وانه‌تان خه‌وتوون ئاگایان ببیته‌وه بۆ نوێژ [رواه البخاری (۲/رقم/۶۲۱) ومسلم (۲/۷۶۸/۱۰۹۳)]. وه تییدا پاش (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) دوو جار بانگده‌ر ده‌لیت: (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) ، له به‌ر فرمووده‌که‌ی (أَبُو مَحْدُورَةَ) و فرمووده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لای‌پازی بی‌ت) که‌ باسمان کرد ، به‌لام بانگی دووهم پی‌ویست (وَأَجِبْ) ه ، بۆ بانگکردنی خه‌لکی بۆ نوێژی به‌یانی ، وه دروست نییه‌ تییدا هیچ وشه‌یه‌ک زیاد بکریت ، به‌لام ئه‌مان بانگی یه‌که‌م ناده‌ن که‌ سوننه‌ته ، وه له بانگی دووهمیش که‌ پی‌ویست (وَأَجِبْ) ه و دروست نییه‌ هیچی تییدا زیاد بکه‌یت ، ئه‌وان (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) ی تییدا ده‌لین ، جا به‌م شیوه‌یه‌ سوننه‌تیکیان مراند و بیدعه‌یه‌ کیشیان زیاد کرد (فَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) .

وه پی‌ویست (وَأَجِبْ) ه له سه‌ر هه‌ر که‌سیک گووی له بانگ و قامه‌ت ده‌بی‌ت وه‌لامی بداته‌وه وه‌کو له سوونه‌تدا هاتوو (۱۲۲) ، وه له کو‌تایی بانگه‌که‌یشدا سه‌لاوات دان و دعای دوا‌ی بانگ و هه‌ر دو‌عایه‌کی تر سوننه‌ته (۱۲۳) .

(۱۲۲) له به‌ر ئه‌و فرموودانه‌ که‌ له‌و باره‌یه‌وه هاتوون ، له‌وانه‌ فرمووده‌که‌ی (عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ) (خوای لای‌پازی بی‌ت) که‌وا پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمووی: ((إِذَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ)) واته: ئه‌گه‌ر بانگده‌ر ووتی: (اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ) یه‌کیکیان بلین: (اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ) ، پاشان ووتی: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ئه‌ویش بلین: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ، پاشان ووتی: (أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) ئه‌ویش بلین: (أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) ، پاشان ووتی: (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) ئه‌ویش بلین: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) ، پاشان

ووتی: (حیی علی الفلاح) ئه‌ویش بلیت: (لا حول ولا قوة إلا بالله)، پاشان ووتی: (الله أكبر، الله أكبر) ئه‌ویش بلیت (الله أكبر، الله أكبر)، پاشان ووتی: (لا إله إلا الله) ئه‌ویش بلیت: (لا إله إلا الله) له دلایه، ئه‌وه ده‌جیتته به‌هسته‌وه [رواه مسلم (۳۸۵/۲۸۹/۱) و ابوداود (۵۲۳/۲۲۸/۲)].

(۱۲۳) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (عبدالله بن عمر) (خوایان لی رازی بیئت) که‌وا بیستی پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه‌رموی: ((إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَدِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مِنْ صَلَاتِي عَلَيَّ صَلَاةِ صَلَّى اللَّهُ بِهَا عَلَيَّ عَشْرًا ، ثُمَّ سَلُّوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ ، لَا يَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ ، وَأَرْجُوا أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ)) واته: ئه‌گه‌ر بیستان بانگده‌ر بانگی‌دا ئه‌وه وه‌کو ئه‌و بلیته‌وه، پاشان سه‌لاواتم له سه‌ر بدن، چونکه هه‌ر که‌سیک سه‌لاواتیک له سه‌ر من بدات خوای گه‌وره ده‌ (۱۰) جار سه‌لاواتی له سه‌ر ده‌دات، پاشان داوای (الوسیله) م له خوای گه‌وره بۆ بکن، که پله‌و پایه‌یه‌که له به‌هسته‌دا ته‌نجا بۆ یه‌که به‌نده‌یه له به‌نده‌کانی خوا، هیوام وایه ئه‌و به‌نده‌یه من بم، جا هه‌ر که‌سیک داوای (الوسیله) م بۆ بکات، ئه‌وه تکا (شفاعة) کردنی من سه‌لاوات ده‌کات بۆ خوای [رواه مسلم (۳۸۴/۲۸۸/۱) و ابوداود (۵۱۹/۲۲۵/۲) و غیرهما].

وه (جابر) (خوای لی رازی بیئت) ده‌فه‌رمی: پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه‌رموی: ((مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءِ : اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتٍ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَأَبْعَثُهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) واته: هه‌ر که‌سیک کاتیک ده‌نگی بانگ ده‌بیست بلی: اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتٍ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَأَبْعَثُهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ ، ئه‌وه تکا (شفاعة) کردنی منی سه‌لاوات کردوه [رواه البخاری (۴۷۱۹/۳۹۹/۸) و أبو داود (۵۲۹/۳۶۲/۱) و غیرهما].

وه له بهر فه‌رموده‌که‌ی (أنس) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) فه‌رموی: ((الدُّعَاءُ لَا يُرَدُّ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ)) واته: دوعای نیوان بانگ و قامه‌ت ناگه‌ریتته‌وه. واته بی گومان خوای گه‌وره وه‌ری ده‌گریت [رواه البخاری (۵۱۷/۲۴۴/۸) بروانه صحیح أبی داود (۴۸۹)].

نویژه سوننه‌ته‌کان (الصلوات المسنونة)

چوار پکات پیش نیوه‌رۆ و چواریش له پاشی^(۱۲۴)، وه چوار پکات پیش عه‌سر و دوو پکاتیش له پاشی^(۱۲۵)، وه دوو پکات پیش شیوان (مغرب)

ودوو پکاتیش لە پاشی^(١٢٦)، وه دوو پکات پاش عیشا^(١٢٧)، وه دوو رکات پێش بەیانی^(١٢٨)، وه نویژی چیشتهنگا (الضُّحَى)^(١٢٩)،

(١٢٤) له بەر فەرمووده کە ی (أُمُّ حَبِيبَةَ) (خوای ئی رازی بیئت) کەوا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((مَنْ حَافِظٌ عَلَىٰ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ ، وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ)) واتە: کئی پارێزگاری له چوار پکاتی پێش نیوه رۆ و چواریش پاشی بکات ، ئەوه لاشە ی له ئاگری دۆزەخ حەرەم دەبیئت [رواه أبو داود (١٥٦٩/٥٥/٢) والترمذی (٤٢٧/٢٩٢/٢) وغیرهما وهو حدیث صحیح برواه صحیح سنن الترمذی (٣٥٢)].

(١٢٥) له بەر فەرمووده کە ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان ئی رازی بیئت) کەوا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((رَحِمَ اللَّهُ إِمْرَأَةً صَلَّى قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعًا)) واتە: خوای گهوره به زهه ی به کەسیکدا دیته وه کەوا چوار پکاتی پێش عەسری کردیئت [رواه أبو داود (١٢٧١/٥٣/٢) والترمذی (٤٣٠/٢٩٥/٢) وهو حدیث حسن برواه صحیح الترمذی (٣٥٤)].

وه فەرمووده کە ی (عَائِشَةُ) (خوای ئی رازی بیئت) کەوا فەرمووی: ((صَلَاتَانِ مَا تَرَكَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) فِي بَيْتِي قَطُّ ، لَا سِرًّا وَلَا عَلَانِيَةً ، رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ)) واتە: دوو نویژ هه یه هه رگیز پیغه مبهری خوا (ﷺ) له مالی من دا وازی ئی نه هیناوه ، دوو پکاتی پێش نویژی به یانی و دوو پکاتی پاش نویژی عەسریش [رواه مسلم (٨٣٥/١) رقم/١]. وه هه ر له (صَحِيح) ی ئیمامی (مُسْلِم) دا چوار فەرمووده ی تر هه یه له باره ی دوو پکاتی دوا ی نویژی عەسری .

(١٢٦) له بەر فەرمووده کە ی (أَنْسُ بْنُ مَالِكٍ) (خوای ئی رازی بیئت) کەوا فەرمووی: ((كَانَ الْمُؤَدِّنُ إِذَا أَدَّنَ ، قَامَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (ﷺ) يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِي ، حَتَّى يَخْرُجَ النَّبِيُّ (ﷺ) وَهُمْ كَذَلِكَ ، يُصَلُّونَ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ ، وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ شَيْءٌ)) واتە: کاتیک بانگەر بانگی بدایه - بۆ نویژی مه غریب - خه لکانیک له هاوه لانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه لده سان به په له پێشبرکێ ی دنگه کانی مزگه وتیان ده کرد تا وه کو پیغه مبهری خوا دهرده چوو بۆ نویژ دوو پکاتیان ده کرد پێش نویژی شیوان (مَغْرِب).

وه له نیوان بانگ و قامه تدا شتیکی - ماوه یه کی - وا نه بوو [رواه البخاری رقم (٥٩٩) دیب

البغا و مسلم (٨٣٦، ٨٣٧/٥٧٣/١)].

وه له بهر فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ رازی بیئت) که‌وا فهرمووی: ((حَفَظْتُ مِنْ النَّبِيِّ ﷺ عَشْرَ رَكَعَاتٍ : رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ فِي بَيْتِهِ ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ ، كَانَتْ سَاعَةً لَا يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِيهَا)) واته: له پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) ده (۱۰) پکاتم له بهر کردوه ، دوو پکات پێش نیوه‌پۆ ، وه دوویش له پاشی ، وه دوو پکات پاش شیوان له مالی خۆیدا ، وه دوو پکاتی پاش عیشا له مالی خۆیدا ، وه دوو پکاتیش پێش نوێژی به‌یانی ، له کاتی‌ک بوو که‌س تێیدا نه‌ده‌چوه ژوره‌وه بو لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) [رواه البخاری (۱۱۸۰/۵۸/۳) وهذا لفظه والترمذی (۴۳۱/۲۷۱/۱) نحوه].

(۱۲۷) ، (۱۲۸) له بهر فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) پێشوو بروانه (پ ۱۲۶).

(۱۲۹) له بهر فهرموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا فهرمووی: ((أَوْصَانِي خَلِيلِي ﷺ بِثَلَاثٍ : بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي كُلِّ شَهْرٍ ، وَرَكَعَتِي الضُّحَى ، وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنْامَ)) واته: خۆشه‌ویسته‌که‌م (ﷺ) سێ وه‌سیه‌تی پێ کردووم ، رۆژووی سێ رۆژ له هه‌موو مانگی‌کدا بگرم ، وه دوو پکات نوێژی چێشته‌نگا بکه‌م ، وه نوێژی ویت‌ر بکه‌م پێش ئه‌وه‌ی بخه‌ووم [رواه البخاری (۱۹۸۱/۲۲۶/۴) ومسلم (۸۵/۴۹۹/۱) وغيرهما].

وه لای که‌می نوێژی چێشته‌نگا دوو پکاته وه لای زۆریشی هه‌شت پکاته ، به‌ دوو پکات دوو پکات بکریت ، وه باشترین کاتی‌ک کاتی‌که‌ که‌ رۆژ گه‌رم ببیئت ، له بهر فهرموده‌که‌ی (أُمُّ هَانِئٍ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا فهرمووی: ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ إِغْتَسَلَ فِي بَيْتِهَا فَصَلَّى ثَمَانَ رَكَعَاتٍ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له رۆژی پزگار کردنی (مکه) دا خۆی شۆرد له مالی ئه‌و دا ، وه هه‌شت پکات نوێژی - چێشته‌نگای - کرد [رواه البخاری (۱۱۷۶/۵۱/۳) ومسلم (۳۳۶/۲۲۶/۱) وغيرهما].

وه فهرموده‌که‌ی (زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌رچوو بو لای خه‌لکی (قُبَاء) ، ئه‌وان نوێژی چێشته‌نگایان ده‌کرد ، جا فهرمووی: ((صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ إِذَا رَمَضَتِ الْفِصَالُ)) واته: نوێژی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ ده‌گه‌رێنه‌وه بو لای خوای گه‌وره به‌ گوێرايه‌لی کردنی و په‌رستنی ، ئه‌و کاته‌یه که‌ پێی به‌چکه‌ ووشتر ده‌سووتیت له‌ گه‌رمیدا له‌ کاتی چێشته‌نگادا [رواه مسلم (۷۴۸/۵۱۶/۱)].

وه شه‌و نوێژ و نوێژی تاك (وثر) (۱۳۰) ، وه نوێژی ده‌ست نوێژ (۱۳۱) ، وه دوو پکات له‌ نیوان هه‌موو بانگ و قامه‌تێکدا (۱۳۲) ،

(۱۳۰) له بهر فه مووده که ی (أَبُوهُرَيْرَةَ) (خوای لى رازى بیّت) که وا پیغه مبهرى خوا (ﷺ) فه رموى: ((أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ ، شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ ، وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ ، صَلَاةُ اللَّيْلِ)) واته: باشتريں نوژى پاش نوژى فه رزه كان شه و نوژىه [رواه مسلم (۲/۸۲۱/۲۰۲)].

* جا لای زورى شه و نوژى (۱۳) پکاته به دوو پکاتی پيش نوژى به يانیه وه ، له بهر فه مووده که ی (عُرْوَةَ) که وا ((أَنْ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي ثَلَاثَ عَشْرَةَ رُكْعَةً ، بِرُكْعَتِي الْفَجْرِ)) واته: (عَائِشَةَ) (خوای لى رازى بیّت) پى پى راگه ياندوه که وا پیغه مبهرى خوا (ﷺ) (۱۳) پکات - شه و نوژى - ی ده کرد به دوو پکاتی پيش نوژى به يانیه وه [رواه مسلم (۱/۵۰۹/۷۳۷)].

* وه پکاتیک له و پکاتانه به تاك (وَتَر) دهکات ، نيتر به تهنها بیّت يان له گهل چهند جووتیکدا بیّت ، له بهر فه مووده که ی (أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِي) (خوای لى رازى بیّت) که وا پیغه مبهرى خوا (ﷺ) فه رموى: ((الْوَتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِخَمْسٍ فَلْيَفْعَلْ ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِثَلَاثٍ فَلْيَفْعَلْ ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِوَاحِدَةٍ فَلْيَفْعَلْ)) واته: نوژى تاك حه ققه له سه ر هه موو موسولمانیک ، جا هه ر که سيک پى خوشه پينچ پکات (وَتَر) بکات با بيکات ، وه هه ر يه کيکيش پى خوشه سى پکات (وَتَر) بکات با بيکات ، وه هه ر يه کيکيش پى خوشه يه ک پکات (وَتَر) بکات با بيکات [رواه أبوداود (۲/۱۳۲/۱۴۲۲) وابن ماجه (۱/۳۷۶/۱۱۹۰) وغيرهما وهو حديث صحيح برواه المشكاة (۱۲۶۵) وصحيح أبي داود (۱۲۷۸) وصحيح ابن ماجه (۹۷۸)].

* وه سوننه ته پيش چوونه (رُكُوع) دا له پکاته تا که که دا دعای (قُنُوت) بخوینريّت ، له بهر فه رموده که ی (أَبِي بَن كَعْب) (خوای لى رازى بیّت) که وا فه رموى: ((أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَنَتَ فِي الْوَتْرِ قَبْلَ الرُّكُوعِ)) واته: که وا پیغه مبهرى خوا (ﷺ) له نوژى (وَتَر) دا (قُنُوت) پيش رکوع کرد . [رواه أبو داود (۱/رقم/۱۴۲۷) وهو حديث صحيح ، برواه صحيح أبي داود (۱۲۶۶)].

* وه دعای (قُنُوت) يش له فه رموده که ی (حَسَنُ بْنُ عَلِي) دا هاتوه (خوایان لى رازى بیّت) که وا فه رموى : پیغه مبهرى خوا (ﷺ) چهند وشه يه کى فير کردم له (وَتَر) دا بيليم ،

((اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ ، إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ ، وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ)) واته: ئەى خواى پەرەردگارى من ، پرمپيشانده له گەل ئەوانەى پرمپيشان داوون ، وه له‌ش ساغمكه له گەل ئەوانەدا كه له‌ش ساغت كردوون ، وه يارمه‌تيم بده وبمكه‌ره خووشه‌ويست و دوستی خۆت ، له گەل ئەوانەدا كه يارمه‌تيان داوون و كردوتن به دوست و خووشه‌ويستی خۆت ، وه به‌ر كهت بخه‌ره ئەوه‌وه كه پيمت داوه ، وه بمپاريژه له شه‌رى ئەوه‌ى كه بپيارت داوه ، به پاستى هه‌ر تۆ بپيارده‌رى به سه‌ر هه‌موو شتيكدا ، وه كه‌س ناتوانيٓت بپيار به سه‌ر تۆ دا بدات ، وه هه‌ر كه‌سيك تۆ پالپشت و يارمه‌تى‌ده‌رى بيت هه‌رگيز سه‌ر شوٓر ناييٓت ، وه هه‌ر كه‌سيكيش تۆ دوژمنى بيت هه‌رگيز سه‌ر به‌رز ناييٓت ، پيروٓز بيت ئەى پەرەردگارمان و هه‌ر به‌رز و بلنڊ بيت .

وه له فه‌رمووده‌كه‌ى (عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ) يشدا هاتوه (خواى لى پازى بيت) كه‌وا فه‌رموى: **يَيْغَمْبِرِي خَا (ﷺ) لَه كۆتايى نوٓژى (وتر) دا ده‌يفه‌رموو: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ ، وَبِمَعَاذِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ))** واته: خوايه من په‌نا ده‌گرم په‌زامه‌نديت له توڤه بوونت ، وه په‌نا ده‌گرم به لىبوردنت له سزا دانت ، وه په‌نا ده‌گرم به تۆ له تۆ ، من ناتوانم ژماره‌ى (ثَنَاءً) بكه‌م له سه‌ر تۆ ، تۆ ئەوه‌ى كه خۆت (ثَنَاءً)ت كردوه له سه‌ر خۆت [رواه أبو داود(١/رقم/١٤٢٧) والترمذي رقم(٣٥٦٦) والنسائي رقم(١٧٤٦) وابن ماجه رقم(١١٧٩) وهو حديث صحيح بپوانه الإرواء(٤٢٠) وصحيح أبي داود(١٢٨٢) وصحيح الجامع(١٢٨٠) عن عائشة] .

* وه سوننه‌ته له نوٓژى (وتر) دا سوره‌تى [الأَعْلَى وَ الكَافِرُونَ وَالْإِخْلَاص] بخوينريٓت ، وه له پاش (سَلام) دانه‌وه‌يش سى جار بليٓى: ((سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ)) وه ده‌نگ به‌رز بكه‌يته‌وه له سى‌يه‌م جار دا ، له به‌ر فه‌رمووده‌كه‌ى (عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِرَى) كه‌وا فه‌رموى ((**أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) ، كَانَ يُوتِرُ بِ﴿ سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴾ وَ﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴾ وَ﴿ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴾ وَكَانَ يَقُولُ إِذَا سَلَّمَ : (سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ) ثَلَاثًا وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالثَّلَاثَةِ**)) واته: پيغهمبه‌رى خوا (ﷺ) نوٓژى (وتر) به ﴿ سَبِّحْ اسْمَ

رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿ وَهُوَ بِهٖ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴾ وَهُوَ بِهٖ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿ ده‌کرد ، وه
 نه‌گه‌ر (سَلام) ی بدایه‌ته‌وه ده‌یفه‌رموو: ((سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ)) سیّ جار ، وه له
 جاری سیّ‌یه‌مدا ده‌نگی پیّی به‌رز ده‌کرده‌وه . [وهو حدیث صحیح بروانه صحیح النسائی (۱۶۳۵)]

* وه نه‌گه‌ر که‌سیک خه‌وی پیّدا که‌وت و نویژی (وئری نه‌کرد ، یان له یادی چوو
 بیکات ، نه‌وه ده‌توانیّت هه‌ر کاتیک که‌وته‌وه یادی بیکات ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو سَعِيدِ
 الْخُدْرِيِّ) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا پیّغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((مَنْ نَامَ عَنْ وَثْرِهِ أَوْ
 نَسِيَهُ فَلْيُصَلِّهِ إِذَا ذَكَرَهُ)) واته: هه‌ر که‌سیک نه‌گه‌ر خه‌وی پیّدا که‌وت له نویژی
 (وئری) که‌ی دا ، یان له یادی چوو ، نه‌وه با هه‌ر کاتیک یادی که‌وته‌وه بیکاته‌وه [رواه أبو داود
 (۱/رقم/۱۴۳۱) و اللفظ له ، و الترمذي رقم (۴۶۵) و ابن ماجه رقم (۱۱۸۸) بنحوه ، وهو حدیث صحیح بروانه الإرواء
 (۱۵۳/۲) و صحیح ابن ماجه (۹۷۶)] .

* نه‌گه‌ر که‌سیک زانی شه‌و توانای هه‌لسانی نییه نویژی (وئری) بکات ، نه‌وه پیّش خه‌وتن
 بیکات باشه ، به‌لام نه‌گه‌ر زانی ناگای ده‌بیته‌وه ، نه‌وه دوا ی بخات بؤ کۆتایی شه‌و باشه ،
 له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا فه‌رموی : پیّغه‌مبه‌ری
 خوا (ﷺ) به (أَبُو بَكْرٍ) فه‌رموو ((أَيَّ حِينٍ تُوتِرُ ؟)) واته: چی کاتیک نویژی (وئری)
 ده‌که‌ی ؟ فه‌رموی: سه‌ره‌تای شه‌و ، دوا نویژی عیشتا . فه‌رموی ((فَأَنْتَ يَا عُمَرُ ؟))
 واته: نه‌ی تو که‌ی ده‌یکه‌یت نه‌ی (عُمَرُ) ؟ فه‌رموی: کۆتایی شه‌و . جا پیّغه‌مبه‌ری خوا
 (ﷺ) فه‌رموی: ((أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ فَأَخَذْتَ بِالْوُثْقَى ، وَأَمَّا أَنْتَ يَا عُمَرَ فَأَخَذْتَ
 بِالْقُوَّةِ)) واته: نه‌ی (أَبُو بَكْرٍ) تو لای دلنیا بوونت گرتوه ، وه تویش نه‌ی (عُمَرُ) لای
 هیزه‌که‌یت گرتوه [رواه أبو داود و ابن ماجه و غیرهما وهو حدیث صحیح بروانه صحیح أبي داود (۲۰۰ و ۱۲۸۸)
 و صحیح ابن ماجه (۹۸۸)] .

* وه نویژی (وئری) له سه‌فه‌ریشدا ده‌کریت ، وه ده‌توانیّت له کاتی سواربوونیشتدا
 بیکه‌یت ، له به‌ر نه‌وه فه‌رمودانه‌ی که‌له‌و باره‌وه هاتوه ، له‌وانه فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ
 عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بیّت) که‌وا فه‌رموی ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُوتِرُ عَلَى رَاحِلَتِهِ))
 واته: پیّغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نویژی (وئری) به‌ سه‌ر ووشتره‌وه ده‌کرد [وهو حدیث صحیح بروانه
 صحیح ابن ماجه للألبانی رقم (۹۸۷)]

(۱۳۱) له بهر فەرمودەكەى (عُمَانُ بْنُ عَفَانٍ) و (بِلَالٍ) (خوایان لى رازى بیئت) پروانه (پ ۳۹) و (پ ۱۰۶) تیبینی (أ).

(۱۳۲) له بهر فەرمودەكەى (عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَعْفَلٍ) (خوای لى رازى بیئت) كهوا پیغه مبهرى خوا (ﷺ) فەرموى: ((بَيْنَ كُلِّ أَدَانَيْنِ صَلَاةٌ ، بَيْنَ كُلِّ أَدَانَيْنِ صَلَاةٌ)) واته: له نیوانى هەموو دوو بانگدا نوێژێك هەیه . پاشان له جارى سى یەم دا فەرموى: ((لِمَنْ شَاءَ)) واته: بۆ هەر كهسیك ویستی له سەر هەبیئت [رواه البخارى رقم (۶۰۱) ومسلم (۳۰۴/۵۷۳/۱)].

وه مه بهستیش له هەموو دوو بانگ دا ، بانگ و قامه ته ، كه وابوو به پى سى ئەم فەرمودەیه له پيش نوێژى عیسا ده توانیئت دوو ركات نوێژى سوننهت بكریئت .
وه دوو ركات سلاوى مزگهوت (۱۳۳) ، وه نوێژى (إِسْتِخَارَةٌ) (۱۳۴)

(۱۳۳) له بهر فەرمودەكەى (أَبُو قَتَادَةَ) (خوای لى رازى بیئت) پروانه (پ ۱۰۶) تیبینی (أ)

تیبینی:

هەندیک له زانایان پریان وایه ئەو فرمانه ی بۆ نوێژى (وێر) و نوێژى سلاوى مزگهوت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) ه کراوه ، بۆ (واجب) ه ، وه ئەم دوو نوێژه به پى ویست (واجب) ده زانن ، بهلام ئیمه ئەو رایه به راست ده زانیین كه ده لیئت سوننه ته ، وه فرمانه کانیش بۆ زیاتر دوویات کردنه وهیه (لِلتَّأْكِيدِ) له بهر چه ند به لگه یه کی به هیز ، كه له م پوخته یه دا بواری ئەو ه مان نییه باسی بکهین و دریزه ی پى بدهین ، ئەگەر خوا بواری بۆ په خساندین له دریزه کهیدا باسی لئوه ده کهین .

(۱۳۴) له بهر فەرمودەكەى (جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) (خوایان لى رازى بیئت) كهوا فەرموى: پیغه مبهرى خوا (ﷺ) فیرى (إِسْتِخَارَةٌ) ده کردین له هەموو کاروباریکماندا ، هەر وه کو چون فیرى سوره تیکی قورئانی ده کردین ، وده یفه رموو: ((إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ، ثُمَّ يَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةُ أَمْرِي - أَوْ قَالَ :

فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ - فَأَقْدِرْهُ لِي وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَ
 مَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي - أَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ - فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي
 عَنْهُ وَأَقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ رَضِنِي بِهِ ، وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ)) واتە: جار ئەگەر
 یەکیکتان بە بێرتاندا هات هەر کاریک بکەن ، ئەو دەو پکات نوێژ بکات (فەرز نەبێت) ،
 پاشان بلیت : ئەی خۆی پەرەردگاری من ، من داوای هەلبژاردن لە تۆ دەکەم بە زانیی
 خۆت ، وە داوای توانا لە تۆ دەکەم بە توانای خۆت ، وە داوای لێ دەکەم لە چاکە ی گەر
 و فراوانی خۆت بێ بە شەم نەکە ی ، بە راستی تۆ بە توانایت و من بێ توانا ، وە تۆ دەزانی
 و من نازانم ، وە تۆ زانی بە هەموو پەنھانیکان ، ئەی خۆی پەرەردگاری من ، ئەگەر
 دەزانی ئەم کارە چاکە بۆ من بۆ ئایینم ، بۆ ژیانم ، بۆ دوا پۆژم ، ئەو بۆمی پێک بخەیت ،
 وە ئەگەر دەزانی ئەم کارە خراپە بۆ من ، بۆ ئایینم ، بۆ ژیانم ، بۆ دوا پۆژم ، ئەو لێمی
 دوور بخەرەو ، وە لێشی دوورم خەرەو ، وە کاری چاکەم بۆ پێک بخە لە هەر شوێنیکدا
 هەبێت ، پاشان پزیشمکە پێی - وە ناوی کارە کەیشی دەبات - [رواه البخاری
 (۶۳۸۲/۱۸۳/۱۱) وغیرە].

چونیتی نویژ کردن

پایہ گانی نویژ

(أركان الصلاة)

نیہت^(۱۳۵)، وہ وہستان بہ پیوہ بہ پیی توانا لہ نویژہ فرزہ کاندہ^(۱۳۶)،
وہ ووتنی (اللہ اکبر)ی دست پی کردن - ئیحرام بہستنی نویژ - ^(۱۳۷)، وہ
خویندنی سورہتی (الفاتحة) لہ ہموو رکاتی کدا^(۱۳۸)، وہ (رکوع) بردن و
مانہوہ تییدا تا لہ جوولہ دہبریت^(۱۳۹)،

(۱۳۵) لہ بہر فرمودہ کہی (عمر) (خوای لی رازی بیت) پروانہ (پ ۳۱) .
وہ باسی ئہ وہ شمان کرد کہوا ناییت نیہت بہ زمان بلیت چونکہ ووتنی بہ زمان
شتیکی دہینراوہ .

(۱۳۶) لہ بہر فرمودہ کہی (عمران بن حصین) (خوای لی رازی بیت) کہوا فرمووی:
تووشی نہ خووشی مایہ سیری (بواسیر) ہاتبووم ، جا پرسیارم لہ پیغہ مہبری خوا کرد (ﷺ)
لہ بارہی نویژہ وہ ، ئہ ویش فرمووی: ((صَلِّ قَائِمًا ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا ، فَإِنْ لَمْ
تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ)) واتہ: نویژ بہ پیوہ بکہ ، جا ئہ گہر توانات نہ بوئہ وہ بہ
دانیشتنہ وہ بیکہ ، جا ئہ گہر توانات نہ بوئہ وہ بہ ہلاژیانہ وہ (پاکشانہ وہ) بیکہ [رواہ
البخاری (۱۱۱۷/۵۸۷/۲) وغیرہ].

ئہمہ لہ نویژہ فرزہ کاندہ ، بہ لام لہ نویژہ سوننہ تہ کاندہ دروستہ بہ دانیشتنہ وہ
بیکات ، با توانای ہلسانیشی ہہ بیت ، وہ دہیشتونیت ہہ ندیک لہ نویژہ سوننہ تہ کہی بہ
دانیشتنہ وہ بکات ، وہ ہہ ندیکیشی بہ پیوہ ، لہ بہر فرمودہ کہی (عائشہ) (خوای لی
رازی بیت) کہوا (عَلَمَةَ) پرسیاری لی کرد: پیغہ مہبری خوا (ﷺ) چونی دہ کرد لہ دوو
رکاتیدا کاتیک بہ دانیشتنہ وہ دہیکرد ؟ جا (عائشہ) فرمووی: ((كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا فَإِذَا
أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ قَامَ فَرَكَعَ)) واتہ: قورئانی تیاندہ دہ خویند ، جا ئہ گہر ویستی (رکوع)ی
بوایہ ہل دہسا و (رکوع)ی دہبرد [رواہ مسلم].

وہ فرمودہ کہی تری (عائشہ) (خوای لی رازی بیت) کہوا فرمووی: ((مَا رَأَيْتُ
رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ جَالِسًا قَطُّ حَتَّى دَخَلَ فِي السُّنَنِ فَكَانَ
يَجْلِسُ فِيهَا فَيَقْرَأُ حَتَّى إِذَا بَقِيَ أَرْبَعُونَ أَوْ ثَلَاثُونَ آيَةً قَامَ فَقَرَأَهَا ثُمَّ سَجَدَ)) واتہ:

نهمبینی پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) له هیج نویژی شه و نویژیدا به دانیشته‌وه قورئان بخوینیت ، تا وه‌کو چوه ناو‌ته‌مه‌نه‌وه ، جا داده‌نیشت تییدا و قورئانی ده‌خویند ، تا چل (٤٠) یان سی (٣٠) ئایه‌تی ده‌ما ، هه‌لده‌سا به پیوه ده‌خویند ، پاشان ده‌چوه (سُجود) دا [رواه أصحاب السنن وأحمد] بۆ هه‌ردوو فه‌رموده‌که بروانه [فقه السنة (١/١٥٤)].

(١٣٧) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (علی) (خوای لّی رازی بیّت) که‌وا پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ)) واته: کللی نویژ ، پاک کردنه‌وه‌یه ، وه‌ حه‌رام کردنیشی - مه‌به‌ست حه‌رام کردنی کار و گوفتاریکه که له نویژدا نی‌یه - (الله أكبر) یه‌که‌مه ، وه‌ حه‌لال کردنیشی (سَلَام) دانه‌وه‌یه [رواه ابو داود (٦١/٨٨/١) و الترمذی (٣/٥/١) وابن ماجه (٢٧٥/١٠١/١) وهو حدیث حسن صحیح بروانه صحیح ابن ماجه (٢٢٢)].

(١٣٨) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (عُبَادَةُ بْنُ صَامَتٍ) (خوای لّی رازی بیّت) که‌وا پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ)) واته: نویژی نی‌یه که‌سیک که (فَاتِحَةُ الْكِتَابِ) نه‌خوینیت [رواه البخاری (٧٥٦/٢٣٦/٢) و مسلم (٢٩٤/٢٩٥/١) و غیرهما] .

تییینی:

ئوه‌ی راسته له رای زانایاندا ئه‌وه‌یه که خویندنی سوره‌تی (الْفَاتِحَةَ) (رُكْن) ه... له سه‌ر یه‌کیك خوی به‌ته‌نیا نویژ بکات ، وه له سه‌ر که‌سیکیش له نویژی کۆمه‌لدا ده‌نگی پیشه‌وا نه‌بیستیت ، به‌لام ئه‌گه‌ر ده‌نگی پیشه‌وای بیست ، ئه‌وه له سه‌ریتی ته‌نها گوی بگریت ، له به‌ر فه‌رموده‌ی خوای گه‌وره له سوره‌تی: (الاعراف: ٢٠٤) دا که ده‌فه‌رمی: ﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ وه له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِي) (خوای لّی رازی بیّت) که‌وا پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((وَإِذَا قُرَأَ فَأَنْصِتُوا)) واته: وه ئه‌گه‌ر- پیش نویژ- قورئانی خویند ئه‌وه بی‌ده‌نگ بن [رواه مسلم (٤٠٤/٣٠٤/١) بۆ زیاتر تیگه‌یشتن له‌م مه‌سه‌له‌یه بروانه (صفة صلاة النبي) (ﷺ) للألبانی (٧٠-٧١)] .

(١٣٩) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی خوای گه‌وره له سوره‌تی (الحج: ٧٧) دا که ده‌فه‌رمی: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا... ﴾ واته: ئه‌ی ئه‌وانه‌ی که باوه‌رتان هیناوه (رُكُوع) و (سُجُود) ببه‌ن ...

وه له به‌ر فه‌رموده‌ی (الْمُسَيِّءُ صَلَاتِهِ) که (أَبُو هُرَيْرَةَ) ده‌یگیریته‌وه که‌وا فه‌رمووی: پیاویک هاته ژووری مزگه‌وته‌وه و پیغمبه‌ری خوایش (ﷺ) له لایه‌کی مزگه‌وته‌وه دانیشنبوو ، جا نویژی کرد ، پاشان هات و (سَلَام) ی لّی کرد ، جا پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) پیی فه‌رموو: ((وَعَلَيْكَ السَّلَامُ ، ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ)) واته: (سَلَام) له سه‌ر خۆت ، بگه‌ریزه‌وه

نویژ بکه ، چونکه تو نویژت نه‌کردوه . جا گه‌رایه‌وه و نویژی کرد ، پاشان هاته‌وه (وَسَلَامٌ) ی لّی کرد ، جا پیی فه‌رموو: ((وَعَلَيْكَ السَّلَامُ ، فَارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ)) واته: (سَلَامٌ) له سه‌ر خوّت ، بگه‌ریه‌وه نویژت بکه ، چونکه تو نویژت نه‌کردوه . جا له دوهم جار دا ، یان له‌وه‌ی دوا‌ی نه‌وه‌دا ووتی: فیرم که نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((إِذَا قَمْت إِلَى الصَّلَاةِ فَأَسْبِغِ الْوُضُوءَ ، ثُمَّ اقْرَأْ بِمَا تيسر معك من القرآن ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنُّ رَاكِعًا ، ثُمَّ ارفع حتى تستوي قائمًا ، ثُمَّ اسجد حتى تطمئن ساجدا ، ثُمَّ ارفع حتى تطمئن جالسا ، ثُمَّ اسجد حتى تطمئن ساجدا ، ثُمَّ ارفع حتى تطمئن جالسا ، ثُمَّ اعمل ذلك في صلاتك كلها)) واته: نه‌گه‌ر هه‌لسای بو نویژت نه‌وه ده‌ست نویژت به‌ چاکی بگه‌ر ، پاشان چه‌ندیک بوت ئاسان ده‌بیئت قورئان بخوینه ، پاشان (رُكُوع) ببه و بمینه‌وه تییدا تا له جووله ده‌برییئت ، پاشان به‌رز به‌روه تا راست ده‌بیته‌وه به‌ وه‌ستانه‌وه ، پاشان (سُجُود) ببه و بمینه‌وه تییدا تا له جووله ده‌برییئت ، پاشان به‌رز به‌روه تا راست ده‌بیته‌وه به‌ دانیشته‌وه ، پاشان (سُجُود) ببه و بمینه‌وه تییدا تا له جووله ده‌برییئت ، پاشان به‌رز به‌روه تا راست ده‌بیته‌وه به‌ دانیشته‌وه ، پاشان نه‌مه بکه‌روه له هه‌موو نویژه‌که‌تدا [رواه البخاري (۱۱/۳۶/۶۲۵۱) و مسلم (۱/۲۹۸/۳۹۷) وغیرهما بألفاظ وزيادات مختلفة] .

تیبینی:

سونه‌ته له کاتس (رُكُوع) دا نه‌م زیکرانه بخوینریئت : (حَدِيثًا) (خوای لّی رازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ ﷺ) فَكَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ، وَفِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى)) واته: من له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا دا (ﷺ) نویژم کرد ، جا له (رُكُوع) ییدا ده‌یفه‌رموو: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ، وَهْ لَه (سُجُود) یشیدا ده‌یفه‌رموو: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى [رواه أبو داود (۱/رقم/۸۷۱) والترمذی (۱/۱۶۴/۲۶۱) والنسائی (۲/۱۹۰) وهو حديث صحيح برواه صحيح النسائي (۱۰۰۱)] .

وه له فه‌رموده‌که‌ی (عُنْبَةُ بْنُ عَامِرٍ) دا (خوای لّی رازی بیئت) هاته‌وه که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سی جار نه‌م زیکره‌ی ده‌کرد [رواه أبو داود (۱/رقم/۸۷۰) وغیره وهو حديث صحيح برواه صفة الصلاة للألباني: ۱۲۷] .

وه فه‌رموده‌که‌ی (عَائِشَةُ) (خوای لّی رازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ وَرُكُوعِهِ: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له (رُكُوع) بردن و (سُجُود) بردنی دا ده‌یفه‌رموو: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ [رواه مسلم (۱/رقم/۴۸۷) وأبو داود (۱/رقم/۸۷۲) وغیرهما] .

وه فه‌رموده‌که‌ی (علی) (خوای لی پازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((وَإِذَا رَكَعَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ ، وَبِكَ آمَنْتُ ، وَلَكَ أَسَلْتُ ، خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصْبِي)) واته: وه نه‌گهر (رُكُوع)ی ببردایه ده‌یفه‌رموو: اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ ، وَبِكَ آمَنْتُ ، وَلَكَ أَسَلْتُ ، خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصْبِي [رواه مسلم (۱/رقم/۷۷۱) وأبو داود وأحمد وغيرهم] .

وه فه‌رموده‌که‌ی (عائشة) (خوای لی پازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَكْتُرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ : سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي . يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) زور جار له (رُكُوع) بردن و (سُجُود) بردن دا ده‌یفه‌رموو: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ، کاری به نایه‌تی ﴿ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ﴾ ده‌کرد [رواه البخاري (۹/رقم/۴۹۶۸) ومسلم (۱/رقم/۴۸۴) وغيرهما] .

وه هه‌لسانه‌وه له (رُكُوع) ومانه‌وه تییدا تا له جووله ده‌پریت^(۱۴۰) ، وه چوونه (سُجُود) دا و مانه‌وه تییدا تا له جووله ده‌پریت^(۱۴۱) ، وه دانیشتن له نیوان هه‌ردوو (سُجُود) ه‌که‌دا و مانه‌وه تییدا تا له جووله ده‌پریت^(۱۴۲) ، وه دانیشتنی کو‌تایی و خویندنی ته‌حیات تییدا و سه‌لاوات دانه‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا و که‌س و کاری له پاش ته‌حیاته‌که^(۱۴۳) ،

(۱۴۰) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((لَا تُجْزِيءُ صَلَاةٌ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ فِيهَا صُلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ)) واته: نو‌یژیک ته‌واو نییه تاوه‌کو نه‌و که‌سه پشنتی به ته‌واوه‌تی له پاش (رُكُوع) و (سُجُود) راست ده‌کاته‌وه [رواه ابو داود (۳/رقم/۸۴۰) والترمذي (۱/رقم/۲۶۴) وغيرهما وهو حديث صحيح برواه صحيح ابن ماجة (۷۱۰)].

وه له فه‌رموده‌ی (المسيء صَلَاتِهِ) دا هاتوو (... ثُمَّ إِرْفَعُ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا ...)) واته: ... پاشان هه‌لبسه‌روه له (رُكُوع) تا به ته‌واوه‌تی به پیوه راست ده‌بیته‌وه ... بروانه (پ۱۳۹) .

تیبینی:

قه‌ده‌غه‌ کراوه له ته‌ماشا کردنی ئاسمان له کاتی دوعا کردندا له نویژ دا ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی پازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((

لِيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ رَفْعِهِمْ أَبْصَارَهُمْ عِنْدَ الدُّعَاءِ فِي الصَّلَاةِ إِلَى السَّمَاءِ أَوْ لِيُحْطَفَنَّ أَبْصَارُهُمْ)) واته: که سانی که تماشای آسمان ده‌کن له دوعا کردنی نویش دا بیان واز دین له وه ، وه یان چاویان کویر ده‌بیت [رواه مسلم (۴۲۹/۳۲۱/۱) والنسائی (۳۹/۳)] .

(۱۴۱) له بهر نایه‌ته‌که‌ی پیشوو بروانه (پ ۱۳۹) .

وه له بهر فه‌رموده‌ی: (المسبيءُ صَلَاتِهِ) که تئیدا هاتوو ((... ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا ...)) واته: ... پاشان (سُجُود) ببه و بمینه‌وه تئیدا تا له جووله ده‌بریت ، پاشان له (سُجُود) هه‌لسه‌روه و دانیشه تا له جووله ده‌بریت ، پاشان (سُجُود) ببه‌روه و بمینه‌وه تا له جووله ده‌بریت ... بروانه (پ ۱۳۹) .

چهند تیبینیه‌ک:

یه‌که‌م: نه‌ندامه‌کانی (سُجُود) هوتن ، له بهر فه‌رموده‌که‌ی (ابن عباس) (خوایان لی رازی بیت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمَ: عَلَى الْجَبْهَةِ _ وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ _ وَالْيَدَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ ..)) واته: فه‌رمانم پی‌کراوه که‌وا (سُجُود) له سه‌ر هوت ئیسقان ببه‌م ، له سه‌ر توئل _ وه به ده‌ستی ناماره‌ی کرد بو لوتی _ وه‌ردوو ده‌ست (له‌پ) وه‌ردوو نه‌ژتو و په‌نجه‌کانی هه‌ردوو پی .. [رواه البخاري (۸۱۲/۲۹۷/۲) ومسلم (۴۹۰/۳۵۴/۱)] .

دوهم: قه‌ده‌غه‌ کراوه‌ راخستنی هه‌ردوو بال له کاتی (سُجُود) دا ، له بهر فه‌رموده‌که‌ی (أنس) (خوای لی رازی بیت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((اِعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ ، وَلَا يَبْسُطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ إِسْطَ الْكَلْبِ)) واته: ریک و پیک بن له (سُجُود) بردندا ، وه هیچ که‌سیکتان بال رامه‌خن وه‌کو راخستنی سه‌گ [رواه البخاري (۲/رقم/۸۲۲) ومسلم (۴۹۳/۳۵۵/۱) وأصحاب السنن] .

سه‌یهم: سوننه‌ته له (سُجُود) دا نه‌م زیکرانه بخوینریت: ((سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى _ سَيِّ جَارٍ _ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ . اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ ، وَبِكَ آمَنْتُ ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ . سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (حُذَيْفَةَ) و (عُتْبَةَ) و (عَائِشَةَ) و (عَلِي) (خوایان لی رازی بیت) بروانه تیبینی دوا (پ ۱۳۹) .

(۱۴۲) له بهر فرموده که ی (أَبُو مَسْعُودِ الْأَنْصَارِيِّ) (خوای لى رازى بیّت) بپوانه

(پ ۱۴۰) .

و فرموده ی (المسیءُ صَلَاتِهِ) بپوانه (پ ۱۴۱) .

تیبینی:

سوننه ته له نیوانی هردوو سوجه که دا ئەم زیکرانه بخوینریت ، (حَدِيثُ)

خوای لى رازى بیّت) ده فرمى ((اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: رَبِّ اغْفِرْ لِي

، رَبِّ اغْفِرْ لِي)) واته: پیغه مبهرى خوا (ﷺ) له نیوانی هردوو سوجه که دا ده یفه رموو:

رَبِّ اغْفِرْ لِي ، رَبِّ اغْفِرْ لِي [رواه ابن ماجه (۱/۲۸۹/۸۹۷) وهو حديث صحيح بپوانه صحيح ابن

ماجه (۷۳۱)] .

وه (ابن عباس) (خوایان لى رازى بیّت) ده فرمى ((اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ

بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبِرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي)) واته:

پیغه مبهرى خوا (ﷺ) له نیوانی هردوو سوجه که دا ده یفه رموو: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

وَارْحَمْنِي وَاجْبِرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي [رواه أبو داود (۱/رقم/۸۵۰) والترمذي (۱/۱۷۵/۲۸۲) وابن

ماجه (۱/۲۹۰/۸۹۸) وهو صحيح بپوانه صحيح ابن ماجه (۷۳۲)] .

(۱۴۳) له بهر فرموده که ی (ابن مسعود) (خوای لى رازى بیّت) که وا فرموى: ((

كُنَّا نَقُولُ فِي الصَّلَاةِ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ ، السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ ،

فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ : إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ ، فَإِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ

، فَلْيَقُلْ ، التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ

وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ _ فَإِذَا قَالَهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلَّهِ

صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ _ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ)) واته: ئیمه له پشت پیغه مبهرى خوا وه (ﷺ)

نوژمان ده کرد ده مانوت: السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ ، السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ ، جا پیغه مبهرى خوا

(ﷺ) روژیکیان فرموى: به راستی خوای گه وره خوای (السَّلَام) ه ، جا ئە گه ریه کیتان

دانیشت له نوژده که ی بو ته حیات خویندن ، ئە وه با بلیت: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ

وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ

اللَّهِ الصَّالِحِينَ _ جا ئە گه ر ئە وه بلیت ئە وه هه موو به نده یه کی پیاو چاکى خوای گه وره

ده‌گریته‌وه له ئاسمان و زه‌ویدا _ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، پاشان هه‌رچی دوعایه‌ک هه‌لده‌بژێریت با بیکات [رواه البخاری (٦٢٦٥/٥٦/١١) مع الفتح ومسلم (٤٠٢/٣٠١/١) واللفظ له] .

وه ته‌حیات به‌چه‌ند پیاویه‌تیکی تریش هاتوه ، باشترینیان ئه‌مه‌ی (ابن مسعود)ه (خوای لێ رازی بیئت) .

وه سه‌لاوات دانه‌ سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له ته‌حیاتی کۆتاییدا (رُكُن)ه له نویژ دا ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (فُضَالَةُ بْنُ عَبِيدٍ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پیاویکی بینی نویژی کرد سوپاس و ستایشی په‌روه‌دگاری نه‌کرد و سه‌لاواتی له سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌دا و نویژه‌که‌ی ته‌واو کرد ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی ((عَجَلٌ هَذَا)) واته: ئه‌مه‌ په‌له‌ی کرد . جا بانگی کرد و به‌ ئه‌و و که‌سانی تریشی فه‌رموو: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَمَجِيدِ رَبِّهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ وَلْيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (ﷺ) ، ثُمَّ يَدْعُوا بِمَا شَاءَ)) واته: ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان نویژی کرد با به‌ (تَمَجِيد) ی په‌روه‌دگاری ده‌ست پێ بکات ، وه ستایشی له سه‌ر بکات ، وه سه‌لاوات له سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بدات ، پاشان با داوای هه‌ر شتیک بکات که ویستی لێیه‌تی [رواه ابو داود (١٤٦٨/٣٥٤/٤) والترمذی (٣٥٤٦/١٨٠/٥) وهو حديث صحيح بيوانه صحيح النسائي (١٢١٧)] .

وه شیوه‌ی سه‌لاوات دانه‌ سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به‌چه‌ند جوړیک هاتوه له سوننه‌دا ، له‌وانه فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ) (خوای لێ رازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَنَحْنُ فِي مَجْلِسِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ ، فَقَالَ لَهُ بَشِيرُ ابْنِ سَعْدٍ: أَمَرَنَا اللَّهُ تَعَالَى أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ ، يَا رَسُولَ اللَّهِ ! فَكَيْفَ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ ؟ قَالَ: فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) ، حَتَّى تَمَنَيْنَا أَنَّهُ لَمْ يَسْأَلْهُ . ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ . وَالسَّلَامُ كَمَا قَدْ عَلِمْتُمْ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هات بو لامان ، کاتیک که له لای (سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ) دا دانیشتوو بوین ، جا (بَشِيرُ ابْنِ سَعْدٍ) پێی ووت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ! ئیمه‌ خوای گه‌وره فه‌رمانی پێ که‌وا سه‌لاوات له سه‌ر بده‌ین ، جا چۆن سه‌لاوات له سه‌ر بده‌ین ؟ (أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ) ووتی: جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بیده‌نگ بوو ، تا

خوزگامان خواست که او پرسبیاری لی نه کردایه ، پاشان پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموی: بَلِّين: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ . وه (سَلَام) کردنیش به و شیوهیه که فی ر بوون [رواه مسلم (۱/رقم/۴۰۵)].

وه فرموده که ی (كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ) (خوای لی رازی بیّت) که او فرموی: ووتمان: - نهی پیغه مبهری خوا (ﷺ) - فی ربوین چون (سَلَام) ت له سر بکهین ، نهی چون سه لاوات له سر بدهین ؟ فرموی: بَلِّين: ((اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)) [رواه مسلم (۱/رقم/۴۰۶)].

تییبینی:

له جیاتی ((السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ)) هاوه لانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) پاش وه فات کردنی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده یانفرموو ((السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ)) چونکه (عَلَيْكَ) ه بو (خَطَاب) ه بو کاتی زیندوی بووه ، به لام پاش وه فات کردنی ده بیّت سه لام کردنه که به (عَائِب) بیّت ، واته به ((السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ)) بیّت . جا بو زیاتر تیگه یشتن له م مه سه له یه پروانه [فتح الباری لابن حجر العسقلانی (۲/۲۱۴) و صفة صلاة النبي (ﷺ) للالبانی (۱۲۶)].

وه (سَلَام) دانسه وهی یه که م ^(۱۴۴) ، وه به ریز کردنی نه م پایانه له نویژ دا به بی پاش و پیش خستن ^(۱۴۵) .

(۱۴۴) له بهر فرموده که ی (علی) (خوای لی رازی بیّت) پروانه (پ ۱۳۷) .
(۱۴۵) له بهر ه موو نه و فرمودانه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) _ گو فتار بیّت یان کردار _ که باس له چوینیتی نویژ کردنی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده کات ، که ه موویان کون له سر به ریز کردنی نه م پایانه ، وه هیچ فرموده یه کیشمان نییه که او پیغه مبهری خوا (ﷺ) جاریک له نویژ کردنی دا نه م پایانه ی به ریز نه کرد بیّت .

پیوستیه کانی نویژ

(وَأَجِبَاتِ الصَّلَاةِ)

دہست راست خستنه سہر دہستی چہپ و دانانی لہ سہر سینگ ، لہ کاتی راوہستاندا بو قورئان خویندن^(۱۴۶) ، وہ پہنا گرتن بہ خوا لہ شہیتان بییش (فاتحہ) خویندنی رکاتی یہ کہم^(۱۴۷)

(۱۴۶) لہ بہر فہرمودہ کہی (وَأَمَّلُ بِنُ حَجْرٍ) (خوای لی رازی بیئت) : ((أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ ... ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى ...))
واتہ: کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) بینی دہستی بہرز کردہوہ کاتیک دہستی بہ نویژ کردن کرد ... پاشان دہستی راستی خستہ سہر دہستی چہپی ... [رواہ مسلم (۴۰۱/۳۰۱/۱) و ابو داود بروانہ الإرواء (۳۵۲)] .

وہ لہ بہر فہرمودہ کہی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بیئت) کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرموی: ((إِنَّا مَعْشَرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا بِتَعْجِيلِ فِطْرِنَا وَتَأْخِيرِ سُحُورِنَا ، وَأَنْ نَضَعَ أَيْمَانِنَا عَلَى شِمَائِلِنَا فِي الصَّلَاةِ)) واتہ: نیمیہی کومہلی پیغہمبہران فہرمانمان پی کراوہ بہ پہلہ و زوو شکاندنی پورژو و دواختستی پارشیو ، وہ دہستی راستمان بخینہ سہر دہستی چہپمان لہ نویژدا [رواہ ابن حبان فی صحیحہ (۸۸۵- موارد) والطبرانی فی الکبیر والاوسط (۱۰/۱) ومن طریقہما الضیاء المقدسی فی المختارۃ (۲/۱۰/۶۳) . و صححہ السیوطی فی التنویر الحاک (۱۷۴/۱) و صححہ الألبانی فی صفة الصلاة (ل ۶۰) الطبعة الخامسة عشر (بغداد)] .

وہ فہرمودہ کہی (سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ) (خوای لی رازی بیئت) کہوا فہرموی: ((كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ)) واتہ: خہلکی فہرمانیان پی دہکرا کہوا ہر پیاویک دہستی راستی بخاتہ سہر بالی چہپی لہ نویژ دا . (أَبُو حَازِمٍ) _ کہ یہ کیکہ لہ وانہی فہرمودہ کہ دہگیرنہ وہ _ فہرموی: ((لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا يَنْمِي ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ)) واتہ: من وا دہزانم مہبہستی ئہ وہیہ کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرمانی پی دہکردن [رواہ البخاری (۷۴۰/۲۲۴/۲) و مالک (۳۷۶/۱۱۱)] .

وہ فہرمودہ کہی (وَأَمَّلُ بِنُ حَجْرٍ) کہوا فہرموی: ((صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ)) وَ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى عَلَى صَدْرِهِ)) واتہ: نویژم لہ گہل پیغہمبہری خوا دا کرد (ﷺ) جا دہستی راستی خستہ سہر دہستی چہپی ، وہ لہ سہر سینگی داینا [رواہ ابن خزیمہ (۴۷۹/۲۴۲/۱) و هو حدیث صحیح بروانہ الإرواء (۳۵۲)] .

وہ ہر وہا بو زیاتر دلنیا بوون کہوا ہر ئہ مہ سوننہتی راستی پیغہمبہری خویہ (ﷺ) بروانہ [صفة الصلاة النبي ﷺ (ل ۶۱) الطبعة الخامسة عشرة (بغداد)] .

(۱۴۷) له بهر فرموده‌ک‌ی خوی گه‌وره له سورته‌ی (النحل: ۹۸) دا که ده‌فرمی: ﴿فَإِذَا قُرَأَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ واته: وه کاتی که قورئان ده‌خوینریت ، گوئی بده‌نی و بیده‌نگ بن ، به‌لکو خوی گه‌وره به‌زه‌بی پیتاندا بیته‌وه .
 وه له بهر فرموده‌ک‌ی (أَبُو سَعِيدٍ) (خوای لی رازی بیته) که‌وا فرموی :
 ((...پاشان ده‌لی: أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ)) [رواه الترمذی (۲۴۲/۹/۲) و أبوداود (۷۷۵/۴۹۰/۱) و غیرهما وهو حدیث صحیح بیوانه الإرواء (۳۴۲)]
 (هَمْزِهِ): ده‌ست وه‌شانندی شه‌یتان ، (نَفْخِهِ): فیز زلی شه‌یتان ، (نَفْثِهِ): شیعی شه‌یتان .
 [بیوانه فقه السنة (۱۲۵/۱)].

وه ووتنی (آمین) پاش (فَاتِحَةَ) خویندنی پیش نویژ^(۱۴۸) ، وه (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌کانی نیوان پایه‌کان^(۱۴۹) ، وه (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) کردن پاش هه‌ستانه‌وه له (رُكُوعِ)^(۱۵۰) ، وه دانیشتن بو (تَحِيَّاتِ) ی یه‌که‌م و خویندنی (تَحِيَّاتِ) تییدا^(۱۵۱) ، وه په‌نا بردن به‌خوا له چوار شته‌که پیش (سَلَامِ) دانه‌وه^(۱۵۲) ، وه دانانی (سُتْرِهِ)^(۱۵۳) .

(۱۴۸) له بهر فرموده‌ک‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیته) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموی: ((وَإِذَا قَالَ الْإِمَامُ ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ فَقُولُوا آمِينَ ، فَمَنْ وَاَفَّقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)) واته: نه‌گه‌ر پیش نویژ ووتی: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ نه‌وه ئیوه‌ش بلین: (آمین) ، جا هه‌ر که‌سئک ووته‌ک‌ی له گه‌ل ووته‌ی فریشته‌کاندا جوت بوئوه _ خوای گه‌وره _ له هه‌موو تاوانه‌کانی پیشی ده‌بووریت [رواه البخاری (۴۴۷۵/۱۵۹/۸)].
 (آمین): وه‌لامم بده‌ره‌وه نه‌ی خویه .

(۱۴۹) له بهر نه‌وه‌ی هه‌ندی‌ک له ریوایه‌ته‌کانی فرموده‌ی (المسیء صَلَاتِهِ) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمانی پی کردوه [رواه ابوداود (۸۴۲/۹۹/۳) وهو صحیح بیوانه صحیح أبی داود (۷۶۳)].

وه بی‌گومان فرمان (أمر) یش بو پیویست (وَأَجِبْ) ه‌مه‌گه‌ر به‌لگه‌یه‌ک لای بدات .
 (۱۵۰) نه‌ویش هه‌ر له فرموده‌ک‌ی (المسیء صَلَاتِهِ) دا فرمانی پی‌کراوه ، بیوانه (پ ۱۴۹) .

(۱۵۱) له بهر ئه‌وه‌ی له هه‌ندیك له ریبوایه‌ته‌کانی فه‌رمووده‌ی (المسیء صلاته) دا فه‌رموی : ((فَإِذَا جَلَسْتَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ فَاطْمَئِنِّ وَأَفْتَرِشْ فَحَدِّكَ الْيُسْرَى ثُمَّ تَشَهَّدْ)) واته : جا ئه‌گه‌ر دانیشتیته‌وه له ناو‌راستی نویژدا ، ئه‌وه له سه‌ر پێ‌ی چه‌پت دابنیشه و ته‌حیات بخوینه...)) [رواه أبوداود (۸۴۵/۱۰۲/۳) وهو حدیث صحیح بروانه صحیح أبی داود (۷۶۶)].

(۱۵۲) له بهر فه‌رمووده‌که‌ی (أبو هريرة) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی : ((إِذَا فَرَعْتَ أَحَدَكُمْ مِنَ الشَّهَادَةِ الْآخِرِ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ : مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ ، وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)) واته : ئه‌گه‌ر هه‌ر یه‌کیکتان له خویندنی ته‌حیاتی کۆتایی بوه‌وه ، ئه‌وه په‌نا بگری‌ت به‌ خوای گه‌وره له چوار شت : له سزای دۆزه‌خ ، وه له سزای ناوی گۆر ، وه له تاقی کردنه‌وه‌ی ژیان و مردن ، وه له خراپه‌ی مه‌سیحی درۆزن [رواه مسلم (۵۸۸/۴۱۲/۱) وابو داود (۹۶۸/۲۷۳/۳) وغیرهما].

(۱۵۳) (سُنْرَه) : ئه‌وه شته‌یه که‌ نویژ که‌ر ده‌یخاته به‌رده‌م خو‌ی کاتیک نویژ ده‌کات ، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌چ شتی‌ک به‌ به‌رده‌م نویژه‌که‌یدا تیپه‌ر نه‌بی‌ت نویژه‌که‌ی پێ‌ی ببری‌ت ، وه بۆ ئه‌وه‌ی چاویشی له‌وه زیاتر تیپه‌ر نه‌کات ویری به‌ لای هه‌چی تر دا نه‌چیت .

وه پێ‌ویست (واجب) یشه ، له به‌ر ئه‌وه فه‌رموودانه‌ی که‌ فه‌رمان به‌ دانانی (سُنْرَه) ده‌که‌ن ، وه قه‌ده‌غه‌یش ده‌که‌ن له نویژ کردن به‌ بی (سُنْرَه) له‌وانه فه‌رمووده‌که‌ی (سَهْلُ بْنُ أَبِي حَتْمَةَ) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی : ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيُصَلِّ إِلَى سُنْرَةٍ ، وَلْيُيَدِّنْ مِنْهَا ، لَا يَقْطَعُ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتِهِ)) واته : ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان نویژتان کرد ، ئه‌وه با نویژ به‌ره‌و (سُنْرَه) یه‌ک بکات ، وه لێ‌یه‌وه نزیک ببیته‌وه ، بۆ ئه‌وه‌ی شه‌یتان نویژه‌که‌ی پێ‌ی نه‌بری‌ت [رواه الحاكم (۲۵۱/۱) وهذا لفظه ورواه ابو داود (۶۸۱/۳۸۸/۲) والنسائي (۶۲/۲) بلفظ آخر : ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى سُنْرَةٍ ..)) وهو حدیث صحیح بروانه صحیح النسائي (۷۲۲)].

وه ئه‌و (سُنْرَه) یه ئه‌نجام ده‌دری‌ت به‌ دیوار یان دنگه (پایه‌ی مزگه‌وت یان دار یان هه‌ر شتی‌کی تر به‌رزیکه‌ی نزیکه‌ی (۳۰ سم) ببی‌ت ، به‌ به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی (طَلْحَةَ) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا پینغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی : ((إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ مِثْلَ مُوَحَّرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ ، وَلَا يُبَالِ مِنْ مَرٍّ وَرَاءَ ذَلِكَ)) واته : ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان له به‌رده‌م خویدا شتی‌کی

دانا ئەوەندە ی پشت باریک _ باری ووشتَر _ دەبوو ، ئەو گۆی بەو نەدا چی لەو دیوی (سُنرە) کەو تێ دەپه‌ری [رواه مسلم (٤٩٩/٣٥٨/١) والترمذی (٣٣٤/٢١٠/١) وغیرها] .

وہ دووری ئەو (سُنرە) یە با لە دوو بست زیاتر نەبیّت ، لە بەر فەرموودە کە ی (سَهْلُ بِنُ سَعْدٍ) (خوای لێ رازی بیّت) کەوا فەرمووی: ((كَانَ بَيْنَ مُصَلَّى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمْرُ الشَّاةِ)) واتە: لە نێوان شوینی نوێژی پیغەمبەری خوا (ﷺ) و دیوارە کەدا _ کە کردبووی بە (سُنرە) _ بە ئەندازە ی تێپه‌ر بوونی شەکیک بوو [رواه البخاری (٥٠٨/٥٧٤/١) ومسلم (٥٠٨ /٣٦٤/١) وغیرهما] .

وہ لە نوێژی کۆمەڵدا پیش نوێژ (إمام) خۆی (سُنرە) یە بۆ هەموو (مأموم) هەکان ، بەلام خۆی دەبیّت (سُنرە) ی هەبیّت .

وہ دروستە کەسیک یان هەر شتیکی بە نێوان ریزەکاندا تێپه‌ر بیّت تەنھا بە بەردەمی پیش نوێژ دا نەبیّت ، لە بەر فەرموودە کە ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لێ رازی بیّت) کە بە سواری جاشکیکەو بە نێوان ریزەکانی نوێژ دا تێپه‌ر بوو لە نوێژی کۆمەڵدا لە پشت پیغەمبەروە (ﷺ) وە کەسیش هیچی نەوتوو [رواه البخاری (٤٩٣/٥٧١/١) ومسلم (٥٠٤/٣٦١/١) وغیرهما] .

وہ لە پڕوایەتی (البُخَارِي) دا زیادە یە کە هە یە ، کەوا (إِبْنُ عَبَّاسٍ) دەلیت: وە پیغەمبەری خوا (ﷺ) دیوار لە پیشیدا نەبوو ، ئەم زیادە یە هەندیکی دەیکە نە بەلگە کەوا (سُنرە) پیویست (واجب) نییە ، بەلام ئەمە و نییە ، چونکە کاتیکی فەرمووی دیوار لە پیشیدا نەبوو ، ئەمە مانای و نییە کە هەر (سُنرە) ی نەبوو ، بەلکو لەوانە ی (سُنرە) هەکی داریکی بیّت ، وە ک زۆر بە ی جار لە (مُصَلَّى) دا داریکیان بۆ چەقاندووە بە زه‌ویدا و کردویانە بە (سُنرە) بۆی (ﷺ) ، (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) .

سوننەتەکانی نوێژ

(سُنَنُ الصَّلَاةِ)

دەست بەرز کردنەو ، بۆ (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی دا بەستنی نوێژ ، وە بۆ (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی چوونە (رُكُوع) دا ، وە بۆ هەلسانەو لە (رُكُوع) ، وە بۆ هەلسانەو لە تەحیاتی یە کەم^(١٥٤) ،

(۱۵۴) له بهر فەرمووده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لى رازی بیئت) که‌وا فەرمووی: ((أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكَبَيْهِ إِذَا افْتَتِحَ الصَّلَاةُ ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ أَيْضًا)) واته: پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) ئەگەر دەستی به نویژ بگرتایه هەردوو دەستی به ئەندازه‌ی شانی به‌رز دەکرده‌وه ، وه له کاتی (الله اکبر) کردندا بۆ (رُكُوع) یش ، وه له کاتی هەلسانه‌وه له (رُكُوع) یش هەردوو دەستی به‌رز دەکرده‌وه [رواه البخاری (۲/۲۱۸/۷۳۵) ومسلم (۱/۲۹۲/۲۲) وغيرهما].

وه (نَافِع) (رحمه‌تی خواى لى بیئت) فەرمووی: ((أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا رَكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا قَامَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَرَفَعَ ذَلِكَ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ ﷺ)) واته: (إِبْنُ عُمَرَ) ئەگەر دەستی به نویژ بگردایه (الله اکبر) ی دەکرد وه‌ردوو دەستی به‌رز دەکرده‌وه ، وه ئەگەر (رُكُوع) یشی بگردایه ، هەردوو دەستی به‌رز دەکرده‌وه ، وه ئەگەر بیووتایه: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، هەردوو دەستی به‌رز دەکرده‌وه ، وه ئەگەر هەلسایه‌ته‌وه پاش دوو پکات ، هەردوو دەستی به‌رز دەکرده‌وه ، وه ئەمه‌ی بۆ پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) به‌رز دەکرده‌وه [رواه البخاری (۲/۲۲۲/۷۳۹) وأبو داود (۲/۴۳۹/۷۲۷)].

وه جار به جار ده‌توانی‌ت بۆ هه‌موو دابه‌زین و به‌رز بوونه‌وه‌یه‌کی‌ش ده‌ست به‌رز بکری‌ته‌وه^(۱۵۵) ، وه خویندنی دوعای ده‌ست پى کردن (الإِسْتِفْتَاَح) ی نویژ^(۱۵۶) ، وه خویندنی قورئان له پاش خویندنی (فَاتِحَة) له پکاتی یه‌که‌م و دووه‌مدا ، وه له پکاتی سی‌یه‌م و چواره‌میشدا جار به جار^(۱۵۷) ،

(۱۵۵) له بهر فەرمووده‌که‌ی (مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِث) (خوای لى رازی بیئت) که‌وا ((أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ فِي صَلَاتِهِ ، وَإِذَا رَكَعَ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ ، وَإِذَا سَجَدَ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ ، حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا فُرُوعَ أَدْنَيْهِ)) واته: پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) بینی هەردوو دەستی به‌رز دەکرده‌وه له نویژه‌که‌یدا ، وه ئەگەر (رُكُوع) ی بگردایه ، وه ئەگەر سه‌ری له (رُكُوع) به‌رز بگردایه‌ته‌وه ، وه ئەگەر (سُجُود) ی بگردایه ، وه ئەگەر سه‌ری له (سُجُود) به‌رز بگردایه‌ته‌وه ، تا نزیکى لای گوێی به‌رزى دەکرده‌وه [رواه أحمد (۳/۱۶۷/۴۹۳) والنسائي (۲/۲۰۶) وهو حديث صحيح ، برواه صحيح النسائي (۱۰۴۰)].

(۱۵۶) كه پاش (الله أكبر)ی دهست پيژ کردن دهخوینريت ، وه چه ند جوریکي ههيه ، ههريه کيکيان بخوینريت ههريه دروسته ، يه کيکيان فهرموده کهي (أبو هريرة) (خوای لی رازی بيټ) کهوا فهرموي: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هَنِيئَةً قَبْلَ الْقِرَاءَةِ ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي ، أَرَأَيْتَ سَكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالتَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرْدِ)) واته: پيغه مبهري خوا (ﷺ) پاش (الله أكبر)ی دابهستني نويژ هه نديک بيژ دهنگ ده بوو پيش قورئان خویندن ، جا منيش ووتم: ئه ي پيغه مبهري خوا ، له جيی داك و باوكم بيت ، ئايا له و بيژ دهنگ بوونه تدا له نيوان (الله أكبر) کردن و قورئان خویندندا چي تيذا ده ليی؟ ئه ويش فهرموي ، ده لييم: ئه ي خوايه ، ئه وهنده له تاوانه كانم دوورم بخهروه ، وهكو دووري نيواني رپوژ هه لات و رپوژ ئاوا ، ئه ي خوايه ، پاكم كهروه له تاوانه كانم ، وهكو چوون پوڤساكي سپي له چلك پاك ده كريتته وه ، ئه ي خوايه ، بمشوره وه له تاوانه كانم ، به به فرو ئاوا و ته رزه [رواه البخاري ۷۴۴/۲۲۷/۲] ومسلم (۵۹۸/۴۱۹/۱) وغيرهما].

(۱۵۷) له بهر فهرموده کهي (أبو قتادة) (خوای لی رازی بيټ) کهوا فهرموي: ((كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ ، وَيُسْمِعُنَا آيَةَ أَحْيَانًا ، وَيَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ)) واته: پيغه مبهري خوا (ﷺ) له پكاتي يه كه م و دووه مي نويژي نيوه رپو و عه سردا (فاتحة الكتاب) و سوره تيكي تري دهخویند ، وه جار به جار ئايه تيكي شي به دهنگي به رز دهخوینده وه بو ئه وه ي گويمان لی بيټ ، وه له دوو پكاتي دواييدا ته نها (فاتحة الكتاب)ی دهخویند [رواه مسلم (۴۲۱/۲۳۲/۱)].

وه سوننه تيشه جار به جار له دوو پكاته کهي دواييشدا قورئان دواي (فاتحة) بخوینريت ، له بهر فهرموده کهي (أبو سعيد) (خوای لی رازی بيټ) ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الظُّهْرِ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ قَدْرَ ثَلَاثِينَ آيَةً ، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ قَدْرَ خَمْسِ عَشْرَةِ آيَةٍ ، أَوْ قَالَ: نِصْفَ ذَلِكَ ، وَفِي الْعَصْرِ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ قَدْرَ قِرَاءَةِ خَمْسِ عَشْرَةِ آيَةٍ ، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ قَدْرَ نِصْفِ ذَلِكَ)) واته: کهوا پيغه مبهري خوا (ﷺ) له نويژي نيوه رپو دا له دوو پكاتي پيشه وه دا له ههريه پكاتي كي دا به ئه ندازه ي سي (۳۰) ئايه تي دهخویند ، وه له دوو پكاتي دوايش به ئه ندازه ي

پانزه (۱۵) نایه تی ده خویند - یان ووتی : به نیوهی ئه وه - وه له نویژی عه سردا له دوو رکاتی پیشه وه دا به ئەندازهی پانزه (۱۵) نایه تی ده خویند ، به لام له دوو رکاتی دوا بیدا به ئەندازهی نیوهی ئه وهی ده خوینده وه [رواه مسلم (۱/۳۳۴/۴۵۲)].

وه ئه نا طر تن به حوا له شه پتان له هه موو رکاتیکدا ئیش (فَاتِحَة) خویندن^(۱۵۸)، وه خویندن دوعای تریش ئاش (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ)^(۱۵۹)، وه به دة نط بقرز خویندن قورئان له ضه ند نویدی کدا ، وه بقرز نه کردنه و ئیشی له ضه ند نویدی کی تردا^(۱۶۰)،

(۱۵۸) له بهر فهرموده ی خوای گه وه ره: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ بروانه

(پ ۱۴۷) .

وه فهرموده که ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که وا فهرمووی: ((كَان رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ ، إِفْتَتَحَ الْقِرَاءَةَ بِ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ وَلَمْ يَسْكُتْ)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئه گه ره له ساییه ته وه بو رکاتی دووهم دهستی به خویندن ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ ده کرد ، وه بی دهنگ نه ده بوو [رواه مسلم] ، به لگه یه له سه ره ئه وهی که جار یکی تر بی دهنگ نه ده بوو که وا دوعای (إِسْتِفْتَا ح) ی تیدا بخوینیت ، به لام بو په نا گرتن و بسم الله کردن ، ئه وه پیویست به بی دهنگ بوو نیکی زور ناکات ، تا وه کو خه لگی ههستی پی بکن ، به لکو هه ره له کاتی هه لسانه وهی ئه واندا ده بخوینیت ، بویه ههستی پی ناکریت ، جا بویه ئه وه فهرموده یه نابیته به لگه له سه ره ئه وهی که وا سوننه ت وایه (په نا گرتن و بسم الله) نه خوینریت له رکاته کانی تردا ، بروانه [تمام المنه فی التعليق علی فقه السنة (ل ۱۷۶)].

(۱۵۹) دوعای هه لسانه وه له (رُكُوع) پاش (سَمِعَ اللَّهُ...) چه ند جوړیکی هه یه ، له وانه

فهرموده که ی (أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِي) (خوای لی رازی بیئت) که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) پاش ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ)) ده یفه رموو: ((مَلَأَ السَّمَوَاتِ وَمَلَأَ الْأَرْضَ ، وَمَا بَيْنَهُمَا ، وَمَلَأَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ ، لَا مَانِعَ لِمَا أُعْطِيَ وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)) [رواه مسلم (۱/۳۴۷/۴۷۸) و أبوداود (۳/۸۲/۸۳۲) والنسائي (۲/۱۹۹)].

(۱۶۰) له نویژه فه رزه کاندای نویژی (شیوان و عیسا و به یانی) له دوو رکاتی

پیشه وه بیدا سوننه ته دهنگ بهرز بکریته وه ، وه له نویژی (نیوه رۆ و عه سر) یش

سوننه‌ته دهنگ بهرز نه‌کریته‌وه ، هه‌روه‌ها نویژی (جومعه وجه‌زن) یش دهنگ بهرز کردنه‌وه له هه‌ردوو پکاته‌که‌یدا سوننه‌ته ، له بهر ئه‌و فه‌رموده زۆرانه‌ی که له کتیبه‌کانی فه‌رموده دا هاتوو به تایبه‌تی له [صحیح البخاری و صحیح مسلم].

وه (آمین) کردن بؤ هه‌موو (فَاتِحَة) خویندنیك^(۱۶۱)، وه ده‌ست بردن ئیش ئه‌ذنؤ بؤ ضوونه (سُجُود) دا^(۱۶۲)، وه (إِعْتِمَاد) کردنه سه‌ره‌ردوو ده‌ست له کاتی هه‌لسانه‌وه‌دا بؤ رکاکی تر^(۱۶۳)، وه دانیشتیکی کورت ئیش هه‌لسانه‌وه‌ له رکا ته‌ تا‌که‌ کاند^(۱۶۴)،

(۱۶۱) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (وَأْتِلُ بِنُ حَجْرٍ) (خوای ئی رازی بیته) که‌وا فه‌رموی: ((كَان رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَرَأَ ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ قَالَ : آمِينَ ، وَرَفَعَ بِهَا صَوْتَهُ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هه‌ر کاتیک (فَاتِحَة) ی بخویندایه پاش ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ده‌یفه‌رموو: (آمین) ، وه ده‌نگی‌شی پی بهرز ده‌کرده‌وه [رواه ابو داود (۲/۲۰/۹۲۰) وه‌ذا لفظه والترمذی (۲۴۸/۱۵۷/۱) وه‌و حدیث صحیح بیروانه صحیح الترمذی (۲۰۵)] .

وه فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای ئی رازی بیته) بیروانه (پ ۱۴۸) .

(۱۶۲) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای ئی رازی بیته) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((إِذَا سَجَدَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَبْرُكُ كَمَا يَبْرُكُ الْبَعِيرُ ، وَلِيَضَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ)) واته: ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان چوونه (سُجُود) دا ، ئه‌وه وه‌کو ووشت‌ر دانه‌به‌زیته ، وه با هه‌ردوو ده‌ستی پیش هه‌ردوو ئه‌ژئوی دابنیت [رواه ابو داود (۳/۷۰/۸۲۵) والنسائی (۲/۲۰۷/۲) وغیرهما وه‌و حدیث صحیح بیروانه صحیح ابی داود (۷۴۶)].

(۱۶۳) (أَيُّوبُ) ده‌فه‌رمی: (أَبُو قَلَابَةَ) (ره‌حمه‌تی خوای ئی بیته) فه‌رموی: ((جَاءَنَا مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ ، فَصَلَّى بِنَا فِي مَسْجِدِنَا هَذَا ، فَقَالَ : إِنِّي لِأَصَلِّي بِكُمْ وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ ، وَلَكِنْ أُرِيدُ أَنْ أُرِيَكُمْ كَيْفَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي ، قَالَ أَيُّوبُ : قُلْتُ لِأَبِي قَلَابَةَ : وَكَيْفَ كَانَتْ صَلَاتُهُ ؟ قَالَ : مِثْلَ صَلَاةِ شَيْخِنَا هَذَا _ يَعْنِي عَمْرُو بْنُ سَلَمَةَ _ ، قَالَ أَيُّوبُ : وَكَانَ ذَلِكَ الشَّيْخُ يُتَمُّ التَّكْبِيرَ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ عَنِ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ جَلَسَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ قَامَ)) واته: (مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ) هات بؤ مزگه‌وته‌که‌مان نویژی پی کردین وه فه‌رموی: من که نویژتان پی ده‌که‌م مه‌به‌ستم نویژ کردن نییه ، به‌کو ده‌مه‌ویت پیشانتان بده‌م چۆن پیغه‌مبه‌رم (ﷺ) بینیه‌وه نویژی کردوه ، جا (أَيُّوبُ) ووتی: به

(أَبُو قَلَابَةَ) م ووت: ئە‌ی نوێژە‌که‌ی چۆن بوو؟ فه‌رمووی: وه‌کو نوێژی ئە‌و مامۆستایه‌مان بوو- مه‌به‌ستی (عَمْرُو بْنُ سَلَمَةَ) بوو- (أَيُّوبُ) ییش ووتی: جا ئە‌و مامۆستایه به‌ جوانی (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی ده‌کرد، وه‌ کاتی‌ک سه‌ری له‌ دووهم (سُجُود) به‌رز ده‌کرده‌وه‌ داده‌نیشت وه‌ هه‌ردوو ده‌ستی ده‌خسته‌ سه‌ر زه‌وی، وه‌ له‌ سه‌ر ده‌ستی هه‌لده‌سایه‌وه‌ [رواه البخاری (۲/۳۰۲/۸۲۴) والشافعی فی الأم (۱/۱۰۱)].

(۱۶۴) له‌ به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی (أَبُو قَلَابَةَ) که‌وا فه‌رمووی: (مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ اللَّيْثِي) پی‌ی پاگه‌یان‌دین ((أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ) يُصَلِّي ، فَإِذَا كَانَ فِي وَثْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا)) واته: که‌وا پی‌یغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بی‌نی نوێژی ده‌کرد، جا ئە‌گه‌ر له‌ رکا‌ته‌ تا‌که‌کاندا بوایه‌ له‌ نوێژه‌که‌ی هه‌لده‌سایه‌وه‌ تا به‌ جوانی داده‌نیشت [رواه البخاری (۲/۳۰۲/۸۲۳) وأبو داود (۳/۷۸/۸۲۹)].

وه‌ دانیشتن له‌ سه‌ر ئه‌ی ضه‌ت و ضه‌قاندن ئه‌ی راست له‌ سه‌ر ئه‌نجه‌کان، وه‌ ده‌ست ضه‌ت خسته‌ سه‌ر رانی ضه‌ت و درێژ کردن هه‌موو ئه‌نجه‌کانی روو به‌رته‌ (قَبْلَهُ) ، وه‌ ده‌ست راست خسته‌ سه‌ر رانی راست و کیشانه‌وه‌ی هه‌موو ئه‌نجه‌کانیشی، حه‌طه‌ له‌ ئه‌نجه‌ی شایه‌ت‌مان که‌ به‌رده‌وام ده‌بجولینا و ته‌ماشای ده‌کات^(۱۶۵)، ته‌مه‌ بو دانیشتن (تَحِيَّات) ی یه‌که‌م. به‌لام بو دانیشتنی کۆتایی ئه‌ی ضه‌ت ده‌رده‌کات به‌رته‌ ئه‌شه‌وه‌ وه‌ له‌ سه‌ر رانی ضه‌تی داده‌نیشت، وه‌ به‌ ئه‌نجه‌کان ده‌ستی ضه‌ت ئه‌ذنوی ضه‌تی ده‌طریت، وه‌ ده‌ستی راستیشی هه‌ر وه‌کو دانیشتنی (تَحِيَّات) ی یه‌که‌م داده‌نیست، وه‌ ئاماده‌ به‌ ئه‌نجه‌ی شایه‌ت‌مان ده‌کات و ده‌بجولینته‌وه‌^(۱۶۶)، وه‌ (سَلَام) دانه‌وه‌ی دووهم^(۱۶۷).

(۱۶۵) له‌ به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی (أَبُو حُمَيْدٍ) (خَوَالِي لِي رَازِي بَيْت) له‌ گه‌رانه‌وه‌ی چۆنی‌تی نوێژی پی‌یغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((فَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى ، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْأُخْرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ)) واته: کاتی‌ک دابنیشتایه‌ له‌ دوو رکا‌تیدا، له‌ سه‌ر پی‌ی چه‌پی داده‌نیشت، وه‌ پی‌ی راستی ده‌چه‌قاند، وه‌ کاتی‌ک له‌ کۆتاییدا دابنیشتایه‌ پی‌ی چه‌پی پی‌یش ده‌خست و ئه‌وی تری ده‌چه‌قاند، وه‌ له‌ سه‌ر رانی چه‌پی داده‌نیشت [رواه البخاری (۲/۳۰۵/۸۲۸)].

وَه فَرَمُوْدَه كَهَى (إِبْنُ عُمَرَ) (خَوَاى لى رَازى بَيْت) كَهَا فَرَمُووى: ((اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ كَانَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَحْذِهِ الْيُمْنَى ، وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ الَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ ، وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَحْذِهِ الْيُسْرَى)) وَاْتَه: پيغهمبهرى خوا (ﷺ) كَاتِيك دابنِشْتايه لَه نويژدا بُو تَه حَيَات خويندن دَه سْتى رَاسْتى دَه خِستَه سَه رَانى رَاسْتى ، وَه پَه نَجَه كَانى هَه مَوو دَه كِيَشايه وَه ، وَه بَه نَجَهى شايه تَمَانى ثَا مَازَهى دَه كَرْد ، وَه دَه سْتى چَه پيشى دَه خِستَه سَه رَانى چَه پى [رَوَاهِ مُسْلِم (١/٤٠٨/٥٨٠) وَأَبُو دَاوُد (٣/٢٧٧/٩٧٢)].

وَه فَرَمُوْدَه كَهَى (عَبْدُ اللّٰهِ بِنِ الرُّبَيْرِ) (خَوَاى لى رَازى بَيْت) كَهَا فَرَمُووى ((اَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ كَانَ إِذَا قَعَدَ فِي النَّشْءِ ، وَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَحْذِهِ الْيُسْرَى ، وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ ، لَا يُجَاوِزُ بَصْرَهُ إِشَارَتِهِ)) وَاْتَه: پيغهمبهرى خوا (ﷺ) كَاتِيك دابنِشْتايه لَه نويژدا بُو تَه حَيَات خويندن ، دَه سْتى چَه پى دَه خِستَه سَه رَانى چَه پى ، وَه بَه نَجَهى شايه تَمَانِ ثَا مَازَهى دَه كَرْد ، وَه چَاوى تَه مَاشَاى پَه نَجَهى دَه كَرْد ، چَاوى لَه سَه رَ لَانَه تَه دَا [رَوَاهِ أَبُو دَاوُد وَالنَّسَائِي وَغَيْرَهُمَا وَهُوَ حَدِيثٌ صَحِيحٌ بِرَوَاةِ صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ (٩١٠) وَصَحِيحِ النَّسَائِي (١٢٠٩)].

(١٦٦) لَه بَه ر فَرَمُوْدَه كَهَى (أَبُو حُمَيْدٍ) پيشو بَرَوَانَه (پ ١٦٥) وَه لَه بَه ر فَرَمُوْدَه كَهَى (عَبْدُ اللّٰهِ بِنِ الرُّبَيْرِ) (خَوَاى لى رَازى بَيْت) كَهَا فَرَمُووى ((... وَيُلْقِمُ كَفَّهُ الْيُسْرَى رُكْبَتَهُ)) وَاْتَه: پيغهمبهرى خوا (ﷺ) بَه دَه سْتى چَه پى نَه رَنُووى چَه پى دَه گَرْت _ لَه دَانِشْتَنِى كُوْتَايِيْدَا _ [رَوَاهِ مُسْلِم (١/رقم/٥٧٩) وَغَيْرَه].

وَه فَرَمُوْدَه كَهَى (وَأَثَل) (خَوَاى لى رَازى بَيْت) كَهَا فَرَمُووى ((... ثُمَّ رَفَعَ أَصْبِعَهُ فَرَأَيْتُهُ يُحَرِّكُهَا يَدْعُوًا بِهَا)) وَاْتَه: پَاشَانِ پيغهمبهرى خوا (ﷺ) پَه نَجَهى شايه تَمَانى بَه رَز كَرْدَه وَه ، جَا بِيْنِيْم دَه بِيْجُوْلَانْدَه وَه وَ دَوْعَاى پى دَه كَرْد [رَوَاهِ أَبُو دَاوُد وَالنَّسَائِي وَابْنُ خَزِيْمَةَ وَغَيْرَهُمْ وَهُوَ حَدِيثٌ صَحِيحٌ بِرَوَاةِ صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ (٧١٧) وَصَحِيحِ النَّسَائِي (٨٥٦) وَالْإِرْوَاءُ (٢/٦٨_٦٩)].

وَه بُو زِيَاْتَر تِيْگَه يَشْتَن لَه وَهى كَهَا رَاى رَاسْتَر لَه بَارَهى شِيُوَهى پَه نَجَه لَه تَه حَيَات دَا نَه وَه يَه بِيْجُوْلِيْنِيْ تَا كُوْتَايِي تَه حَيَاتَه كَه ، دَه تَوَانى تَه مَاشَاى كَتِيْبِي (تَمَامُ الْمَنَّةِ فِي التَّعْلِيْقِ عَلَى فِقْهِ السُّنَّةِ : ل ٢١٧_٢٢٣) وَه كَتِيْبِيْمَان (لَادَانى چَل پَه رَدَهى شَه يَتَانى .. ل ١٤٣-١٤٧) بَكَهى .

(١٦٧) چُونَكَه زُوْرَبَهى جَار پيغهمبهرى خوا (ﷺ) دَوو سَه لَامى دَاوَه تَه وَه بَه لَاى رَاسْت وَبَه لَاى چَه پيشدا ، وَه ك لَه فَرَمُوْدَه كَهَى (إِبْنُ مَسْعُودٍ) دَا هَاتَوَه: ((اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُسَلِّمُ

عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ، حَتَّى يُرَى بَيَاضَ خَدِّهِ)) واته: پیغمبره‌ری خوا (ﷺ) له نویژدا سه‌لامی به لای راست وچه‌پدا ده‌دایه‌وه و ده‌یفه‌رموو: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ، تا سپی‌تی لای گونای ده‌بینرا ﴿رواه أبو داود (۹۸۳/۲۸۸/۳) والنسائي (۶۲/۳) وهو حديث صحيح برواه صحيح أبي داود (۸۷۸) وغيرهما﴾.

وه جاری وایش هه‌بووه تهنه‌یا یه‌ک سه‌لامی داووته‌وه ، وه‌ک له فه‌رموده‌که‌ی (عائشة) داهاتوووه (خوای لی رازی بی‌ت) ((أَنْ النَّبِيِّ ﷺ)) كَانَ يُسَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً تَلْقَاءَ وَجْهِهِ ، يَمِيلُ إِلَى الشِّقِّ الْأَيْمَنِ شَيْئًا)) واته: پیغمبره‌ری خوا (ﷺ) له نویژدا یه‌ک سه‌لامی ده‌دایه‌وه ، به‌ره‌و پی‌نشی خو‌ی هه‌ندی‌ک به لای راستی خو‌ی دا لاری ده‌کرده‌وه [رواه الترمذی (۲۹۵/۱۸۲/۱) وهو حديث صحيح برواه صحيح الترمذی (۲۴۲)].

وه‌ بقر کردنه‌وه به لای راست و ضعت داله کاتی

(س‌لام) دانقه‌وه‌ی یه‌که‌م عدوو‌م دا. (۱۶۸)

زی‌کرو دوعای پاش نویژ

(الاذْكَارُ وَالْأَدْعِيَةُ عَقِبَ الصَّلَاةِ)

سوننه‌ته پاش ته‌واو بوونی نویژته‌کان سی (۳) جار داوای لی بوردن له خوا (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) بکری‌ت له پاشان بلی‌ت: (اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمَنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ) (۱۶۹)، پاشان بلی‌ت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) به تاییه‌ت پاش نویژ بی‌ش‌ی ه‌یانی وش‌ی یوان ده (۱۰) جار دوو باره‌ی بکاته‌وه ، پاشان بلی‌ت: (اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطَى لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ) ، (۱۷۰)

(۱۶۸) بروانه فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ مَسْعُودٍ) (خوای لی رازی بی‌ت) بروانه (پ ۱۶۷) .

(۱۶۹) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (تُوبَان) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رموی:

پیغمبره‌ری خوا (ﷺ) کاتی‌ک له نویژ بوایه‌ته‌وه سی جار ((أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ)) ی ده‌کرد ، وه

دهیفرموو: ((اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ))
[رواه مسلم (۵۹۱/۴۱۴/۱) والترمذی (۲۹۹/۱۸۴/۱) وغیرهما].

تییینی:

له هندی له مزگه و ته کانی ولاتی نییه دا بانگ بیژه کان دوی بانگدان و کردنی نویژی سوننهت ، پیش نه وهی قامهت بکن بو نویژه فرهزه کان هندی له ذیکره کان ده (۱۰) جار ، ده (۱۰) جار دووباره ده که نه وه ، جا نه مه شتیکی داهینراوه و هیچ به لگه یه کی شهرعی له سه نیه ، بویه ده بیت باوه پدرانانی لی ناگادار بکریته وه تا وه کو خویانی لی دور بگرن .

(۱۷۰) له بهر فرموده که ی (المغیره بن شعبه) (خوای لی رازی بیت) که وا فرمووی: ((لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطَى لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)) [رواه البخاری (۸۴۴/۳۲۵/۲) ومسلم (۵۹۳/۴۱۴/۱)].

وه هه روه ها له فرموده که ی (ابن الزبیر) دا هاتووه (خوای لی رازی بیت) که وا پاش هه موو نویژیک که سه لامی ده دایه وه دهیفرموو: ((لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ ، لَهُ النُّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ)) وه دهیفرموو: پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه م زیکرانه ی ده کرد له پاش هه موو نویژیک [رواه مسلم (۵۹۴/۴۱۵/۱) وأبوداود (۱۴۹۳/۳۷۲/۴) وغیرهما].

وه له بهر فرموده که ی (عبد الرحمن بن غنم) (خوای لی رازی بیت) که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((مَنْ قَالَ قَبْلَ أَنْ يَنْصَرِفَ وَيَثْنِي رِجْلَهُ مِنْ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ وَالصُّبْحِ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . عَشْرَ مَرَّاتٍ ، كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَمُحِيتَ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ ، وَرَفِعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ ، وَكَانَتْ حِرْزًا مِنْ كُلِّ مَكْرُوهٍ ، وَحِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ، وَلَمْ يَحِلَّ لِدُنْبٍ يُدْرِكُهُ إِلَّا الشَّرُّ ، فَكَانَ مِنْ أَفْضَلِ النَّاسِ عَمَلًا ، إِلَّا رَجُلًا يَفْضُلُهُ يَقُولُ أَفْضَلُ مِمَّا قَالَ)) واته: هه ر که سیک پیش نه وهی هه لبسیت له پاش ته او بوونی نویژی شیوان و به یانی بلیت: ((لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ،)) ده (۱۰) جار

ئەو بە ھەر جارێک دە (۱۰) چاکەیی بۆ دەنوسرێت ، و دە (۱۰) خراپەیی لە سەر دەسپێتەو ، و دە (۱۰) پلە بەرز دەکێتەو ، و دەبێتە قەلغانیک لە ھەموو خراپەییەکی دەپارێزێت ، و ھەر ھەما دەبێتە قەلایەکی لە شەیتانی نەفرین ئی کراو دەپارێزێت ، و ھەلەل نییە بۆ ھیچ تاوانیک بە (ھلاک) دا بیبات جگە لە (شەریک) ، جا لە ھەموو خەلکی کردەوێی چاکترە مەگەر پیاوێک لە ئەو چاکتر بێت کەوا لە ئەو زۆرتری ووتوویی [رواه أحمد (۲۲۷/۴) والترمذی (۵۱۵/۵) بدون (بییدە الخیر) ، والحديث حسن بشواهدہ بروانہ تمام المنۃ فی التعلیق علی فقہ السنۃ (ل ۲۲۸_ ۲۲۹) وانظر زاد المعاد (۳۰۰/۱) أيضاً].

پاشان (آیة الكرسي) دەخوینی^(۱۷۱) ، وە سی و سی (۳۳) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ) وە سی و سی (۳۳) جار (الْحَمْدُ لِلَّهِ) وە سی و سی (۳۳) جار (اللَّهُ أَكْبَرُ) دەخوینی^(۱۷۲) ، وە تەواوی سەد (۱۰۰) ھەکە دەلی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)^(۱۷۲) ،

(۱۷۱) لە بەر فەرموودە کە ی (أَبُو أَمَامَةَ) (خوای ئی رازی بێت) کەوا پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ دُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ)) واتە: ھەر کە سێک (آیة الكرسي) پاش ھەموو نوێژیکی فەرز بخوینی^(۱۷۲) ، ئەو ھەیچ بەرگری ئی ناکات لە چوونە بەھەشتەو ، مەگەر مردن [رواه النسائي في عمل اليوم والليلة (۱۰۰) وابن السني (۱۲۱) والطبراني وهو حديث صحيح بروانہ صحیح الجامع الصغیر (۶۴۶) والسلسلة الصحيحة (۹۷۲)]. وە (آیة الكرسي): ئایەتی (۲۵۵) ی سورەتی (البقرہ) یە .

(۱۷۲) لە بەر فەرموودە کە ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای ئی رازی بێت) کەوا پیغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَحَمَدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَكَبَّرَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ ، وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ)) واتە: ھەر یەکیک پاش ھەموو نوێژیکی سی و سی (۳۳) جار بلی (سُبْحَانَ اللَّهِ) وە سی و سی (۳۳) جار بلی (الْحَمْدُ لِلَّهِ) وە سی و سی (۳۳) جار بلی (اللَّهُ أَكْبَرُ) ئەو دەکاتە نەوہت و نو (۹۹) ، وە بۆ تەواو کردنی سەدەکە (۱۰۰) بلی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى

كُلُّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، ئەو خۆی گه‌وره له هه‌موو تاوانه‌كانی خۆش ده‌بی‌ت ، ئە‌گه‌ر وه‌كو كه‌فی سه‌ر ده‌ریایش بی‌ت [رواه مسلم (۵۹۷/۴۱۸/۱)].

تییبینی:

له باره‌ی ژماره‌ی ئەم زیکرانه‌وه ده (۱۰) جاریش هاتوه [رواه البخاری (۶۳۲۹/۱۳۲/۱۱)].
 وه پانزه (۱۵) جاریش هاتوه [رواه مسلم (۱۴۳/۴۱۷/۱)].
 وه هه‌ر چوار زیکره‌که هه‌ر یه‌که‌ی بیست و پینج (۲۵) جار هاتوه [رواه النسائی (۷۶/۳) ومو
 حدیث صحیح بروانه صحیح النسائی (۱۲۷۹)].
 جا هه‌ر کام له م شیوانه ئە‌نجام بدری‌ت هه‌ر سوننه‌ته .

پاشان سوره‌تی (الإِخْلَاصُ وَالْفَلَقُ وَالنَّاسُ) ده‌خوینیت^(۱۷۳) ، پاشان _ پاش
 نویژێ به‌یانیان _ بلی‌ت: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا ، وَرِزْقًا طَيِّبًا ، وَعَمَلًا
 مُتَقَبَّلًا) ، وه له پاش هه‌موو نویژێک بلی‌ت: (اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ
 وَحَسْنِ عِبَادَتِكَ)^(۱۷۴)

(۱۷۳) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ) (خۆی لێ رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رمووی: ((
 أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ أَقْرَأَ الْمُعَوِّذَاتِ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ)) واته: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
 فه‌رمانی پی کردم که‌وا (مُعَوِّذَاتٍ) له پاش هه‌موو نویژێک بخوینم [رواه أبوداود (۱۵۰۹/۳۸۵/۴)].
 والنسائی وهو حدیث صحیح بروانه صحیح أبي داود (۱۲۶۲) وصحیح النسائی (۱۲۶۸) والسلسلة الصحيحة (۱۵۱۴).
 (مُعَوِّذَاتٍ): سوره‌تی ﴿ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ... ﴾ و ﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ... ﴾ و ﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ... ﴾ ه .

(۱۷۴) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أُمُّ سَلَمَةَ) (خۆی لێ رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رمووی ((أَنْ
 النَّبِيِّ ﷺ) كَانَ يَقُولُ ، إِذَا صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ يُسَلِّمُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا ،
 وَرِزْقًا طَيِّبًا ، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا)) واته: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئە‌گه‌ر (سَلام) ی بده‌یه‌ته‌وه له
 نویژێ به‌یانێ ده‌یفه‌رموو: ئە‌ی خۆی ، من داوای زانیاریه‌کی به‌ سوودت لێ ده‌که‌م ، وه
 داوای رۆزیه‌کی پاک وحه‌لا‌لت لێ ده‌که‌م ، وه داوای کرده‌وه‌یه‌کی وه‌رگه‌راووت لێ ده‌که‌م
 [رواه أحمد (۷۷۶/۵۵/۴) وابن ماجه (۹۲۵/۲۹۸/۱) وهو حدیث صحیح بروانه صحیح ابن ماجه (۵۷۳)].

وه هه‌روه‌ها له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ) (خۆی لێ رازی بی‌ت) که‌وا
 پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پی‌ی فه‌رموو: که‌وا هه‌رده‌م له یادی نه‌کات پاش هه‌موو نویژێک

بَلَّيْتُ: ((اللَّهُمَّ أَعْنِي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ)) واته: ئه‌ی خواجه ، یارمه‌تیم بده له سه‌ر ئه‌وه‌ی یادی تو بکه‌م وه سوپاست بکه‌م وه به جوانی بدپه‌رستم [رواه أبو داود (١٥٠٨/٣٨٤/٤) والنسائي (٥٣/٣) وهو حديث صحيح برواه صحيح الجامع (٧٩٦٩)].

تیبینی:

وه فه‌رموده‌که‌ی (مُسْلِمٌ بِنُ الْحَارِثِ) که له باوکیه‌وه ده‌یگپه‌یته‌وه (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پی‌ی فه‌رموو: ((إِذَا صَلَّيْتَ الصُّبْحَ فَقُلْ قَبْلَ أَنْ تُكَلِّمَ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ : اللَّهُمَّ اجْرِنِي مِنَ النَّارِ ، سَبْعَ مَرَّاتٍ ، فَإِنَّكَ إِنْ مِتَّ مِنْ يَوْمِكَ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ جِوَارًا مِنَ النَّارِ ، وَإِذَا صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ فَقُلْ قَبْلَ أَنْ تُكَلِّمَ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ ، اللَّهُمَّ اجْرِنِي مِنَ النَّارِ ، سَبْعَ مَرَّاتٍ ، فَإِنَّكَ إِنْ مِتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ جِوَارًا مِنَ النَّارِ)) واته: کاتیک نویژی به‌یانیت کرد پی‌ش ئه‌وه‌ی قسه له گه‌ل که‌سدا بکه‌ی ، ه‌وت جار بلئی: اللَّهُمَّ اجْرِنِي مِنَ النَّارِ ، جا ئه‌گه‌ر له و رۆژه‌تدا بمیریت ، ئه‌وه خوای گه‌وره ده‌تپاریزیت له ئاگری دۆزه‌خ ، وه کاتیک نویژی شیوانت کرد پی‌ش ئه‌وه قسه له گه‌ل که‌سدا بکه‌یت ، ه‌وت جار بلئی: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ ، اللَّهُمَّ اجْرِنِي مِنَ النَّارِ ، ئه‌وه ئه‌گه‌ر له و شه‌وتدا بمیریت ، ئه‌وه خوای گه‌وره ده‌تپاریزیت له ئاگری ده‌ۆزه‌خ [رواه احمد وأبو داود بیروانه فقه السنة (١٥٢/١)] ، که له چاپه‌کانی پی‌شوودا باسما‌ن کرد فه‌رموده‌یه‌کی (ضعیف) ه ، [ضعفه الألبانی فی ضعیف الجامع الصغیر (٥٧١) والسلسلة الضعیفة (١٦٢٤)] ، من راسته‌و خو له کتیبی (فقه السنة) ی (سید سابق) ه‌وه وه‌رم گرتبوو ، وه شیخ (ألبانی) یش له (تَمَامُ الْمَنَّةِ فِي التَّعْلِيقِ عَلَى فِقْهِ السُّنَّةِ) دا ئاماژه‌ی بو نه‌کردوه که (ضعیف) ه وه‌کو بو فه‌رموده (ضعیف) ه‌کانی تر ئاماژه‌ی کردوه ، بویه منیش به بی ترس وه‌رم گرت ، به‌لام پاش چاپی دوومی به‌شی (عبادات) بوم ده‌رکه‌وت که‌وا شیخ (ألبانی) له کتیبه‌کانی تریدا به لاواز (ضعیف) له قه‌له‌می داوه ، به هر حال (الْخَيْرُ فِيمَا إِخْتَارَهُ اللَّهُ) ، وه له باره‌ی ئه‌و دوعایه‌وه فه‌رموده‌ی (صَحِيح) مان هه‌یه ، له‌وانه فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا فه‌رموو: ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرَجُلٍ: مَا تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ ؟ قَالَ: أَتَشْهَدُ ثُمَّ أَسْأَلُ اللَّهَ الْجَنَّةَ ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ ، أَمَا وَاللَّهِ مَا أَحْسَنُ دُئْدُنَتَكَ ، وَلَا دُئْدُنَةٌ مُعَاذٌ . قَالَ: حَوْلَهَا دُئْدُنٌ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به پیاویکی فه‌رموو: له نویژ دا چی ده‌لئیت ؟ ووتی:

من تَحیاتِ دَهْخوینم ، پاشان داوای به هشت له خوا ده‌کهم ، وه په‌نای پی ده‌گرم له دۆزه‌خ ، به‌لام من ئەم ووته ووتی تو و (مُعَاذ) باش نازانم . فه‌رموی: ئیمه‌یش ووته ووتمانه به ده‌وری ئەوه دا [رواه أبو داود وابن ماجه (۲/رقم/۳۸۴۷) واللفظ له وهو حدیث صحیح بروه صحیح ابن ماجه (۳۱۰۳)] .

ئه‌وانه‌ی نویژ به‌تال ده‌که‌نه‌وه

(مَبْطَلَاتُ الصَّلَاةِ)

قسه کردن به قه‌سته‌وه^(۱۷۵) ، وه خواردن و خواردنه‌وه^(۱۷۶) ، وه پی‌که‌نین^(۱۷۷) ، وه به جی نه‌هینانی مه‌رج (شَرْطُ) یك له مه‌رجه‌کانی نویژ^(۱۷۸) ، وه به جی نه‌هینانی پایه (رُكْنُ) یك له پایه‌کانی نویژ^(۱۷۹) .

(۱۷۵) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رموی: ((كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ ، يُكَلِّمُ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى نَزَلَتْ ﴿ وَفُؤِمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴾ (البقرة: ۲۳۸) فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ ، وَنُهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ)) واته: ئیمه له نویژدا قسه‌مان له گه‌ل یه‌کدا ده‌کرد ، له گه‌ل ئەوه‌ی پال (ته‌نیش‌ت) ماندا قسه‌مان ده‌کرد ، له نویژدا تا ئایه‌تی: ﴿ وَفُؤِمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴾ (البقرة: ۲۳۸) دابه‌زی ئیتر فه‌رمانمان پی‌کرا به بی‌ده‌نگی ، وه قه‌ده‌غه‌ی قسه‌کردنمان لی‌کرا [رواه مسلم (۱/۳۸۳/۵۳۹) والبخاری (۳/۷۲/۱۲۰۰) بدون زیاده‌الأخیره (وَنُهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ) وغیرما] .

وه فه‌رموده‌که‌ی (مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السَّلْمِيِّ) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رموی ((... قَالَ _ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ) _ : إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلِحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ قُرْآنٍ)) واته: ... جا _ پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) _ فه‌رموی: ئەم نویژه هیه‌ق قسه‌کردنیکی خه‌لکی تی‌دا دروست نییه ، به‌لکو ئەمه (سُبْحَانَ اللَّهِ) کردن و (اللَّهُ أَكْبَرُ) کردن و قورئان خویندنه [رواه مسلم (۱/۳۸۱/۵۳۷)] .

(۱۷۶) (إِبْنُ الْمُنْذِرِ) ده‌فه‌رمی: زانایان یه‌کران له سه‌ر ئەوه‌ی که‌وا هر یه‌کێک خواردن بخوات و خواردنه‌وه بخواته‌وه له نویژی فه‌رز دا به قه‌سته‌وه ، ئەوه ده‌بی‌ت نویژه‌که‌ی دووباره بکاته‌وه [بروانه‌ الأجماع (۴۰) لأبن المنذر] .

وه ههروهه جهمارهه زانایان دهلین: له نویژی سووننه تیشدا هه به تالی دهکاته وه ، چونکه ئه وهی فهرز به تالی بکاته وه سووننه تیش به تالی دهکاته وه .
(۱۷۷) وه ههروهه (إِبْنُ الْمُنْذِرِ) فهرموویه تی : به هه مان شیوه زانایان یه ک پان له سهه ئه وهی که پیکه نین نویژ به تالی دهکاته وه .

ئیمامی (النَّوَوِي) ده فه رمی : ئه م یه کپایی کردنه له سهه ئه وهیه کاتیک دوو پییتی پیکه نینه که ده ربکه ویی ، زۆریه ی زانایان فهرموویانه : زه رده خه نه نویژ به تالی ناکاته وه ، وه ئه گه ر پیکه نین زۆری پی هیئا و نه یوانی خوی بگریی ، ئه وه نویژه که ی به تالی نابیتته وه به مه رجیک زۆر نه بیی [بروانه فقه السنه (۲۳۱/۱)].

(۱۷۸) وه کو ده ست نویژ و پرو له قبیله کردن و ... چونکه نه کردنی هه ره رجیک ، په رسته نه که ی پی به تالی ده بیته وه .

(۱۷۹) وه کو نیه ت (رُكُوعٌ) و (سُجُودٌ) و ... چونکه نه کردنی هه ره پایه یه ک ، ده بیته

هوی به تالی بوونه وهی په رسته نه که ، جا ئه گه ر به قه سته وه بیی ئه وه به تالی ده بیته وه ، وه ئه گه ر به قه ستیشه وه نه بیی ، ده بیی هه ر بیکاته وه ، با (سَلَامٌ) ی نویژیشی دابیته وه .

دوو تییینی:

تییینی یه که م: چه ند شتییک له نویژ دا هه لاله بگریی:

(أ) ریکردن له نویژ دا ، ئه گه ر پیویست بوو ، له بهر فه رموده که ی (عَائِشَةُ) (خوای لی

پازی بیی) که وا فه رموی : ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِي الْبَيْتِ ، وَالْبَابُ عَلَيْهِ مُعَلَّقٌ ، فَجِئْتُ فَاسْتَفْتَحْتُ فَمَشَى فَفَتَحَ لِي ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مُصَلَّاهُ ، وَوَصَفْتُ أَنَّ الْبَابَ

فِي الْقِبْلَةِ)) واته : پیغه مبه ری خوا (ﷺ) نویژی ده کرد له مالدا ، وه ده رگایشی لی

داخرابوو ، جا منیش هاتم له ده رگامدا ، ئه ویش ری کرد و بوی کردمه وه ، پاشان

گه رایه وه بو شوینی نویژه که ی . وه وه سفی ده رگا که ی کرد که وا پرو به ره و قبیله بوو]

رواه أبو داود (۹۱۰/۱۹۰/۳) و الترمذی (۵۹۸/۵۶۷/۲) و النسائی (۱۱/۳) وهو حديث حسن بروانه صحيح النسائی (۱۱۵۱) .

(ب) هه لگرتنی مندال له کاتی نویژ دا ، له بهر فه رموده که ی (أَبِي قَتَادَةَ) (خوای لی پازی

بیی) که وا فه رموی : ((أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتُ زَيْنَبِ

بُنْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَلَأَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ ، فَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا وَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا))
 واته: پیغمبره‌ی خوا (ﷺ) نویژی ده‌کرد و (أُمَامَةَ)ی کچی (زَيْنَب)ی کچی پیغمبره‌ی خوا
 (ﷺ) وه کچی (أَبُو الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ)ی هه‌لگرتبوو ، جا نه‌گه‌ر هه‌لبسایه‌ته‌وه هه‌لیده‌گرت ،
 وه نه‌گه‌ر سوچه‌ی ببردایه‌ دایده‌نا [رواه البخاري (۱/رقم/۵۱۶) ومسلم (۱/۳۸۵/۵۴۳) وغيرهما] .

(ج) کوشتنی دوو پشک و مار له نویژدا ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) که‌وا
 فه‌رموی: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِقَتْلِ الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ ، الْعَقْرَبِ وَالْحَيَّةِ))
 واته: پیغمبره‌ی خوا (ﷺ) فه‌رمانی کرد به‌ کوشتنی دوو په‌شه‌که‌ له نویژدا ، دوو پشک –
 کولژدم – و مار [رواه أبو داود والترمذي (۱/رقم/۳۹۰) وابن ماجه (۱/رقم/۱۲۴۵) وابن خزيمة (۲/۴۱/۸۶۹) وهو
 حديث صحيح بيوانه صحيح أبي داود (۸۵۴) وصحيح ابن ماجه (۱۰۲۹) وصحيح الجامع (۱۱۴۷)] .

(د) تف‌کردنه‌ ناو ده‌سپ‌یان جل و به‌رگ له نویژدا ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (جَابِر) (خوای

لی‌پازی بیټ) که‌وا فه‌رموی: پیغمبره‌ی خوا (ﷺ) فه‌رموی ((إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ
 يُصَلِّي فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَبْلَ وَجْهِهِ ، فَلَا يَبْصُقَنَّ قَبْلَ وَجْهِهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ،
 وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ تَحْتَ رِجْلِهِ الْيُسْرَى ، فَإِنْ عَجَلَتْ بِهِ بَادِرَةٌ فَلْيَقُلْ بِتَوْبِهِ هَكَذَا ،
 ثُمَّ طَوَى تَوْبَهُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ)) واته: نه‌گه‌ر یه‌کیکتان هه‌ستا نویژ بکات ، نه‌وه
 خوای‌گه‌وره پوو به‌ره‌و پوو یه‌تی ، جا با تف پوو به‌رو به‌رده‌می خوای نه‌کات ، وه به‌لای
 راستیشیدا نه‌یکات ، وه با به‌لای چه‌پیدا تف بکات ، بو ژیر پیی چه‌پی ، جا نه‌گه‌ر په‌له‌یی
 زوری پی هی‌نا ، نه‌وه با وا بکات ، جا پیغمبره‌ی خوا (ﷺ) جل و به‌رگه‌که‌ی دابه‌سه‌ر
 یه‌کدا [رواه مسلم (۴/۲۳۰۳/۳۰۰۸) وأبو داود (۱/رقم/۴۷۷)] .

(ه) وه‌لام دانه‌وه‌ی (سَلام) به‌ ناماژه‌ کردن به‌ ده‌ست ، نه‌گه‌ر که‌سیک (سَلام)ی لی‌کرد

، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی‌پازی بیټ) که‌وا فه‌رموی: ((خَرَجَ رَسُولُ
 اللَّهِ ﷺ إِلَى قُبَاءٍ يُصَلِّي فِيهِ ، فَجَاءَتْهُ الْأَنْصَارُ فَسَلَّمُوا عَلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي ، قَالَ:
 فَقُلْتُ لِبِلَالٍ: كَيْفَ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَرُدُّ عَلَيْهِمْ حِينَ كَانُوا يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ وَهُوَ

يُصَلِّي؟ قَالَ: يَقُولُ هَكَذَا ، وَيَسْطُ كَفَّهُ وَيَسْطُ جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ كَفَّهُ ، وَجَعَلَ بَطْنَهُ

أَسْفَلَ ، وَجَعَلَ ظَهْرَهُ إِلَى فَوْقٍ)) واته: پیغمبری خوا (ﷺ) درچوو بۆ مزگه‌وتی

(قُبَاء) نویژی پی کردن ، جا هندیك له (أَنْصَارَ) یکان هاتن بۆ لای (وَسَلَام) یان لی کرد

ئویش نویژی ده کرد ، فەرمووی: به (بلال) م ووت: چۆن بینیت پیغمبری خوا (ﷺ)

وه‌لامی دانه‌وه ، کاتیک که (سَلَام) یان لی کرد و ئه‌و نویژی ده کرد ؟ فەرمووی: ئاواي ده کرد

، وه دهستی کرده‌وه ، وه (جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ) – که یه کیکه له وانه‌ی فەرمووده‌که ده‌گیرنه‌وه

– دهستی کرده‌وه ، وه ناوی دهستی کرده ژیره‌وه ، وه بانی دهستیشی کرده سه‌ره‌وه]

رواه أبو داود (۱/رقم/۹۲۷) وهو حديث صحيح برواهه صحيح أبي داود (۸۲۰) .

(و) (سُبْحَانَ اللَّهِ) کردن بۆ پیاو ، وه چه‌پله لیدان – به‌وهی دهستی راستی بدات به

سه‌ر پشتی دهستی چه‌پیدا – بۆ ئافره‌ت ، نه‌گه‌ر پیش نویژ (إِمَام) هه‌له‌یه‌کی کرد له نویژ

دا ، بۆ ئاگادار کردنه‌وه‌ی له هه‌له‌که‌ی ، له به‌ر فەرمووده‌که‌ی (سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ) (خوای لی

پازی بیت) که‌وا پیغمبری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((... يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَا لَكُمْ حِينَ نَابَكُمْ

شَيْءٌ فِي الصَّلَاةِ أَحَدْتُمْ فِي التَّصْفِيقِ ، إِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ ، مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي

صَلَاتِهِ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ اللَّهِ ...)) واته: ... ئه‌ی خه‌لکینه ، ئه‌وه چیتانه ئه‌گه‌ر بتانه‌وی

ئاگاداری پیشه‌وا بکه‌نه‌وه به شتیك چه‌پله لی دده‌ن ، چه‌پله لی دان تاییه‌ته به ئافره‌ته‌وه

، جا ئه‌گه‌ر یه‌کیك ویستی ئاگاداری شتیك بکاته‌وه له نویژ دا ، ئه‌وه با بلیت (سُبْحَانَ اللَّهِ)

... [رواه البخاري (۳/رقم/۱۲۳۴) ومسلم (۱/۳۱۶/۴۲۱) وغيرهما] .

(ز) راست کردنه‌وه‌ی هه‌له‌ی پیش نویژ (إِمَام) له قورئان خویندندا ، له به‌ر

فەرمووده‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی پازی بیت) که‌وا فەرمووی ((أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى

صَلَاةً فَقَرَأَ فِيهَا فَلَيْسَ عَلَيْهِ ، فَلَمَّا أَنْصَرَ قَالَ لِأَبِي: أَصَلَّيْتَ مَعَنَا ؟ قَالَ: نَعَمْ .

قَالَ: فَمَا مَنَعَكَ ؟)) واته: پیغمبری خوا (ﷺ) نویژیکی کرد ، جا کاتیک که قورئانی

تیدا خویند لی تیك چوو ، جا که له نویژه‌که بویه‌وه ، به (أَبِي) فەرموو: ئایه له گه‌لماندا

نوویژت کرد ؟ ئه ویش ووتی: به لئی . فه رموی: ئه ی چی قه ده غه ی لئی کردی که وا یادم

بخه یته وه ؟ [رواه أبو داود (۱/رقم/۹۰۷) وهو حدیث صحیح بپوانه صحیح أبي داود (۸۰۳)].

(ح) قه ده غه کردنی که سیک بیه ویت به بهر ده میدا تیپه ریئت ، له بهر فه رموده که ی

(أَبُو سَعِيدٍ) (خوای لئی رازی بیئت) که وا فه رموی: بیستم پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی ((

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ

فَلْيُدْفَعْ فِي نَحْرِهِ فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ)) واته: ئه گهر به کیکتان نوویژی

کرد وه شنتیک ستری ده کرد له خه لکی ، جا ئه گهر به کیکت ویستی به بهر ده میدا تیپه ریئت ،

ئه وه پال بنیئت به سینگیوه و نه یلی تیپه ری بیئت ، جا ئه گهر هه ر نه گه رایه وه ئه وه له گه لیدا

بجه نگیئت ، چونکه ئه وه شه یتانه [رواه مسلم (۱/۳۶۲/۵۰۰)].

(ط) گریان له نوویژ دا ، له بهر فه رموده که ی (عَلِيٍّ) (خوای لئی رازی بیئت) که وا

فه رموی ((مَا كَانَ فِينَا فَارِسٌ يَوْمَ بَدْرٍ غَيْرَ الْمِقْدَادِ ، وَلَقَدْ رَأَيْنَا وَمَا فِينَا إِلَّا نَائِمٌ ،

إِلَّا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ) تَحْتَ شَجَرَةٍ يُصَلِّي وَيَبْكِي حَتَّى أَصْبَحَ)) واته: له پوژی (بدر)

سوارمان تیئا نه بوو جگه له (مقداد) ، وه له وه شه ودا که سمانت نه ده بینی (ئیللا) خه وتوو

بوو جگه له پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه بیئت ، له ژیر داره که دا نوویژی ده کرد و ده گریا تا پوژی

بویه وه [رواه أحمد (۲۱/۳۶/۲۲۵) وإبن خزيمة (۲/۵۲/۸۹۹) وإسناده صحیح بپوانه الوجیز فی فقه السنة والکتاب

العزیز (۱۰۳)].

وه فه رموده که ی (مُطَرِّفُ عَنْ أَبِيهِ) (خوای لئی رازی بیئت) که وا فه رموی ((رَأَيْتُ

رَسُولَ اللَّهِ ﷺ) يُصَلِّي وَفِي صَدْرِهِ أَزِيْزٌ كَأَزِيْزِ الرَّحَى (المرجل) مِنَ الْبُكَاءِ ﷺ))

واته: بینیم پیغه مبهری خوا (ﷺ) نوویژی ده کرد ، وه له سینگیدا گیزه یه که ده هات وه کو

گیزه ی قازان کاتیک دیته کول ، له گریاندا (ﷺ) [رواه أبو داود (۱/رقم/۹۰۴) والنسائي رقم (۱۲۱۳)

وهو حدیث صحیح بپوانه المشکاة (۱۰۰۰) و صحیح أبي داود (۸۴۰) و صحیح النسائي (۱۱۵۶)].

(ی) لا کردنه وه له نوویژ دا له بهر پیویستی ، له بهر فه رموده که ی (جابر) (خوای لئی

رازی بیئت) که وا فه رموی ((إِشْتَكَيْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ) فَصَلَّيْنَا وَرَاءَهُ وَهُوَ قَاعِدٌ ،

فَالْتَفَتَ إِلَيْنَا فَرَأْنَا قِيَامًا فَأَشَارَ إِلَيْنَا فَقَعَدْنَا)) واته: پیغمبهری خوا (ﷺ) پوژیکان نه خووش بوو، جا ئیمه له پشتیوه به پیوه نوێژمان دهکرد، وه ئه‌و به دانیشتنه‌وه پیش نوێژی بو ده‌کردین، جا لای کرده‌وه لای ئیمه‌وه بینی ئیمه‌وه پاره‌ستاوین، جا ئاماره‌ی بو کردین که‌وا دانیشین، جا ئیمه‌پیش دانیشتین [رواه مسلم (۳۰۹/۱) و أبو داود (۲/رقم/۵۸۸) والنسائی (۹/۳) وهو حدیث صحیح برواه صحیح النسائی للألبانی (۱۱۴۵)].

به‌لام نه‌گه‌ر پتویست نه‌بوو نه‌وه باش نییه، له به‌ر فرموده‌که‌ی (عائشه) (خوای لی پازی بیت) که‌وا فرمووی: پرسیارم له پیغمبهری خوا (ﷺ) کرد له باره‌ی لا کردنه‌وه له نوێژ دا، جا ئه‌ویش فرمووی ((هُوَ إِخْتِلَاسٌ يَحْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ)) واته: دریه‌که‌ شه‌یتان له نوێژی به‌نده ده‌یدزی [رواه البخاری (۲/رقم/۷۵۱) أبي داود (رقم/۹۱۰) وغيرهما].

تییینی دووه‌م: ئه‌وه‌ی له نوێژ دا باش نییه بکریت:

(أ) جولاندنه‌وه به‌ بۆ پتویستی، له به‌ر فرموده‌که‌ی (مُعَيْب) (خوای لی پازی بیت) که‌وا پیغمبهری خوا (ﷺ) له باره‌ی پیاویکه‌وه خوولی شوینی سوچه‌که‌ی خوای چاک بکات فرمووی: ((إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَوَاحِدَةً)) واته: ئه‌گه‌ر هه‌ر کردت، ئه‌وه یه‌ک جار بیکه [رواه البخاری (۳/رقم/۱۲۰۷) ومسلم (۱/۳۸۸/۵۴۶) وأصحاب السنن].

(ب) ته‌ماشاکردنی شتیکی سه‌رنج پاکیش، له به‌ر فرموده‌که‌ی (عائشه) (خوای لی پازی بیت) که‌وا فرمووی: پیغمبهری خوا (ﷺ) به‌ پووشاکیکی (خَمِيصَه) وه نوێژی کرد که‌ خه‌تی په‌نگا و په‌نگی پیوه بوو، جا فرمووی: ((شَعَلْتَنِي أَعْلَامُ هَذِهِ ، إِذْهَبُوا بِهَا إِلَيَّ أَبِي جَهْمٍ ، وَأَنْتُونِي بِأَنْبِجَانِيَّتِهِ)) واته: په‌نگاو په‌نگی ئه‌مه سه‌ر قالی کردم، بیبه‌نه‌وه بو (أَبُو جَهْمٍ) و (أَنْبِجَانِيَّة) ه‌که‌یم بو بینن [رواه البخاری (۲/رقم/۷۵۲) ومسلم (۱/۱۸۲/۹۰۱) وغيرهما].

(أَنْبِجَانِيَّة): پووشاکیکی ئه‌ستوره، خه‌تی په‌نگا و په‌نگی تیدا نییه.

(ج) باویشک دان، له به‌ر فرموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی پازی بیت) که‌وا

پیغمبهری خوا (ﷺ) فرمووی: ((النَّتَاؤُبُ فِي الصَّلَاةِ مِنَ الشَّيْطَانِ ، فَإِذَا تَنَاءَبَ

أَحَدِكُمْ فَلْيَكْظُمْ مَا اسْتَطَاعَ)) واته: باویشك دان له نویژ دا له شه‌یتانه‌وه‌یه ، جا نه‌گه‌ر

یه‌کیکتان باویشکی هات ، با قوتی بداته‌وه تا ده‌توانیت [رواه الترمذی(۲۳۰/۱) (۳۶۸) و این

خزیمه(۶۱/۲) (۹۲۰) وغیرهما وهو حدیث صحیح بروانه صحیح الجامع(۳۰۱۲) .

(د) تف کردن پوو به‌ره و قبیله یان به‌ره و لای راست ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی

(جَابِس) (خوای لای پازی بیٚت) بروانه: تیبینی یه‌که‌م ، لقی (د) .

(ه) په‌نجه کردنه ناو په‌کتریدا ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لای پازی بیٚت)

که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی ((إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ كَانَ

فِي صَلَاةٍ حَتَّى يَرْجِعَ ، فَلَا يُقَلُّ هَكَذَا (وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ)) واته: نه‌گه‌ر یه‌کیکتان

ده‌ست نویژی گرت له ماله‌وه ، پاشان پویشت بۆ مزگه‌وت ، نه‌وه له نویژ دایه تا

ده‌گه‌ر پیته‌وه _ به نویژ ده‌نوسریٚت _ ، جا با وا نه‌کات (په‌نجه‌کانی کرده ناو یه‌کدا) [رواه

الحاکم(۲۰۶/۱) وهو حدیث صحیح بروانه صحیح الجامع(۴۴۵) والسلسلة الصحيحة للألبانی(۱۲۹۴) .

(سُجُودِی هه‌له کردن)

(سُجُودِ السَّهْوِ)

(سُجُودِی هه‌له کردن دوو(سُجُودِ)ه^(۱۸۰)، پییش(سَلَام)دانه‌وه ده‌بریٚت –

پاش ته‌واو کردنی(تَحِيَّات)خویندن – نه‌گه‌ر له نویژه‌که‌دا که‌م و کورٚتی

هه‌بوو^(۱۸۱)، یان گومانی هه‌بوو و یه‌کلایی نه‌بووه له گومانه‌که‌یدا^(۱۸۲)، وه

پاش(سَلَام)دانه‌وه‌یش ده‌بریٚت ، نه‌گه‌ر شتیکی زیاتری کرد بیٚت له

نویژه‌که‌یدا^(۱۸۳)، یان له گوماندا بوویٚت ، به‌لام یه‌کلابوه‌وه تییدا^(۱۸۴)،

(۱۸۰) له به‌ر نه‌وه فه‌رموده‌که‌ی(تَوْبَان) (خوای لای رازی بیٚت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا

(ﷺ) فه‌رمووی: ((لِكُلِّ سَهْوٍ سَجْدَتَانِ)) واته: بۆ هه‌موو هه‌له‌کردنیك _ له نویژدا _

دوو(سُجُودِ) ده‌بریٚت [رواه أبو داود (۳۵۷/۳) (۱۰۲۵) واین ماجه (۳۸۵/۱) (۱۲۱۹) وهو حدیث حسن ، بروانه

صحیح أبي داود (۹۱۷) .

(۱۸۱) له بهر فہ موودہ کہی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ بَحِيَّةَ) (خوای لى رازی بیئت) کہوا فہ رموی: ((صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَكَعَتَيْنِ مِنْ بَعْضِ الصَّلَوَاتِ ، ثُمَّ قَامَ فَلَمْ يَجْلِسْ ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ وَنَظَرْنَا تَسْلِيمَهُ كَبَّرَ قَبْلَ التَّسْلِيمِ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ ، ثُمَّ سَلَّمَ)) واتہ: له هندیك نویره كاندا پیغه مبهری خوا (ﷺ) له دوهم پکاتدا هه لسا یه وه وته حیاتی یه که می نه خویند ، جا که نویره که ی ته واو کرد ، چا وه پروانی دانه وه ی بوین ، (الله اکبری کرد و دوو (سُجُود) ی هه له کردنی برد ، پاشان (سَلَام) ی دایه وه [رواه البخاری (۱۲۲۴/۹۲/۳) ومسلم (۵۷۰/۳۹۹/۱)].

(۱۸۲) له بهر فہ موودہ کہی (أَبُو سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ) (خوای لى رازی بیئت) کهوا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فہ رموی: ((إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى ؟ ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا ؟ فَلْيُطْرَحِ الشُّكُّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ . ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ . فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا ، شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتَهُ ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى تَمَامًا لِأَرْبَعٍ ، كَانَتْ تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ)) واتہ: نه گهر یه کیکتان که وتنه گومانه وه له نویره کهیدا و نه یزانی چهند پکاتی کردوه ، سی یان چوار ، نه وه با گومان بخاته لاوه و نویره که ی بینا بکات له سهر نه وه نده ی که دلنیا یه تیتیدا _ که که مه که یانه _ ، پاشان دوو (سُجُود) بیات پیش (سَلَام) دانه وه ، جا نه گهر پینچ پکاتی کرد بیئت نه وه نویره که ی بو جووت ده کاته وه ، وه نه گهر چواری ته واویشی کرد بیئت نه وه لووت شکاندنی شهیتانی [رواه مسلم (۵۷۱/۴۰۰/۱) وغیره].

(۱۸۳) له بهر فہ رموی که ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ) (خوای لى رازی بیئت) کهوا فہ رموی: ((أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى الظُّهْرَ خَمْسًا ، فَقِيلَ لَهُ: أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ: وَمَا ذَاكَ ؟ قَالَ: صَلَّيْتُ خَمْسًا ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَهَا سَلَّمَ)) واتہ: پیغه مبهری خوا (ﷺ) پینچ پکاتی کرد له نویره نیوه پودا ، جا پی ی ووترا: نایه نویره زیاد ی کردوه ؟ نه ویش فہ رموی: چی پروی داوه ؟ ووتیان: پینچ پکات کردوه ، جا دوو (سُجُود) ی برد پاش (سَلَام) دانه وه [رواه البخاری (۱۲۲۶/۹۲/۳) ومسلم (۵۷۲/۴۰۱/۱)].

(۱۸۴) هه ر له بهر فہ رموی که ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ) (خوای لى رازی بیئت) کهوا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فہ رموی: ((.. وَإِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُتَّحَرَّ الصَّوَابَ ، فَلْيُتِمَّ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيَسَلَّمَ ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ)) واتہ: وه نه گهر یه کیکتان که وته گومانه وه له نویره کهیدا ، نه وه با هه ولبد ا راستیه که ی بزانیئت ، پاشان له سهر نه وه

نویژده‌که‌ی بینا بکات ، پاشان (سَلَام) بداته‌وه ، دواى ئه‌وه‌یش دوو (سُجُود) بیات [رواه البخاری (٤٠٣/٥٠٣) و مسلم (٥٧٢/٤٠٠/١)].

جا (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی بو ده‌کریت و (سَلَام) یش ده‌دریته‌وه^(١٨٥) ، وه ئه‌گه‌ر پییش نویژ (إمام) (سُجُود) ی هه‌له‌کردنی برد ، ده‌بیئت شوین که‌وتوو (مَأْمُومِينَ) یش له‌گه‌لیدا بییهن^(١٨٦) .

(١٨٥) له‌ به‌ر فه‌مووده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لى رازی بیئت) که‌وا فه‌رمووی: ((صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ إِحْدَى صَلَاتِي الْعِشِيِّ قَالَ مُحَمَّدٌ: وَأَكْثَرُ ظَنِّي أَنَّهَا الْعَصْرُ رَكَعَتَيْنِ ، ثُمَّ سَلَّمَ ، ثُمَّ قَامَ إِلَى خَشَبَةٍ فِي مُقَدِّمِ الْمَسْجِدِ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا ، وَفِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَهَابَا أَنْ يَكْلِمَاهُ ، وَخَرَجَ سَرْعَانَ النَّاسِ ، فَقَالُوا: أَقْصِرَتِ الصَّلَاةُ؟ وَرَجُلٌ يَدْعُوهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذُو الْيَدَيْنِ ، فَقَالَ: أَنْسَيْتَ أَمْ قَصُرَتْ؟ فَقَالَ: لَمْ أُنْسَ وَلَمْ تُقْصِرْ ، فَقَالَ: بَلَى قَدْ نَسَيْتَ . فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ، ثُمَّ كَبَّرَ فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ ، ثُمَّ وَضَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ فَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) یه‌کیک له‌و دوو نویژده‌که‌ی (عِشِيِّ) پی کردین (که‌ نیوه‌رۆ و عه‌سره) — (إِبْنُ سَبْرِينَ) فه‌رمووی: وه زۆربه‌ی گومانم بو عه‌سر ده‌چیئت — جا دوو پکاتی پی کردین ، پاشان (سَلَام) ی دایه‌وه و هه‌ستا بو لای دارێک که‌ له‌ ناو مزگه‌وتدا به‌ دریژی دانرابوو ، جا ده‌ست خسته‌ سه‌ری ، وه (أَبُوبَكْرٍ) و (عُمَرُ) یش (خوایان لى رازی بیئت) له‌ ناو خه‌لکه‌که‌دا بوون ، به‌لام له‌ هه‌یبه‌تدا نه‌یاننوانی قسه‌ی له‌ گه‌لدا بکه‌ن ، وه خه‌لکه‌ که‌ به‌ په‌له‌ له‌ مزگه‌وت چوونه‌ ده‌روه‌وه ، جا ووتیان: ئایه‌ نویژ کورت بوته‌وه‌؟ وه پیاویک هه‌بو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پی ده‌ووت: (ذُو الْيَدَيْنِ) ، ووتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ، ئایا له‌ یادت چوو یان نویژ کورت بوته‌وه‌؟ ئه‌ویش فه‌رمووی: نه‌ له‌ یادم چوو و نه‌ کورتیش بوته‌وه‌ ، جا ووتی: به‌لی له‌ بیرت چوو ، جا دوو پکاتی کرد و پاشان (سَلَام) ی دایه‌وه ، دواى ئه‌وه‌ (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کرد و (سُجُود) یکی وه‌ک ئه‌وه‌ی پییشی برد یان دریژ تر ، پاشان سه‌ری به‌رز کرده‌وه‌ و (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کرد ، پاشان (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کرد و (سُجُود) یکی تری برد وه‌کو ئه‌وی تریان دریژ تر ، پاشان سه‌ری به‌رز کرده‌وه‌ و (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کرد [رواه البخاری (١٢٢٨/٩٨/٣) و مسلم (٥٧٢/٤٠٣/١) و غیرهما و فی روایة

لمسلم (۵۷۴/۴۰۴/۱) و غیره عن (عُمَرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ) أَنَّهُ قَالَ: ((.. وَسَلَّمَ)) وَاَتَهُ: .. پاشان (سَلَام) یشی دایه‌وه].

(۱۸۶) له بهر فهرموده‌که‌ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَحِيْنَةَ) (خوای لّی رازی بیّت) که له (پ۱۸۱) دا هیناومانه‌وه ، که له هندیک ریوایه‌تیدا هاتوه که‌وا فهرموی: ((.. وَسَجَدَهُمَا النَّاسُ مَعَهُ ..)) وَاَتَهُ: .. وه خه‌لکه‌یش له گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا چوونه (سُجُود) دا .. [وهی روایه صحیحه بروانه صحیح الترمذی (۲۲۰/۱۲۳/۱)].

وه له بهر فهرموده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لّی رازی بیّت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرموی: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَلَا تَخْتَلَفُوا عَلَيْهِ ، .. وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا ..)) وَاَتَهُ: پیشه‌وا دانراوه بۆ ئه‌وه‌ی بییته سه‌ر مه‌شق بۆ شوین که‌وتوان ، بویه جیاوازی له گه‌لدا مه‌که‌ن .. وه ئه‌گه‌ر چووه (سُجُود) دا ، ئیوه‌ش بچن به (سُجُود) دا .. [رواه البخاری (۷۲۲/۲۰۸/۲) ومسلم (۴۱۴/۳۰۹/۱)]. وه ته‌واوی ئه‌م فهرموده‌یه له (پ۲۰۳) دا ده‌هینینه‌وه ، (إِنْشَاءَ اللَّهِ) ، ده‌توانیت له‌وییشدا ته‌ماشای بکه‌یت .

(سُجُودِ قورئان خویندن)

(سُجُودُ التَّلَاوَةِ)

له قورئاندا له چوارده شویندا ، باسی (سُجُود) بردنی تیدا کراوه^(۱۸۷) ، سوننه‌ته له‌و چوارده شوینه‌دا (سُجُود) ی تیدا بریت^(۱۸۸) ، وه شیوه‌که‌یشی ته‌نها یه‌ک (سُجُود) ه به‌بی (سَلَام) دانه‌وه ، وه تییدا زیکری (سُجُود) ی قورئان خویندن ده‌خوینریت^(۱۸۹) .

(۱۸۷) ئه‌و چوارده شوینه له قورئاندا ئه‌مانه‌ن : (الأعراف : ۲۰۶) ، (الرعد : ۱۵) ، (النحل : ۴۹) ، (الإسراء : ۱۰۷) ، (مریم : ۵۸) ، (الحج : ۱۸) ، (الفرقان : ۶۰) ، (النمل : ۲۵) ، (السجدة : ۱۵) ، (ص : ۲۴) ، (فصلت : ۳۷) ، (النجم : ۶۲) ، (الانشقاق : ۲۱) ، (العلق : ۱۹) .

(۱۸۸) له بهر فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لّی رازی بیّت) که‌وا فهرموی: ((أَنْ النَّبِيَّ ﷺ قَرَأَ سُورَةَ النَّجْمِ فَسَجَدَ بِهَا ..)) وَاَتَهُ: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سوره‌تی (النجم) ی خوینده‌وه و (سُجُود) ی تیدا برد .. [رواه البخاری (۱۰۷۰/۵۵۳/۲) ومسلم (۵۷۶/۴۰۵/۱) و غیرهما].

به‌لام ، (زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ) (خوای لی رازی بیئت) فه‌رموی: ((قَرَأْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ)
وَالنَّجْمِ ، فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا)) واته: سورته‌ی (وَالنَّجْمِ) م بؤ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
خوینده‌وه (سُجُودِ) ی تیدا نه‌برد [رواه البخاری (۱۰۷۳/۵۵۴/۲) ومسلم (۵۷۷/۴۰۶/۱) وغیرهما].

بؤیه (إِبْنُ حَزْمٍ) ده‌فه‌رمی: (سُجُودِ) ی قورئان خویندن فه‌رز نییه ، به‌لکو (فَضْلٌ) ه ،
وه (سُجُودِ) ی بؤ ده‌بریئت له نویژی فه‌رز و سوننه‌تدا ، وه له هه‌موو کاته‌کانی تریشدا بیجگه
له نویژه‌کانیش ، وه له کاتی خور هه‌لات وخور ئاوا بوونیشدا ، وه له کانتی وه‌ستانیشیدا
له ناو پاستی ئاسماندا ، پوو به‌ره‌و قبیله بیئت ، یان به‌ره‌و قبیله نه‌بیئت ، به‌ده‌ست
نویژه‌وه بیئت ، یان به‌ بی ده‌ست نویژ بیئت [ابروانه‌ المطی (۱۰۶/۵) لابن حزم].

(۱۸۹) له به‌ر فه‌مووده‌که‌ی (عَائِشَةُ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((كَانَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ فِي سُجُودِ الْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ يَقُولُ فِي السَّجْدَةِ مِرَارًا: سَجَدَ
وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له
(سُجُودِ) ی قورئان خویندندا له شه‌واندا له هه‌ر (سُجُودِ) ی کدا چه‌ند جاریک ده‌یفه‌رموو:
سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ [رواه أبو داود (۱۴۰۱/۲۸۹/۴)
والترمذی (۵۷۷/۴۷/۵) والنسائی (۲۲۲/۲) وفي رواية الحاكم ﴿ فِتْبَارِكُ اللَّهِ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴾ وهو حديث
صحيح برواه صحيح أبي داود (۱۲۵۵)].

وه له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (عَلِيٍّ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا فه‌رموی: ((أَنْ
النَّبِيِّ ﷺ) كَانَ إِذَا سَجَدَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ ، أَنْتَ رَبِّي
، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي شَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ)) واته:
پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کاتیک (سُجُودِ) ی به‌ردایه ده‌یفه‌رموو: ((اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ
وَلَكَ أَسْلَمْتُ ، أَنْتَ رَبِّي ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي شَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ
الْخَالِقِينَ)) [رواه مسلم (۷۷۱/۵۳۴/۱) وإبن ماجه (۱۰۵۴/۳۳۵/۱) وأبو داود (۷۴۶/۴۶۳/۲) وغیرهم].

(سُجُودِ) ی سوپاس کردنی خوا

(سُجُودُ الشُّكْرِ)

وه هه‌روه‌ها (سُجُودِ) ی سوپاس کردن (شُكْرٍ) ، یه‌ک (سُجُودِ) ه به‌ بی
(سَلَامٍ) (۱۹۰).

(۱۹۰) سوننه ته کاتیک یه کیکی مژده یه کی پی دهریت (سجود) ی سوپاس کردن بیات بو خوای په روه ردگاری ، له بهر فهرموده که ی (أَبُو بَكْرَةَ) (خوای لی رازی بییت) که وا فهرمووی: ((أَنْ النَّبِيِّ ﷺ)) كَانَ إِذَا آتَاهُ أَمْرٌ يَسْرُهُ أَوْ يُسْرُهُ ، خَرَّ سَاجِدًا ، شُكْرًا لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) کاتیک هه والیک ی دلخوشکهری پی بگه شتایه (سجود) ی شوکری ده برد بو خوای گه وره [رواه ابو داود (۲۷۰۷/۴۶۲/۷) والترمذی (۳/۱۶۲۶) وابن ماجه (۱۳۹۴/۴۴۶/۱) وهذا لفظه ، وهو حديث حسن برواه الإرواء (۴۷۴) وصحيح أبي داود (۲۴۷۹) وصحيح سنن ابن ماجه (۱۱۴۳)].

وه فهرموده که ی (أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ) (خوای لی رازی بییت) که وا فهرمووی: ((أَنْ النَّبِيِّ ﷺ)) بُشِّرَ بِحَاجَةٍ ، فَخَرَّ سَاجِدًا)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) مژده یه کی پیوستان پیدا ، جا چوه (سجود) دا [رواه ابن ماجه (۱۳۹۲/۴۴۶/۱) وهو حديث حسن برواه الإرواء (۲۲۸-۲۲۷/۲) وصحيح ابن ماجه (۱۱۴۱)].

وه (أَثَرُ) هه کی (عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ) (خوایان لی رازی بییت) له باوکیوه که وا فهرمووی: ((لَمَّا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ خَرَّ سَاجِدًا)) واته: کاتیک خوای گه وره لی خوش بوو چوه (سجود) دا بو خوای گه وره [رواه ابو داود وابن ماجه (۱۳۹۳/۴۴۶/۱) وهو أثر صحيح ، برواه الإرواء (۴۷۷) وصحيح أبي داود (۲۴۷۹) وصحيح ابن ماجه (۱۱۴۲)].

نویژ ی به کومه ل کردن

(صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ)

پیویست (واجب) هه له سهر هه موو نیړی کی پیگه یشتوو که وا پینج فهرزه نویژه کانی به کومه ل بکات (۱۹۱)،

(۱۹۱) له بهر ئه و هه موو فهرمودانه ی که فهرمان به نویژ ی کومه ل ده که ن ، وه هه ره شه له و که سانه ده که ن که که م ته رخه می تیدا ده که ن ، له و فهرمودانه فهرموده که ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بییت) که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ، لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَّ بِحَطَبٍ فَيُحَطَّبَ ، ثُمَّ أَمُرُ بِالصَّلَاةِ فَيُؤَدَّنُ لَهَا ، ثُمَّ أَمُرُ رَجُلًا فَيَوْمُ النَّاسِ ، ثُمَّ أَخَالَفُ إِلَى رَجَالٍ فَأَحْرِقُ عَلَيْهِمْ بِيُوتَهُمْ ..)) واته: سویند به و که سه ی که نه فسی منی به دهسته به بیرمدا هاتوو که وا فهرمان به سوتهمه نی بکه م ، بوم کوبکریته وه ، پاشان فهرمان به نویژ بکه م ، بانگی بو بدریت ، پاشان فهرمان به پیانویک بکه م ، پیس نویژ ی بو خه لکی بکات ، پاشان دوا بکه وم بو پیانویک _ که له نویژ ی

کۆمه‌ل دوا ده‌که‌ون _ ماله‌کانیان به سه‌ردا بسوتینم .. [رواه البخاری (۶۴۴/۱۲۵/۲) و مسلم (۶۵۱/۴۵۱/۱) و غیرهما].

وه فه‌رموده‌که‌ی تری (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رمووی: ((أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهُ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ ، فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُرَخَّصَ لَهُ فَيُصَلِّيَ فِي بَيْتِهِ ، فَرَخَّصَ لَهُ ، فَلَمَّا وَلِيَ دَعَاهُ ، فَقَالَ: هَلْ تَسْمَعُ الدُّعَاءَ بِالصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ: نَعَمْ ، قَالَ: فَأَجِبْ)) واته: پیاویکی کویره‌ت خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ووتی: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا من که‌سیکم نییه ده‌ستم رابکیشتی بۆ مزگه‌وت ، جا داوای له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کرد که‌وا روخسه‌تی بدات بۆ ئە‌وه‌ی له مالی خویدا نویژ بکات ، جا روخسه‌تی پێدا ، جا کاتیک که پشتی هه‌لکرد ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بانگی کرده‌وه و پێی فه‌رموو: ئایا ده‌نگی بانگ ده‌بیسیت ؟ ئە‌ویش ووتی: به‌ئێ ، پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) فه‌رمووی: ده‌ی وه‌لامی بده‌ره‌وه _ واته: ده‌بی‌ت هه‌ر بی‌ت بۆ نویژی به‌ کۆمه‌ل _ [رواه مسلم (۶۵۳/۴۵۲/۱) و النسائی (۱۰۹/۲)].

وه فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بی‌ت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((مَنْ سَمِعَ الدُّعَاءَ فَلَمْ يَأْتِهِ ، فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُدْرٍ)) واته: هه‌ر که‌سیک ده‌نگی بانگ بی‌سیت و وه‌لامی نه‌داته‌وه و نه‌چیت بۆ نویژی به‌ کۆمه‌ل ، ئە‌وه نویژی نییه مه‌گه‌ر(عُدْر)ی هه‌بی‌ت [رواه ابن ماجه (۷۹۳/۲۶۰/۱) و الحاکم (۲۴۵/۱) و البیهقی (۱۷۴/۲) و هو حدیث صحیح ، بروانه صحیح ابن ماجه (۶۴۵)].

مه‌گه‌ر(عذر)یکی شه‌ری بی‌ت (۱۹۲).

تیبینی:

ئافه‌ره‌تانیش دروسته بچن بۆ مزگه‌وت به‌لام پاداشتی نویژی مالی خوایان زۆر تره ، تا له‌وه‌ی بچن بۆ مزگه‌وت ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أُمُّ حُمَيْدِ السَّاعِدِيَّةِ) (خوای لی رازی بی‌ت) ، که‌وا هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) و پێی ووت: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ... من پیم خۆشه له گه‌ل تۆدا نویژ بکه‌م ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((قَدْ عَلِمْتُ أَنَّكَ تُحِبُّنِ الصَّلَاةَ مَعِي ، وَصَلَاتِكَ فِي بَيْتِكَ خَيْرٌ لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ فِي حُجْرَتِكَ ، وَصَلَاتِكَ فِي حُجْرَتِكَ خَيْرٌ لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ فِي دَارِكَ ، وَصَلَاتِكَ فِي دَارِكَ خَيْرٌ لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكَ ، وَصَلَاتِكَ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكَ خَيْرٌ لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ فِي مَسْجِدِي)) واته: ده‌زانم تۆ پیت خۆشه نویژ له گه‌ل مندا بکه‌یت ، ... وه نویژ کردنت له ژوره‌که‌ی

مالی خوتدا باشتره بۆت له نویژ کردنت له مزگهوتی هۆزهکە ی خوتدا ، وه نویژ کردنت له مزگهوتی هۆزهکە ی خوتدا باشتره بۆت له نویژ کردنت له مزگهوتەکە ی مندا [رواه احمد (۵/ ۱۳۳۷/۱۹۸) و ابن خزیمه (۱۶۸۹/۹۵/۳) وهو حدیث حسن برواه الوجیز (ل ۱۲۵)].

(۱۹۲) له بهر فهرمودهکە ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) ی پيشوو (خوایان لی رازی بیئت) ، پروانه (پ ۱۹۱).

وه نهو (عُذْرٌ) انه ی که دهبنه (عُذْرٌ) بو ناماده نه بوون له نویژی

به کوهمه لدا:

(۱) باران وسه رما ، له بهر فهرمودهکە ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی رازی بیئت) کهوا فهرموی: ((إِنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُ الْمُؤَدَّنَ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةٌ ذَاتَ بَرْدٍ وَمَطَرٍ يَقُولُ أَلَّا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) کاتیک شهویکی سارد وباران بوايه فهرمانی به بانگدهر ده کرد کهوا له بانگه کهیدا بلیت: نویژ کانتان له شوینی بارهکانی خوتاندا بکن [رواه البخاری (۲/۱۵۶/۲۶۶) ومسلم (۱/۴۸۴/۱۹۷) وغیرهما].

(۲) ناماده بوونی خواردن ، له بهر فهرمودهکە ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی رازی بیئت) کهوا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرموی: ((إِذَا وَضِعَ عَشَاءٌ أَحَدَكُمْ وَأَقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَابْدَأُوا بِالْعَشَاءِ ، وَلَا يَعْجَلْ حَتَّى يَفْرَغَ مِنْهُ . وَكَانَ إِبْنُ عُمَرَ يُوضِعُ لَهُ الطَّعَامَ وَتُقَامُ الصَّلَاةُ فَلَا يَأْتِيهَا حَتَّى يَفْرَغَ ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ)) واته: نه گهر خواردنی یه کیکتان ناماده بوو بوو و نویژ دابه ستر ، نه وه دهست به خواردنه کانتان بکن ، وه پهله مه کهن تا لیلی دهبنه وه . وه (إِبْنُ عُمَرَ) خوی خواردنی بو ناماده دهکرا و نویژیش داده به ستر ، نه وه دههات تا له خواردنهکە ی ده بویه وه ، وه گویشی له پیشهوا بوو کاتیک قورثانی ده خویند [رواه البخاری (۲/۱۵۹/۲۶۳) ومسلم (۱/۳۹۲/۴۵۹) بدون الزیاده الآخیره].

(۳) تهنگاو بوون به میزو پیسی ، له بهر فهرمودهکە ی (عائشة) (خوای لی رازی بیئت) کهوا گوئی له پیغه مبهری خوا بوو (ﷺ) دهیفهرموو: ((لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ ، وَلَا هُوَ يُدْفَعُ الْأَحْبَثَيْنِ)) واته: نویژ کردن نییه له کاتی ناماده بوونی خواردن وه له کاتی تهنگاو بوون به میزو پیسیشدا [رواه مسلم (۱/۳۹۳/۵۶۰) وأبو داود (۱/۸۹/۱۶۰)].

وه نهو نویژه جی به جی ده بیئت به دوو کهس ، یه کیکیان پیشهوا (إمام) بیئت و نهوی تریشیان شوین کهوتوو (مأموم) (۱۹۳) ، وه پاداشتی نویژی به

کومهل (جماعة) بیست و هفت (۲۷) نهوندهی نویژی تاك (مُفْرَد) ه ، وه چهند ژمارهی کومهلهکه زیاتر بیت نهوه پاداشتهکههی زورتره^(۱۹۴) ، وه دروستیشنه کهسیک له پشتی پیشه وایه که وه نویژ بکات له خوی پلهی نزمتر بیت^(۱۹۵) ،

(۱۹۳) له بهر فرموده که هی (مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ) (خوای لی رازی بیت) که وا فرموی: من و هورپییه کم هاتینه خزمهت پیغه مبهری خوا (ﷺ) ، جا کاتیک که ویستمان لای دهر بچین و بگه ریینه وه ، پیی فرموی: ((إِذَا حَضَرْتَ الصَّلَاةَ فَأَدِّنَا وَأَقِيمَا ، ثُمَّ لِيَوْمِكُمْ أَكْبَرُكُمْ)) واته: نهگه ر کاتی نویژ هات ، نهوه بانگ بدهن و نویژ دابهستن ، وه با گه وره ترینی ههردوکتان پیش نویژی نهوهی ترسان بکات [رواه البخاری (۲/رقم/۶۵۸) ومسلم (۱/رقم/۶۷۴) وأبو داود (۱/رقم/۵۸۹) وبقية الجماعة وفي رواية لإحمد ومسلم : ((وَكَانَا مُتَقَارِبَيْنِ فِي الْقِرَاءَةِ)) واته: له و کاته دا ههردوکیان له قورئان خویندندا نزیک یهک بوون و فی الروایة لأبی داود ((وَكَانَا يَوْمَئِذٍ مُتَقَارِبَيْنِ فِي الْعِلْمِ)) واته: له و کاته دا ههردوکیان له زانیندا نزیک یهک بووین .

وه له بهر فرموده که هی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بیت) که وا فرموی: ((نَمْتُ عِنْدَ مَيْمُونَةَ وَالنَّبِيِّ ﷺ) عِنْدَهَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ ، فَتَوَضَّأْتُ ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي ، فَقَمْتُ عَنْ يَسَارِهِ ، فَأَخَذَنِي فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ ...)) واته: شهویکیان لای - میمونه - خه وتم و پیغه مبهری خوایش (ﷺ) نه و شهوه لای نهو بوو ، جا دهست نویژی گرت ، پاشان ههستا نویژی کرد ، جا منیش ههستام لای چه پیوه وهستام ، نهویش گرتمی و لای راستی خوییه وه داینام ، ... [رواه البخاری (۲/۱۹۱/۶۹۸) ومسلم (۱/۵۲۵/۷۶۳)].

(۱۹۴) له بهر فرموده که هی (أَبِي بِنُ كَعْبٍ) (خوای لی رازی بیت) که وا فرموی: ((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ) يَوْمًا الصُّبْحِ فَقَالَ: أَشَاهِدُ فَلَانَ؟ قَالُوا: لَا ، قَالَ: أَشَاهِدُ فَلَانَ؟ قَالُوا: لَا ، قَالَ: إِنَّ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ أَثْقَلُ الصَّلَوَاتِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ ، وَلَوْ تَعَلَّمُونَ مَا فِيهَا لَأَتَيْنُمُوهَا وَلَوْ عَلَى الرَّكْبِ ، وَإِنَّ الصَّفَّ الْأَوَّلَ عَلَى مِثْلِ صَفِّ الْمَلَائِكَةِ وَلَوْ عَلِمْتُمْ مَا فَضِيلَتُهُ لَابْتَدَرْتُمُوهُ ، وَإِنَّ صَلَاةَ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَرْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ ، وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَرْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ ، وَمَا كَثُرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ)) واته: پوژیک پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی بهیانی پیی کردین و فرموی: نهوه فلان کهس نامادهیه ؟ ووتیان: نهه ، فرموی: نهی فلان کهس نامادهیه ؟ ووتیان: نهه ، فرموی: به راستی نهه دوو نویژه - عیشا و بهیانی -

گرانترین نویژن له سهر دوپوه‌کان ، جا ئەگەر دهران چی پاداشتیکی تیدایه ، ئەوه بۆی دین ئەگەر به سگه خشکی وگاڵکیش بییت ، به راستی پیزی یه‌که‌م وه‌کو پیزی فریشته وایه ، وه ئەگەر دهران چهن پاداشتی زۆره ئەوه پیشبرکیی بۆ ده‌که‌ن ، وه نویژی که‌سیک له گه‌ل که‌سیکی تر دا چاکتره له نویژی خۆی به‌ته‌نها ، وه نویژی له گه‌ل دوو که‌سدا ، له‌و چاکتره له گه‌ل یه‌کی‌کدا بیکات ، وه چهن زۆر تر بییت ئەوه خوای گه‌وره پئی خۆشتره [رواه ابو داود (۵۵۴/۳۷۵/۱) والنسائی (۸۴۲/۱۰۴/۲) وابن ماجه (۱/۷۹۷) عن ابي هريرة مختصرا وهو حديث حسن بشواهد برواه الإرواء (۴۸۶) وصحیح ابن ماجه (۶۴۹) والأدلة الرضية (ل ۷۲)].

(۱۹۵) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی: (المَغِيرَةُ بِنُ شُعْبَةَ) (خوای لى رازى بییت) که تیدایه فه‌رمووی: ((.. فَأَقْبَلْتُ مَعَهُ حَتَّى نَجِدُ النَّاسَ قَدْ قَدَمُوا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فَصَلَّى لَهُمْ ، فَأَدْرَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِحْدَى الرَّكْعَتَيْنِ ، فَصَلَّى مَعَ النَّاسِ الرَّكْعَةَ الْآخِرَةَ ، فَلَمَّا سَلَّمَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتِمُّ صَلَاتَهُ ، فَأَفْرَعُ ذَلِكَ الْمُسْلِمِينَ ، فَأَكْثَرُوا التَّسْبِيحَ ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ ثُمَّ قَالَ: أَحْسَنْتُمْ . أَوْ قَالَ: قَدْ أَصَبْتُمْ . يَعْبِطُهُمْ أَنْ صَلُّوا الصَّلَاةَ لِقَوْتِهَا)) واته: جا له گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) گه‌راینه‌وه ، خه‌لکی (عبدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ) یان پیش خستبوو پیشه‌وایه‌تیان بۆ بکات ، جا ئەویش پیش نویژی بۆ کردن ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) گه‌یشته‌رکاتی کۆتاییدا ، جا که (عبدُ الرَّحْمَنِ) (سَلام) ی نویژی دایه‌وه ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هه‌لسایه‌وه نویژه‌که‌ی ته‌واو بکات ، جا ئەوه موسولمانانی راجه‌له‌کان ، بویه زۆر (سُبْحَانَ اللَّهِ) ده‌کر ، کاتی که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له نویژه‌که‌ی بوویه‌وه ، پووی تی کردن و فه‌رمووی: چاکتان کرد ، یان فه‌رمووی: پیکاتان . بۆی دوویات کردنه‌وه ، که‌وا چاکیان کردوه نویژیان له کاتی خۆیدا کردوه .. [رواه مسلم (۱/۳۱۷/۲۷۴)].

به‌لام باشتر وایه پیشه‌وا (إمام) نویژ چاکترینی نویژکه‌ران بییت^(۱۹۶) ، وه هه‌روه‌ها دروسته‌ پیاو به‌ته‌نها بۆ نافرته‌تان پیشه‌وایه‌تی نویژ بکات^(۱۹۷) ، یان نافرته‌تان یه‌کیک له خویان پیشه‌وایه‌تی نویژیان بۆ بکات^(۱۹۸) ،

(۱۹۶) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ) (خوای لى رازى بییت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((يَوْمُ الْقَوْمِ أَقْرَبُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةَ ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سَلْمًا - قَالَ الْأَشْج: فِي رِوَايَتِهِ مَكَانَ سَلْمًا سَلْمًا - ، وَلَا يُؤْمِنُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ ، وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ))

واته: زانا ترین کهستان به کتیبه‌که‌ی خوا پیش نویژی هه‌موو هۆژیک ده‌کات ، جا ئە‌گەر له خویندنه‌وه‌دا وه‌کو یه‌ک وا بوون ، ئە‌وه زانا ترینیان به سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ، جا ئە‌گەر له سوننه‌تیشدا وه‌کو یه‌ک وا بوون ، ئە‌وه پیشترینیان له کۆچ کردندا ، جا ئە‌گەر له کۆچ کردنیشدا هه‌ر وه‌کو یه‌ک وا بوون ، ئە‌وه پیشترینیان له موسولمان بووندا - له ریوایه‌تی (الأشج) دا: گه‌وره ترینیان له ته‌مه‌ندا - وه هیچ که‌سیک پیش نویژی که‌س نه‌کات له ده‌سه‌لاتی خۆیدا ، وه دایش نه‌نیشیت له خزمه‌تیدا له مائی خۆیدا به بی‌پرس و ریپیدانی خۆی [رواه مسلم (۶۷۳/۴۶۵/۱) وابو داود (۵۷۸/۲۸۹/۲) والترمذی (۲۳۵/۱۴۹/۱)].

(۱۹۷) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبِي بِن كَعْب) (خوای لی رازی بی‌ت) ((أَنَّهُ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ عَمِلْتُ اللَّيْلَةَ عَمَلًا ، قَالَ: مَا هُوَ؟ قَالَ: نَسُوءٌ مَعِيَ فِي الدَّارِ ، قُلْنَا إِنَّكَ تَقْرَأُ وَلَا تَقْرَأُ فَصَلِّ بِنَا ، فَصَلَّيْتُ ثَمَانِيًا وَالْوَثْرَ . فَسَكَتَ النَّبِيُّ ﷺ . قَالَ: فَرَأَيْنَا سُكُوتَهُ رِضًا)) واته: که‌وا هات بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ووتی: ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئە‌م شه‌و کاریکم کرد ، فه‌رموی: چیت کردوه ؟ ووتی: ئافره‌تانیک له گه‌لمدان له مالدا ووتیان: تو ده‌زانیت قورئان بخوینیته‌وه و ئیمه که‌سمان نازانین ، وه‌ره پیش نویژیمان بۆ بکه ، جا منیش هه‌شت رکات نویژ و ویتیشم بۆ کردن ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بیده‌نگ بوو . ووتی : بینیمان بیده‌نگ بوونه‌که‌ی بیده‌نگی رازی بوون بوو [رواه أبو یعلی والطبرانی فی الأوسط بسند حسن بروانه فقه السنة (۲۰۰/۱) وه هه‌روه‌ها سبل السلام (۴۳۷/۲)].

(۱۹۸) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (رَيْطَةُ الْحَنْفِيَّةِ) (خوای لی رازی بی‌ت) ((أَنَّ عَائِشَةَ أَمَّتْهُمْ وَقَامَتْ بَيْنَهُمْ فِي صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ)) واته: که‌وا (عائشة) (خوای لی رازی بی‌ت) پیش نویژی بۆ کردن ، وه له نیوانیاندا راوه‌ستا ، له نویژی فه‌رزدا [رواه عبد الزراق (۵۰۸۶/۱۴۱/۳) وابن ابی شیبه (۸۹/۲) والدارقطنی (۲/۲۰۴/۱) والبيهقي (۱۳۱/۳) والحاكم (۲۰۳/۱) وقال النووي فی الخلاصة: سنده صحیح].

وه هه‌روه‌ها (أُمِّ سَلْمَةَ) یش به هه‌مان شیوه‌ی ده‌کرد .

وه فه‌رموده‌که‌ی (أُمُّ وَرَقَةَ) (خوای لی رازی بی‌ت) ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَهَا أَنْ تُوْمَّ أَهْلَ دَارِهَا)) واته: که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمانی پی‌کرد پیش نویژی که‌س و کاره‌که‌ی مائی خۆی بکات [رواه أبو داود (۵۹۲/رقم/۱) وصححه ابن خزيمة بروانه (سبل السلام ۴۲۸/۲) وحسنه الألباني فی الإرواء].

جا (الأميرُ الصنْعَانِي) له شه‌رحی ئە‌م فه‌رموده‌یه‌دا ده‌فه‌رمی: ئە‌م فه‌رموده‌یه به‌لگه‌یه له سه‌ر ئە‌وه‌ی که‌وا دروسته ئافره‌ت پیش نویژی بۆ که‌س و کاری مائی خۆی بکات

، هه‌تا ئه‌گه‌ر پیاویشیان تیدا بیٚت ، چونکه بانگده‌ره‌که‌ی (أُمُّ وَرَقَةَ) پیاو بوو ، وه له ته‌مه‌نیشدا پیر بوو ، وه‌ک له ریوایه‌تی ترده‌هاتوو ، وه وا درده‌که‌ویٚت ئه‌و پیٚش نویژی ئه‌و و (غَلَام) و (جَارِيَّة) که‌ی ده‌کرد .

(أَبُو ثَوْر) و (مَرْزِي) و (طَبْرِي) ئه‌م بۆچووئه به راست ده‌زانن ، وه له‌مه‌یشدا پیچه‌وانه‌ی جه‌ماوه‌ری زانایانن .

هه‌روه‌ها دروسته‌ منداڵ^(۱۹۹) ، یان کویٚر ، پیٚشه‌وایه‌تی نویژ بۆ پیاوان بکه‌ن^(۲۰۰) ، وه که‌سیک نویژی فه‌رز بکات ده‌توانیٚت له‌ پشتی پیٚشه‌وایه‌که‌وه نویژ بکات نویژی سوننه‌ت بکات^(۲۰۱) ، هه‌روه‌ها به پیچه‌وانه‌وه^(۲۰۲) ،

(۱۹۹) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (عَمْرُو بْنُ سَلَمَةَ) (خوای لێ رازی بیٚت) ((لَمَّا كَانَتْ وَقَعَةُ أَهْلَ الْفَتْحِ بَادَرَ كُلَّ قَوْمٍ بِإِسْلَامِهِمْ ، وَبَدَرَ أَبِي قَوْمِي بِإِسْلَامِهِمْ فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: جِئْتُكُمْ وَاللَّهِ مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ ﷺ حَقًّا فَقَالَ: صَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينِ كَذَا ، وَصَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينِ كَذَا ، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ أَحَدَكُمْ ، وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْثَرَكُمْ قُرْآنًا ، فَنَظَرُوا فَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ أَكْثَرَ قُرْآنًا مِنِّي ، لَمَّا كُنْتُ أَتَلِّقِي مِنَ الرُّكْبَانِ ، فَقَدَّمُونِي بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَأَنَا ابْنُ سِتٍّ أَوْ سَبْعِ سِنِينَ)) واته: کاتی‌ک که ره‌وداوی فه‌تی (مکه) بوو ، هه‌موو هۆزه‌کان پیٚشبرکٚیان ده‌کرد له موسولمان بووندا ، وه باوکم پیٚشی هۆزه‌که‌م که‌وت له موسولمان بووناندا ، جا که گه‌رایه‌وه ، ووتی: (والله‌ی من له لای پیغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ) هاتووم بۆ لاتان ، جا فه‌رموی: نویژی ئه‌وه له کاتی ئه‌وه‌دا بکه‌ن ، وه ئه‌و نویزه‌یش له ئه‌و کاته‌دا بکه‌ن ، جا ئه‌گه‌ر کاتی نویژ ئاماده بوو ، ئه‌وه با یه‌کیکتان بانگتان بۆ بدات ، وه با ئه‌وه‌تان که قورئانی زۆر له به‌ره پیٚش نویژیتان بۆ بکات ، جا که ته‌ماشایان کرد که‌س نه‌بوو له من قورئانی زیاتر له به‌ر بیٚت به هۆی ئه‌وه‌وه که له قافلله‌کان وه‌رم ده‌گرت که به تیپه‌ر ده‌بوون ، جا کردمیانه پیٚشه‌وای خوایان ، له کاتی‌کدا که ته‌مه‌نم شه‌ش یان سه‌وت سال بوو [رواه البخاري (۴۳۰۲/۲۲/۸) و ابو داود (۵۸۱/۲۹۳/۲) والنسائي (۸۰/۲)].

(۲۰۰) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَنَسُ) (خوای لێ رازی بیٚت) ((أَنْ النَّبِيِّ ﷺ إِسْتَخْلَفَ ابْنَ أُمِّ مَكْتُومٍ يَوْمَ النَّاسِ وَهُوَ أَعْمَى)) واته: که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ (ابن أم مکتوم) ی کرد به جینشینی خۆی ، پیٚش نویژی بکات بۆ خه‌لکی ، وه ئه‌و کویٚریش بوو [رواه أحمد و أبو داود (۱/رقم/۵۹۵) وهو حديث صحيح برواهه الإرواء وصحيح أبي داود للألباني].

(٢٠١) له بهر فهرموده‌که‌ی (جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) (خوایان لێ رازی بیټ) که‌وا فهرموی: ((أَنْ مُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَوْمٌ قَوْمَهُ)) واته: (مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ) له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا دا (ﷺ) نوێژی ده‌کرد ، پاشان ده‌گه‌رایه‌وه و پێش نوێژی بو هۆزه‌که‌ی خۆی ده‌کرد [رواه البخاری (٧٠٠/١٩٢/٢) ومسلم (١/٣٤٠/١٦٥)].

(٢٠٢) واته دروسته که‌سیک نوێژی سوننه‌ت له پشت پێشه‌وايه‌که‌وه بکات که نوێژی فه‌رز بکات ، له بهر فهرموده‌که‌ی (يَزِيدُ بْنُ الْأَسْوَدِ) (خوای لێ رازی بیټ) ((أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ ﷺ) وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ ، فَلَمَّا صَلَّى إِذَا رَجُلَانِ لَمْ يُصَلِّيَا فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ ، فَجِيءَ بِهِمَا تَرَعْدُ فَرَأَيْتُهُمَا ، فَقَالَ: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيَا مَعَنَا ؟ قَالَا: قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا ، فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا ، إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فِي رَحْلِهِ ثُمَّ أَدْرَكَ الْإِمَامَ وَلَمْ يُصَلِّ فَلْيُصَلِّ مَعَهُ فَإِنَّهَا لَهُ نَافِلَةٌ)) واته: که‌وا له گه‌ل دا (ﷺ) نوێژی ده‌کرد له کاتی لاویتییدا ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا که له نوێزه‌که‌ی بویه‌وه ، دوو پیاوی بینی نوێژ ناکن ، دوریان گرتوه ، له سوچی مزگه‌وته‌که‌دا دانیشتوون ، جا بانگی کردن ، جا هینایانیا ن ده‌له‌رزین ، جا پێی فهرموون : چی قه‌ده‌غه‌ی لێ کردن که‌وا نوێژمان له گه‌لدا نه‌که‌ن ؟ ئه‌وانیش ووتیان : ئیمه له جیگای باره‌کانماندا نوێژمان کردوه . جا پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) پێی فهرموون : کاری وا مه‌که‌ن ، ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان له شوینی باری خۆیدا نوێژی کردبوو ، پاشان گه‌یشته به پێشه‌وايه‌که‌دا _ له نوێژی کۆمه‌لدا _ ئه‌وه با له گه‌لیدا نوێژ بکات ، چونکه ئه‌وه به سوننه‌ت بۆی ده‌نوسریټ [رواه ابو داود (٥٧١/٢٨٣/٢) والترمذی (٢١٩/١٤٠/١) والنسائی (١١٢/٢) وهو صحيح برواه صحيح ابو داود (٥٣٨)].

چهند تیبینییه‌ک:

(أ) هه‌روه‌ها دروسته نوێژی سوننه‌ت له پشتی پێشه‌وايه‌که‌وه بکریټ که نوێژی سوننه‌ت بکات ، له بهر فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لێ رازی بیټ) ، بپروانه (پ١٩٣) .

(ب) هه‌روه‌ها دروسته که‌سیک له سه‌فه‌ردا بیټ و پێش نوێژی بو که‌سانیک بکات که له مالی خۆیاندا ، له بهر (أُتْرَه‌که‌ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ رازی بیټ) که‌وا فهرموی: ((صَلَّى عُمَرُ بِأَهْلِ مَكَّةَ الظُّهْرَ ، فَسَلَّمَ فِي رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: أَتَمُّوا صَلَاتَكُمْ يَا أَهْلَ مَكَّةَ فَإِنَّا قَوْمٌ سَفَرٌ)) واته: (عُمَرُ) نوێژی نیوه‌پۆی به خه‌لکی (مکه) کرد ، له دووه‌م پکاتدا (سَلَام) ی دایه‌وه ، پاشان فهرموی: نوێزه‌کانتان ته‌واو بکن ئه‌ی خه‌لکی (مکه) ، چونکه

نیمه خلکیکن له سه‌فه‌ر داین [بروانه مصنف عبدالرزاق (۴۳۶۹) وصحه الارناؤوط فی تحقیق جامع‌الاصول (۷۰۸/۵)].

(ج) ئە‌گەر که‌سیک له سه‌فه‌ردا بوو و له پشتی پیشه‌وایه‌که‌وه نویژی ده‌کرد که له سه‌فه‌ردا نه‌بوو ، ئە‌وه ده‌بیئت نویژ کورت (قصر) نه‌کاته‌وه ، له به‌ر (أثر) ه‌که‌ی (أبو مجلن) که‌وا فه‌رمووی: ((قُلْتُ لِإِبْنِ عُمَرَ: الْمَسَافِرُ يَدْرُكُ رَكَعَتَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الْقَوْمِ - يَعْنِي الْمُقِيمِينَ - أَنْجَزِيَهُ الرَّكَعَتَانِ أَوْ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِمْ؟ فَضَحِكَ ، وَقَالَ: يُصَلِّي بِصَلَاتِهِمْ)) واته: به‌ (إِبْنُ عُمَرَ) م‌ووت: ئایه که‌سیک له سه‌فه‌ردا بیئت و گه‌یشت به‌ دوو رکاتی کۆتایی کۆمه‌لیکدا ری‌بوار نه‌بن ، ئایا ته‌نها ئە‌و دوو رکاته‌ به‌سیتی ، یان ده‌بیئت وه‌کو ئە‌وان نویژ بکات ؟ (إِبْنُ عُمَرَ) یش پیکه‌نی و فه‌رمووی: وه‌کو ئە‌وان نویژه‌که‌ی ده‌کات - واته‌ چوار رکات ده‌کات وه‌ک ئە‌وان - [رواه البيهقي (۱۵۷/۳) وهو حديث صحيح الإسناد برواه الإرواء (ل ۲۲)].

وه پی‌ویست (و‌أ‌ج‌ب‌) ه‌ له سه‌ر شوین که‌وتوو‌ان (م‌أ‌م‌و‌م‌ی‌ن) شوینی پیشه‌وا (إمام) ی نویژ بکه‌ون ، مه‌گه‌ر له شتی‌کدا که‌ نویژه‌که‌یان به‌تال بکاته‌وه (۲۰۳)،

(۲۰۳) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أبو هريرة) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَلَا تَخْتَلَفُوا عَلَيْهِ ، فَإِذَا رَكَعُوا فَارْكَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ ، وَأَقِيمُوا الصَّفَّ فِي الصَّلَاةِ ، فَإِنْ إِقَامَةَ الصَّفِّ مِنْ حُسْنِ الصَّلَاةِ)) واته: پی‌ش نویژ دانراوه بو ئە‌وه‌ی خه‌لکی شوینی بکه‌وون ، بۆیه‌ جیاوازی له گه‌لدا مه‌که‌ن ، ئە‌گه‌ر (رُكُوع) ی برد ، ئیوه‌ش (رُكُوع) بیه‌ن ، وه‌ ئە‌گه‌ر ووتی: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) ئیوه‌یش بلین: (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) ، وه‌ ئە‌گه‌ر چوه‌ (سُجُود) دا ، ئە‌وه‌ ئیوه‌یش له گه‌لدا بچنه‌ (سُجُود) دا ، وه‌ ئە‌گه‌ر به‌ دانیشتنه‌وه‌ نویژی کرد ، ئە‌وه‌ ئیوه‌یش هه‌مووتان به‌ دانیشتنه‌وه‌ بیکه‌ن ، وه‌ ریزه‌کانتان ریک و پیک بکه‌ن له نویژدا ، چونکه‌ ریک و پیک کردنی ریز له جوانی نویژه [رواه البخاری (۷۲۲/۲۰۸/۲) ومسلم (۴۱۶/۳۰۹/۱)].

وه ئە‌مه‌ راو بۆچوونی (أحمد) و (إسحاق) ه‌ .

به لام (مَالِك) ده فهرمی: هر دروست نییه به هیچ شیوهیهك نویژ له پشتی پیشهوا (إِمَام) یکه وه بکریت کهوا دانیشتبیت، وه ئه و فهرموودانه پیش تهنها تاییه تن به پیغه مبهروه (ﷺ).

وه (أَبُو حَنِيفَةَ) و (شَافِعِي) و کهسانی تریش ده فهرمن: به لکو دروسته پیشهوا (إِمَام) دانیشیت وشوین که وتوان (مَأْمُومِينَ) یش به راوه ستانه وه نویژ بکن، له بهر فهرمووده که ی (عَائِشَةَ) (خوای لی رازی بیت) کهوا فهرمووی: ((أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فِي مَرَضِهِ ، فَكَانَ يُصَلِّي بِهِمْ . قَالَ عُرْوَةُ : فَوَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي نَفْسِهِ خَفَةَ فَخَرَجَ ، فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ يَوْمَ النَّاسِ ، فَلَمَّا رَأَى أَبُو بَكْرٍ إِسْتَأْخَرَ ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ أَنْ كَمَا أَنْتَ ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِذَاءَ أَبِي بَكْرٍ إِلَى جَنْبِهِ ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) ، وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) له نه خویشیه کهیدا فهرمانی به (أَبُو بَكْرٍ) کرد پیش نویژی بو خه لکی بکات، جا ئه ویش پوی کردن، (عُرْوَةَ) فهرمووی: جا کاتیک پیغه مبهری خوا (ﷺ) ههستی به چاک بوونه وه کرد له مال ده رچوو، بینی (أَبُو بَكْرٍ) نویژیان پی ده کات، کاتیک (أَبُو بَكْرٍ) پیغه مبهری بینی هاته دوا، پیغه مبهریش ناماژه ی بو کرد، کهوا له شوینی خوندنا بمینه وه، جا پیغه مبهری خوا (ﷺ) چو له پالی (أَبُو بَكْرٍ) دا (خوای لی رازی بیت) دانیشیت، جا (أَبُو بَكْرٍ) نویژی به نویژی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده کرد، وه خه لکیش نویژیان به نویژی (أَبُو بَكْرٍ) هوه ده کرد [رواه البخاری (۶۸۳/۱۶۶/۲) و مسلم (۴۱۸/۳۱۴/۱)].

جا ده لئین: ئه م فهرمووده یه (نَسَخَ) ی ئه و فهرمووده یه ی تر ده کاته وه . وه ئیمامی (أَحْمَد) به جوانی ئه م دوو فهرمووده یه کۆ (جَمْع) ده کاته وه و ده فهرمی: ئه گهر پیشهوا به دانیشتنه وه دهستی پی کرد - به هوی نه خویشیه که وه که هیوای چاک بوونه وه ی لی ده کرا - ئه وه شوین که وتوانیش هه بهر به دانیشتنه وه ده یکه ن، به لام ئه گهر به راوه ستانه وه دهستی پی کرد، ئه وه ده بیت ئه وانیش به راوه ستانه وه بیکه ن، ئیتر له ناوی نویژه که دا هه شتیک پرویدا کهوا پیویستی کرد پیش نویژ دانیشیت، ئه وه شوین که وتوان هه به راوه ستانه وه ده یکه ن .. [بروانه سبل السلام (۴۱۸/۲)].

وه دروست نییه که سیک پیش نویژی کومه لیک بکات پییان ناخوش بیت^(۲۰۴)

(۲۰۴) له بهر فهرمووده که ی (أَبُو أَمَامَةَ) (خوای لی رازی بیت) کهوا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ثَلَاثَةٌ لَا تُجَاوِزُ صَلَاتَهُمْ آذَانَهُمْ ، الْعَبْدُ الْأَبْقُ حَتَّى يَرْجِعَ ، وَإِمْرَأَةٌ

بَاتَتْ وَرَوْحُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ ، وَإِمَامٌ قَوْمٌ وَهُمْ لَهُ كَارُهُونَ)) واته: سئ کس هیه نویژه کانیان له گوئیان تیناپه پیت - خیری بهرز نابیته وه بو لای خوی گه وره - ، بهنده یهک - له دهستی خاوه نه که ی - رای کرد بیئت ، تا دهگه ریته وه ، وه ئافره تیک شه و بمینیته وه و پیاوه که ی لئی تووره بیئت ، وه پیشه و (إِمَام) ی هؤزیک که واهان - خه لکه که - قینیان لی بیئت [رواه الترمذی (۳۶۰/۱۹۳/۲) وهو حدیث حسن بروانه صحیح الترغیب والترهیب (۴۸۶) و صحیح الترمذی (۲۹۵)].

وه ده بیئت پیشه و (إِمَام) ی نویژ له نویژه که یدا ته ماشای لاوازترینی ئه و خه لکه بکات^(۲۰۵) ، وه بو پیشه وایه تی نویژیش سوننه ته خوینده وارتیرین و زاناتیرین که س به قورئان پیش بخریت ، پاشان زاناتیرینیان به سوننه ت ، پاشان پیش ترینیان له کوچ کردندا ، پاشان پیش ترینیان له موسولمان بووندا ، پاشان گه وره ترینیان له ته مه ندا ، وه خاوه ن مال و دهسه لاتدار ده بیئت پیش بخرین له مال و دهسه لاتی خویاندا ، مه گه ر خویان ری به که سیك بدن^(۲۰۶) ، وه نه گه ر نویژی پیشه وای نویژ که م و کورتیه کی تیدا بوو ، نه وه له سه ر خوی به ته نها ده که ویئت ، نه که له سه ر شوین که ووتوان^(۲۰۷) ، وه شوین که ووتوانیش هه موو له پشتی پیشه وای نویژه وه راده وه ستن ، مه گه ر ته نها یه که س بیئت ، نه وه له لای راستی پیشه واه راده وه ستی^(۲۰۸) ، به لام پیشه وای نویژی ئافره تان هه ر له ناو راستی ریزه که دا راده وه ستی^(۲۰۹) ،

(۲۰۵) له بهر فه رموده که ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوی لی رازی بیئت) که و پیغه مبه ری خوار (ﷺ) فه رموی: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ ، فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالسَّقِيمَ وَالْكَبِيرَ ، وَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ)) واته: نه گه ر یه کیکتان پیشه وایه تی نویژتان بو خه لکی کرد ، نه وه سووکی بکه نه وه ، چونکه لاواز و نه خوش وپیاوی به ته مه نیان تیدایه ، وه نه گه ر یه کیکتان بو خوتان - به ته نها - نویژتان کرد ، نه وه چه ندیک ویستی لییه تی با دریزی بکاته وه [رواه البخاری (۷۰۳/۱۹۹/۲) و مسلم (۴۶۷/۳۴۱/۱)].

(۲۰۶) له بهر فه رموده که ی (أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِي) (خوی لی رازی بیئت) بروانه (پ

(۱۹۶).

(۲۰۷) له بهر فه‌رموده‌کە‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((يُصَلُّونَ لَكُمْ ، فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ وَلَهُمْ ، وَإِنْ أَخْطَأُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ)) واته: - پیشه‌واکانتان - نویژتان بو ده‌کە‌ن ، جا ئە‌گەر پیکیان ئە‌وه - پاداشته‌کە‌ی - بو ئیوه و خۆیشیانه ، وه ئە‌گەر هه‌له‌یشیان کرد ، ئە‌وه - پاداشته‌کە‌ی - بو ئیوه‌یه و - تاوانه‌کە‌یشی - له سه‌ر خۆیانه [رواه البخاری (۲/۱۸۷/۶۹۴)].

(۲۰۸) له بهر فه‌رموده‌کە‌ی (جَبَّارُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) (خوایان لی رازی بیئت) که‌ تئیدا هاتوه: ((.. ثُمَّ جِئْتُ حَتَّى قُمْتُ عَنْ يَسَارِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) ، فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَدَارَنِي حَتَّى أَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ ، ثُمَّ جَاءَ جَبَّارُ بْنُ صَخْرٍ فَتَوَضَّأَ ، ثُمَّ جَاءَ فَقَامَ عَنْ يَسَارِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) ، فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) بِيَدَيْنَا جَمِيعًا فَدَفَعَنَا حَتَّى أَقَامَنَا خَلْفَهُ ..)) واته: .. پاشان هاتم تا لای چه‌پی پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) راوه‌ستم ، جا ده‌ستی گرت و به‌ پشتی خۆیدا گێراومیوه‌ی ، تا لای راستی خۆیه‌وه‌ رای وه‌ستاندم ، پاشان (جَبَّارُ بْنُ صَخْرٍ) هات و ده‌ست نویژی گرت وهاته‌ لای چه‌پی پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) راوه‌ستا ، جا پیغه‌مبه‌ری خوایش ده‌ستی هه‌ردوو‌کمانی گرت و پالی پیوه‌ناین تا له‌ پشتی خۆیه‌وه‌ رای وه‌ستاندین .. [رواه مسلم (۴/۲۳۰۵/۳۰۱۰)].

(۲۰۹) له بهر فه‌رموده‌کە‌ی (رَبِطَةُ الْحَنْفِيَّةِ) ، پروانه (پ ۱۹۸) .

وه‌ ریزی پیاوان پیش ریزی مندالان ده‌خریت ، وه‌ ریزی مندالانیش پیش ریزی ئافه‌رتان ده‌خریت^(۲۱۰) ، وه‌ پیویست (و‌اجب) ه‌ له سه‌ر ئە‌وه‌ که‌سانه‌ی نویژی به‌ کومه‌ل (جماعة) ده‌کە‌ن که‌وا ریزه‌کانیان ریک و پر بکه‌نه‌وه‌ و بو‌شایی له‌ نیوانیاندا نه‌هیلن^(۲۱۱) ، وه‌ له‌ پیشدا ده‌بیئت ریزی یه‌که‌م پر بکه‌نه‌وه‌ ، پاشان ریزی دووه‌م دروست بکریت ، هه‌روه‌ها تا کو‌تایی ریزه‌کان^(۲۱۲) .

(۲۱۰) له بهر فه‌رموده‌کە‌ی (أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ) (خوای لی رازی بیئت) ((أَنْ جَدَّتهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لَطْعَامٍ صَنَعَتْهُ ، فَأَكَلَ مِنْهُ فَقَالَ: قَوْمُوا فَلَأُصَلِّيَ بِكُمْ . فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدْ إِسْوَدَ مِنْ طَوْلٍ مَا لُبْتُ ، فَنَضَحْتُ بِمَاءٍ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَالْيَتِيمُ مَعِيَ وَالْعَجُوزُ مِنْ ورائنا ، فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ)) واته: که‌وا دایه‌ پیره‌ی (مليكة) بانگی پیغه‌مبه‌ری خوای کرد (ﷺ) بو‌ خواردنیک دروستی کردبوو ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ای‌ی‌ی‌ خوارد ، پاشان فه‌رموی: هه‌ستن با نویژتان بو‌ بکه‌م . جا (أَنَسُ)

فهرمووی: منیش هه‌ستام هه‌سیریکیان بوو پره‌ش بو بوه‌وه له‌وه‌ی ئەوه‌نده خرابوه ژیر ، جا ئاو په‌رژینم کرد ، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌سه‌ری راوه‌ستا و من وه‌تیوه‌که‌یش له‌پشتیه‌وه راوه‌ستاین ، وه‌دایه‌پیره‌شمان له‌پشتی ئیمه‌وه راوه‌ستا ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دوو پکات نویژی پی‌کردین ، پاشان پویششت [رواه البخاری (۸۶۰/۳۴۵/۲) و مسلم (۶۵۸/۴۵۷/۱) و غیرهما].

(۲۱۱) له‌به‌ر فهرمووده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) بپوانه (پ ۲۰۳) .
 وه‌له‌به‌ر فهرمووده‌که‌ی (أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((إِسْتَوُوا وَلَا تَحْتَلِفُوا ، فَتَحْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ ، لِيَلِينِي مِنْكُمْ أَوْلُوا الْأَحْلَامَ وَالنُّهَى ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ)) واته: ریک و پیک و جوان راوه‌ستن ، وه‌جیاوازی مه‌که‌ن ، دواپی جیاوازی ده‌که‌ویته نیو ده‌که‌کانتانه‌وه ، با پیاو ماقووله پی‌گه‌یشتوووه‌کان له‌پاش منه‌وه راوه‌ستن ، ئەمجار ئەوانه‌ی پاش ئەوان ، ئەمجار ئەوانه‌ی پاش ئەوان دین [رواه مسلم (۴۳۲/۳۲۳/۱)].

(۲۱۲) له‌به‌ر فهرمووده‌که‌ی (جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((أَلَا تَصْفُونَ كَمَا تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا ؟)) واته: ئایه بو ریز نابن وه‌که فریشته چۆن ریز ده‌به‌ستن لای په‌روه‌رگاریاندا ؟ ئیمه‌ش ووتمان: فریشته چۆن ریز ده‌بن لای په‌روه‌رگاریاندا ئەی پیغه‌مبه‌ری خوا ؟ ئەویش فهرمووی: ((يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى ، وَيَتَرَاصُونَ فِي الصَّفِّ)) واته: له‌پیشدا ریزه‌کانی پیشوو پر ده‌که‌نه‌وه و ته‌واوی ده‌که‌ن ، وه‌به‌جوانی ریز ده‌بن له‌ریزه‌کاندا [رواه مسلم (۴۳۰/۳۲۲/۱) و غیره].

گیرانه‌وه‌ی نویژه‌هه‌وتاووه‌کان

(قَضَاءُ الصَّلَاةِ)

ئه‌گه‌ر یه‌کیک نویژ له‌کاتی خویدا نه‌کات به‌بی (عُدْر)ی شه‌ری ، ئەوه‌به‌هیچ شیوه‌یه‌که‌گیرانه‌وه‌ی نییه^(۲۱۳) ، وه‌ده‌بیئت هه‌ول بدات سوننه‌ت زور بکات

، بۆ ئەو هی جیگه‌ی بگریته‌وه^(۲۱۴)، به‌لام ئەگەر خه‌وتوییت یان له یادی چوو بییت ، ئەوه هەر کاتیکی که‌وته‌وه یادی ده‌یکاته‌وه^(۲۱۵)،

(۲۱۳) چونکه‌ نوێژه‌ فه‌رزه‌کان کاتی دیاری کراری هه‌یه‌ و ده‌بییت لێی ده‌رنه‌چیت ، وه‌ک خوای گه‌وره‌ له‌ سووره‌تی (النساء : ۱۰۳) دا ده‌فه‌رمی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ واته‌: به‌ راستی نوێژ له‌ سه‌ر موسولمانان فه‌رزیکی کات بۆ دیاری کراره‌ . جا هەر نوێژیکی خوای گه‌وره‌ به‌ (نص) فه‌رمانی پێی کردوه‌ که‌وا له‌ کاتیکی دیاری کراره‌ دا بگریت ، ئەگه‌ر ئەو فه‌رمانه‌ شکیتره‌و جی به‌ جی نه‌کرا ، ئەوه‌ پێویستیمان به‌ (نص) یکی تری تازه‌ هه‌یه‌ ، جگه‌ له‌و فه‌رمان (أمر) هی پێشوو که‌وا فه‌رمان بکات یان (إجازة) بدات به‌ گێرانه‌وه‌ی ئەو نوێژه‌ فه‌وتاره‌ - وه‌ک زۆریه‌ی زانا (شافعی) و (مالک) ی و هه‌ندیکی له‌ (حنفی) به‌کان ده‌لێن - جا ئیمه‌ هه‌یج (نص) یکمان نییه‌ ، نه‌ له‌ قورئان ونه‌ له‌ سونه‌تی (صحیح) یشدا که‌وا _ جگه‌ له‌ که‌سیک خه‌وتوو بییت یان له‌ یادی چوو بییت _ که‌سیک بۆی هه‌بییت ئەو نوێژانه‌ی که‌ به‌ قه‌سته‌وه‌ (عمداً) فه‌وتاره‌ بیگریته‌وه‌ . بۆ زیاتر تیگه‌یشتن له‌ م مه‌سه‌له‌یه‌ بڕوانه‌ کتیبمان (لادانی چل په‌رده‌ی شه‌یتانی...) (ل ۱۳۸-۱۴۳) که‌ به‌ وردی ئەم مه‌سه‌له‌یه‌مان تیدا پرون کردۆته‌وه‌ ..

(۲۱۴) له‌ به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أبو هريرة) (خوای لێ رازی بییت) که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((إِنْ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ ، فَإِنْ أَتَمَّهَا ، وَإِلَّا قِيلَ: انظُرُوا هَلْ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ أَكْمَلَتْ الْفَرِيضَةَ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ يُفَعَلُ بِسَائِرِ الْأَعْمَالِ الْمَفْرُوضَةِ مِثْلُ ذَلِكَ)) واته‌: یه‌که‌م شتیکی که‌ به‌نده‌ی موسولمان لێپرسینه‌وه‌ی لێ ده‌گریت له‌ رۆژی دوایدا ، نوێژ کردنه‌ ، جا ئەگه‌ر به‌ ته‌واوه‌تی کرد بییتی ، ئەوه‌ چاکه‌ ، به‌لام ئەگه‌ر شتیکی لێ ناته‌واو بییت ، ئەوه‌ ده‌فه‌رمی: ته‌ماشای بکه‌ن بزانه‌ هه‌یج سونه‌تی هه‌یه‌ ؟ جا ئەگه‌ر سونه‌تی هه‌بییت ئەوه‌ فه‌رزه‌کانی بۆ ته‌واو ده‌که‌ن ، پاشان بۆ کرده‌وه‌کانی تریشی هه‌ر وا ده‌گریت [رواه أبو داود والترمذی (۴۱۱/۲۵۸/۱) والنسائی (۲۳۲/۱) وابن ماجه (۱/۴۵۸/۱) وهذا لفظه وهو حديث صحيح بـروانه صحیح أبي داود (۸۱۰) وصحیح ابن ماجه (۱۱۷۲)].

که‌وا بوو پێویست (و‌أجب) ه‌ له‌ سه‌ر ئەو که‌سه‌ی نوێژی به‌ قه‌سته‌وه‌ فه‌وتاره‌ ، نوێژی سونه‌ت زۆر بکات ، تاوه‌کو جیگه‌ی پێر بکاته‌وه‌ .

(۲۱۵) له‌ به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أنس) (خوای لێ رازی بییت) که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا ، فَكَفَّارَتُهَا أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا)) واته‌:

هر که سیک نوښتی له یاد چو ، یان له کاته که یدا خه وتوبیت ، ئه وه (کفارة) که ی ئه وه یه هر کاتیک که وه ته وه یادی بیکاته وه [رواه مسلم (۶۸۴/۴۷۷/۱) والبخاری (۵۹۷/۷۰/۲) بلفظ آخر].
جگه له نوښتی جه ژن ئه وه له دوهم روژیدا ده یگپریتته وه^(۲۱۶).

نوښتی هه ینی

(صلاة الجمعة)

نوښتی هه ینی پیویست (واجب) ه له سهر هه موو موسولمانیک ی پی گه یشتووی نازادی نیری له ش ساغ^(۲۱۷) ، که له سه فهدا نه بییت^(۲۱۸) ، وه کاته که ی کاتی نوښتی نیوه پرویه^(۲۱۹) ،

(۲۱۶) له بهر فهدووده که ی (عبدالله بن أنس بن مالك) له چهند مامه یه کیه وه که وا هاوه لیتی پیغه مبهری خویان کردبوو ((أَنْ رَكِبًا جَاؤُوا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَشْهَدُونَ أَنَّهُمْ رَأَوْا الْهَيْلَالَ بِالْأَمْسِ ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُفْطِرُوا وَإِذَا أَصْبَحُوا يَغْدُوا إِلَى مُصَلَّاهُمْ)) واته: که وا کاروانیک هاته لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) شایه تیان دا که وا دوینی مانگیان بینیه ، جا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهدمانی پی کردن روژوه کانیان بکشین ، وه کاتیک به یانی روژیان لی ده بیته وه ، بچن بو شوینی نوژیان - بو نوښتی جه ژن - [رواه ابو داود (۱۱۵۷/۶۸۴/۱) والنسائی (۱۵۵۷/۱۸۰/۳) وابن ماجه (۱۶۵۳/۵۲۹/۱) وغیرهم ، وهو حدیث صحیح بروانه الإرواء (۶۳۴) و صحیح أبي داود (۱۰۰۰) و صحیح ابن ماجه (۱۳۴۰)].

(۲۱۷) له بهر فهدووده که ی (طارق بن شهاب) (خوای لی رازی بییت) که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهدمووی: ((الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً: عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ)) واته: جومعه حه قیکی پیویسته له سهر هه موو موسولمانیک - به کومه ل بیکات - جگه له چوار که س: به نده یه که مولکی خه لکی بییت ، یان ئافرهت ، یان مندال یان نه خویش [رواه ابو داود (۱۰۶۷/۱۴۴/۱) والبيهقي (۷۲/۳) وغیرهما. وهو حدیث صحیح بروانه صحیح سنن أبي داود (۹۴۲) للشيخ الألباني].

(۲۱۸) له بهر فهدووده که ی (ابن عمر) (خویان لی رازی بییت) که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) فهدمووی: ((لَيْسَ عَلَى الْمَسَافِرِ جُمُعَةٌ)) واته: جومعه له سهر که سیک نییه له سه فهدا بییت [رواه الدارقطني (۲/۴/۴) بروانه الوجيز (ل ۱۴۲)].

(۲۱۹) لە بەر فەرموودەکەى (أَنْس) (خوای لى رازی بیئت) کەوا فەرمووی: ((أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ)) واتە: کەوا پیڤەمبەرى خوا (ﷺ) نویژى جومعهى کاتیک دەکرد کە خۆر لار دەبویەووە لە ناوړاستى ئاسمان [رواه البخارى ۹۰۴/۳۸۶/۲] وابو داود (۱۰۷۱/۴۲۷/۳) والترمذی (۵۰۱/۷/۲).

وہ دەتوانریت پيش تريش بکريت^(۲۲۰)، وە نویژەکەیشی هەر وەکو نویژەکانى تر وایە^(۲۲۱)، بەلام لە پيشىدا دوو ووتار (خُطْبَة) دەخوینریتەووە^(۲۲۲)، وە سوننەتە پيش خویندەنەوہى ووتار ، ووتاربيژ (خَطِيب) بچیتە سەر مینبەر و پوو لە خەلکى بکات و (سَلام) يان لى بکات^(۲۲۳)، پاشان بانگ بدریت و یەکسەر ووتار بخوینریت^(۲۲۴)،

(۲۲۰) لە بەر فەرموودەکەى (جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) (خوایان لى رازی بیئت) کەوا پرسىارى لى کرا: چى کاتیک پیڤەمبەرى خوا (ﷺ) جومعهى دەکرد ؟ فەرمووی: ((كَانَ يُصَلِّي ، ثُمَّ نَذَبُ إِلَى جِمَالِنَا فَتُرِيحُهَا ، زَادَ عَبْدُ اللَّهِ فِي حَدِيثِهِ : حِينَ تَزُولُ الشَّمْسُ)) واتە: نویژى جومعهى دەکرد ، پاشان دەچوین بۆ لای ووشترەکانمان پشوومان پى دەدا ، کاتیک کە خۆر لار دەبویەووە [رواه مسلم ۸۵۸/۵۸۸/۲].

(۲۲۱) بەلام بە مەرچ دانانى بوونى پيشهواى مەزن (الإمام الأعظم) وشارى گەورە و ژمارەیهكى دیارى کراوى تايبەت و... هتد _ جگە لە و مەرچانەى پيشوو کە لە فەرموودە دا

هاتوه _ هیچ به لگه‌یه کی شهرعی له سهر نییه [جا بۆ زیاترتی گه‌یشتن له م مه‌سه‌له‌یه بره‌وانه فقه السنة (۲۵۸/۱)] .

(۲۲۲) چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هه‌ر به‌رده‌وام وای کردوه و وزای لی نه‌هیناوه ، وه هاوه‌لانیس هه‌ر له سهر ئه‌م شیوه‌یه رۆیشتوون ، هه‌روه‌ها شوین که‌وتووان و شوین که‌وتووی شوین که‌وتووانیش ، که شایه‌تی چاکیتان بۆ دراوه له لایه‌ن پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) وه‌ک له فه‌مووده‌که‌ی (عَمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ) دا هاتوه (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ((خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ)) واته: باشترینی خه‌لکی خه‌لکی چه‌رخێ منه ، پاشان ئه‌وانه‌ی پاش ئه‌وان ، پاشان ئه‌وانه‌ی پاش ئه‌وان .. [رواه الترمذی و غیره وهو حدیث صحیح برواۃ السلسله الصحیحه (۶۹۹) و صحیح الجامع (۳۲۹۴)] .

(۲۲۳) له به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی (جَابِرِ) (خوای لی رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رمووی: ((اَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَعَدَ الْمِنْبَرَ سَلَّمَ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌گه‌ر سهر بکه‌وتایه‌ته سهر مینبه‌ر (سَلَامِ) ی ده‌کرد [رواه ابن ماجه وفي سنده ابن لهيعة وهو ضعيف ، ولكن الحديث يتقوى بأثري شعبي وعطاء فيكون حسناً برواۃ صحیح سنن ابن ماجه (۹۱۰)] .

وه له (شَعْبِي) یه‌وه ده‌گێرنه‌وه : که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌گه‌ر سهر بکه‌وتایه‌ته سهر مینبه‌ر پووی له خه‌لکه‌که ده‌کرد ، پاشان ده‌یفه‌رموو: ((السَّلَامُ عَلَيْكُمْ)) وه (أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ) یش هه‌ر وایان ده‌کرد .

وه له (عَطَاء) یشه‌وه هه‌ر ئه‌وه ده‌گێرنه‌وه : که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌مه‌ی کردوه .

جا (شَيْخُ الْأَبْنَانِي) له [تمام المنه (ل ۳۲۲) دا] ده‌فه‌رمی: ئه‌م دوو (مُرْسَل) ه‌ی (شَعْبِي) و (عَطَاء) (إِبْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَعَبْدُ الرَّزَّاقِ) ده‌گێرنه‌وه ، وه به‌هه‌ردووکیانه‌وه فه‌رمووده‌که‌ی (جَابِرِ) به‌هه‌ر ده‌که‌ن ، به‌تایبه‌تی کاری خه‌لیفه‌کان به‌م شیوه‌یه بووه ، وه‌ک چۆن له (سَلْسَلَةُ الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ) دا (تَحْقِيق) م کردوه ، بره‌وانه فه‌رمووده‌ی ژماره (۲۰۷۶) که‌به‌ شیوه‌یه‌کی وا له شوینی تر دا نایبینیته‌وه (إِنْ شَاءَ اللَّهُ) .

(۲۲۴) له به‌ر ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ((له رۆژی جومعه‌دا له ماله‌وه درده‌چوو یه‌کسه‌ر ده‌چوو سهر مینبه‌رکه‌ی و (سَلَامِ) ی ده‌کرد ، پاشان بانگ ده‌ر بانگی ده‌دا ، پاش ته‌واو بوونی بانگه‌که یه‌کسه‌ر ده‌ستی به‌ ووتار دان ده‌کرد پاش دوو ووتاره‌که (بِلَالِ)

قامہ تی دہ کرد و نوئیژی جمعہ ی پی دہ کردن ((بیوانہ فتح الباری (۲/۴۲۶) ونیل الأوطار (۳/۳۱۲۹) ومجموع فتاویٰ ابن تیمیہ (۱/۱۳۶۹) ومصباح الزجاجة في زوائد ابن ماجه (۱/۳۷۷) والدين خالص (۴/۲۹۹)].

تیبینی:

پیغہمبہری خوا (ﷺ) پیش ووتاری جمعہ ہیچ نوئیژی بہ ناو سوننہ تی پیش جمعہ ی نہ کردوہ [بؤ زیاتر تی گہ یشتن لہم مہسہ لہ یہ بروانہ کتیمان لادانی چل پہ رده ی شہیتانی لہ سہر مہرتہ لی ویبرو پاکانی (ل: ۱۵۹)].

بہ پیوہ^(۲۲۵)، وہ باش وایہ بہ (حُطْبَةُ الْحَاجَةِ) دہست پی بکات^(۲۲۶)، وہ پاش ووتاری یہ کہم ماوہ یہ کی کہم دابنیثیٹ و پاشان ووتاری دووہم بخوینیٹ ہر بہو شیوہ یہ^(۲۲۷)، پاشان نوئیژ دا دہبہ ستریٹ و دوو پکات نوئیژ بہ کوہم ل دہ کریٹ^(۲۲۸)، وہ سوننہ تہ ووتارہ کہ کورت بیٹ و نوئیژہ کی دریژیٹ^(۲۲۹)،

(۲۲۵) لہ بہر فہ موودہ کہی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی رازی بیٹ) کہ وا فہ رموی: ((كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحْطَبُ قَائِمًا ، ثُمَّ يَقْعُدُ ، ثُمَّ يَقُومُ ، كَمَا تَفْعَلُونَ الْآنَ)) واتہ: پیغہمبہری خوا (ﷺ) بہ پیوہ ووتاری دہدا ، پاشان دادہ نیشت ، پاشان ہلہ دہ سایہ وہ وکو نیستا ئیوہ دیکن [رواہ البخاری (۲/۴۰۱/۹۲۰) ومسلم (۲/۵۸۹/۸۶۱) وغیرہما].

(۲۲۶) لہ بہر ٹوہ ی پیغہمبہری خوا (ﷺ) ووتاری وناموژگاری ووانہ کانی بہم ووتارہ دہست پی دہ کرد [رواہ مسلم (۲/۵۹۲/۸۶۸، ۸۶۷) والنسائی (۳/۱۸۸) وہ شیوہ ی ووتاری (حَاجَةَ) بگہ ریڑوہ بؤ پیشہ کی ٹہم پوختہ یہ].

(۲۲۷) لہ بہر فہ رموی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی رازی بیٹ) بیوانہ (پ ۲۲۵).

(۲۲۸) لہ بہر فہ رموی کہی (عُمَرَ) (خوای لی رازی بیٹ) کہ وا فہ رموی: ((صَلَاةُ السَّفَرِ رَكْعَتَانِ ، وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ ، وَالْفِطْرُ وَالْأَضْحَى رَكْعَتَانِ ، تَمَامٌ غَيْرُ قَصْرٍ ، عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) واتہ: نوئیژی سہ فہر دوو پکاتہ ، وہ نوئیژی جمعہ دوو پکاتہ ، وہ نوئیژی جہ ژنی پہ مہزان و قوربانیش دوو پکاتہ ، بہ تہ واوہ تی نہک بہ کورت کراوہ یی ، لہ سہر زمانی (محمد) (ﷺ) [رواہ النسائی (۳/۱۱۱/۱۴۲۰) و ابن ماجہ (۱/۲۳۸/۱۰۶۴) وهو صحيح بیوانہ الإرواء (۶۳۸) صحيح ابن ماجہ (۸۷۲)].

وہ بؤ دابہ ستن (قامہ تی) نوئیژی کردن ، بیوانہ (پ ۲۲۴).

(۲۲۹) له بهر فرموده‌ک‌هی (عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ) (خوایان لى رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌یفه‌رموو: ((إِنَّ طَوْلَ صَلَاةِ الرَّجُلِ ، وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ ، مِئْتَةٌ مِنْ فِقْهِهِ ، فَأَطِئُوا الصَّلَاةَ وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ ، وَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا)) واته: به راستی دريژه پیدانی نویژى هر پیاویک - ووتاریژ - و کورت کردنه‌وهی ووتاره‌ک‌هی نیشانه‌ی تیگه‌یشتنیتی ، بویه نویژ دريژ بکه‌نه‌وه ووتار کورت بکه‌نه‌وه... [رواه مسلم (۲/۵۹۴/۸۶۹)].

تیبیتی:

ده‌بیئت‌ئو دريژه پیدانی نویژى که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرمانی پی ده‌کات زور دريژ نه‌بیئت به شیوه‌یه‌ک‌ه‌لکی بیزار بیئت ، له بهر فرموده‌ک‌هی (جَابِرُ بْنُ سَمْرَةَ) (خوای لى رازی بیئت) که‌وا فرمووی: ((كُنْتُ أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَكَانَتْ صَلَاتُهُ قَصْدًا ، وَخُطْبَتُهُ قَصْدًا)) واته: من له‌گ‌ه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نویژم ده‌کرد ، جا نویژه‌ک‌هی مام ناوه‌ندی بوو ، وه ووتاره‌ک‌یشی هر مام ناوه‌ندی بوو [رواه مسلم (۲/رقم/۸۶۶)]. به‌لکو له پکاتی یه‌که‌مدا به ئەندازه‌ی سوره‌تی (الأعلى) بخوینیت ، وه له پکاتی دووه‌میشدا به ئەندازه‌ی سوره‌تی (الغاشية) بخوینیت له بهر فرموده‌ک‌هی (النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ) (خوای لى رازی بیئت) که‌وا فرمووی: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَفِي الْجُمُعَةِ ، بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى ، وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له نویژى جه‌ژن و نویژى جومعه‌دا سوره‌تی (سَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى) و سوره‌تی (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ) ده‌خویند [رواه مسلم (۲/رقم/۸۷۸)].

وه ئەگ‌ه‌ر له‌گ‌ه‌ل نویژى جه‌ژندا که‌وته یه‌ک‌ه‌ل پوژوه ، ئەوه جومعه‌ده‌بیئته سوننه‌ت (۲۳۰) .

ئه‌وانه‌ی سوننه‌ته‌له شه‌و وروژى جومعه‌دا بکریت

وه سوننه‌ته‌له شه‌و و پوژى جومعه‌دا سه‌لاواتی زور له سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بدریئت (۲۳۱) ، وه خویندنی سوره‌تی (الک‌ه‌ف) (۲۳۲) ، وه دوعا کردن له پوژه‌که‌یدا (۲۳۳)

(۲۳۰) له بهر فرموده‌ک‌هی (زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ) (خوای لى رازی بیئت) که‌وا فرمووی: ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى الْعِيدَ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ ثُمَّ رَخَّصَ فِي الْجُمُعَةِ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا

(ﷺ) نوێژی جه‌ژنی کرد له سه‌ره‌تای پوژدا ، پاشان روخصه‌تی پێی داین بۆ جومعه [رواه أبو داود (١٠٧٠/٤٤٦/١) و ابن ماجه (١٣١٠/٤٥١/١) والنسائي (١٥٩١/١٩٤/٣) وغيرهم وهو حديث صحيح برواه صحيح أبي داود (٩٨١) وصحيح ابن ماجه (١٠٨٢)].

(٢٣١) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَوْسُ بْنُ أَوْسٍ) (خوای لێ رازی بی‌ت) که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبُضَ ، وَفِيهِ النَّفْخَةُ ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ ، فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَكَيْفَ تُعْرَضُ عَلَيْكَ صَلَاتُنَا وَقَدْ أَرَمْتَ ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَيَّ الْأَرْضَ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ)) واته: به‌ پاستی باشتیرینی پوژانتان پوژی جومعه‌یه که تێیدا (آدم) به‌دیهنراوه ، وه تێیدا گیانی کیشراوه ، وه تێیدا فوو به‌ (صوور) ده‌کریت ، وه تێیدا راجه‌له‌که‌نه‌که‌ی پوژی دوایی پوو ده‌دات ، بۆیه له‌و پوژده‌دا سه‌لاوات زۆر به‌نه‌ سه‌رم ، چونکه سه‌لاواته‌کانتان پیم ده‌گات ، ووتیان: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ، چۆن سه‌لاواته‌کانمان پیت ده‌گات له کاتیکدا که تو هه‌موو گیانت پزاهه ، جا ئه‌ویش فه‌رموی: به‌ پاستی خوای گه‌وره‌ هه‌رامی کردوه له سه‌ر زه‌وی که‌وا گیانی پێغه‌مبه‌ران بخوات [رواه ابو داود (١٠٣٤/٣٧٠/٣) و ابن ماجه (١٠٨٥/٣٤٥/١) والنسائي (٩١/٣) وهو صحيح برواه الإرواء (٤) وصحيح أبي داود (٩٦٢) وصحيح ابن ماجه (٨٨٩)].

(٢٣٢) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِي) (خوای لێ رازی بی‌ت) که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ)) واته: هه‌ر یه‌که‌ک له پوژی جومعه‌دا سوره‌تی (الک‌هف) بخوینیت ئه‌وه له پووناکی ئه‌وه‌نده‌ی بۆ داده‌گیرسیت به‌ ئه‌ندازه‌ی نیوان هه‌ر دوو جومعه‌که [رواه الحاكم (٣٦٨/٢) والبيهقي (٢٣٩/٣) برواه الإرواء (٦٢٦) و المشكاة (٢١٧٥) وصحيح الجامع رقم: (٦٤٧٠)].

(٢٣٣) له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُوهُرَيْرَةَ) (خوای لێ رازی بی‌ت) که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ لَسَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا مُسْلِمٌ قَائِمٌ يُصَلِّي ، يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا ، إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ)) واته: به‌ پاستی له پوژی جومعه‌دا سه‌عاتیک هه‌یه هه‌ر موسوڵمانیک تێیدا نوێژ بکات ، داوا له خوای گه‌وره‌ بکات ، (ئییلا) خوای گه‌وره‌ پێی ده‌دات [رواه مسلم (٨٥٢/٢) رقم: (٨٥٢)].

وه فه‌رموده‌که‌ی (جَابِرٌ) (خوای لێ رازی بی‌ت) که‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموی: ((يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثِنْتَا عَشْرَةَ _ يُرِيدُ سَاعَةً _ لَا يُوجَدُ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ

عَرَّ وَجَلَّ ، فَالْتَمِسُوهَا آخِرَ سَاعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ)) واته: پوڅی جومعه دوانزه (۱۲) سعاته _ سعاتیکی تیدایه _ هیچ بهندهیهکی موسولمان نییه تیدایا داوا له خوی گه وره بکات (نیلا) دهیداتی ، جا له سعاتهکهی کۆتاییدا به دوایدا بگه ریڼ ، پاش نوښتی عه سر ارواه ابو داود (۱/رقم/۱۰۴۸) والنسائی واللفظ له والحاكم وقال صحیح علی شرط مسلم ، وهو كذلك بروانه صحیح الترغیب رقم: (۷۰۵) ، وه هرهها له م بارهیه وه فهرموده ی تریش هیه ، بروانه صحیح مسلم (۲/۵۸۴/۸۵۳) .

وه بون خوښ له خوډان وجل وبهرگی خاویڼ له بهر کردن^(۲۳۴) ، وه زوو روښتن بو مزگهوت^(۲۳۵) ،

(۲۳۴) له بهر فهرموده کهی (سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ) (خوی لی رازی بیټ) (کهوا پیغه مبهری خوا رضی الله عنه) فهرموی: ((لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ وَيَدْهُنُ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبٍ بَيْتِهِ ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى)) واته: هرکه سیک خوی بشوات له پوڅی جومعه دا ، وه چه ندیک توانی خوی پاک بکاته وه ، وه پون له خوی بدات له رونی مالی خوی ، یان بون له خوی بدات له بونی مالی خوی ، پاشان له مال دهرچیټ و دوو کهس له یه که نکات ، وه چه ندیک بوی نوسراو بیټ نوښت بکات ، پاشان کاتیک پیښه وا دهست به ووتاردان دهکات بیدهنگ بیټ ، نه وه خوی گه وره له تاوانه کانی نیوان نهو جومعه و جومعه ی پیښووی دهوریت [رواه البخاری (۲/۳۷۰/۸۸۳) .

هروهها فهرموده کهی (أَبُو ذَرٍّ) (خوی لی رازی بیټ) کهوا پیغه مبهری خوا رضی الله عنه) فهرموی: ((مَنْ إِغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَحْسَنَ غُسْلَهُ ، وَتَطَهَّرَ فَأَحْسَنَ طَهْرَهُ ، وَلَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ ، وَمَسَّ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنْ طِيبِ أَهْلِهِ ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ ، وَلَمْ يَلْغُ وَلَمْ يُفَرِّقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى)) واته: هرکه سیک پوڅی جومعه خوی بشوات خوښوردنیکی چاک ، وه خوی پاک بکاته وه به چاک ، وه باشتترین جل وبهرگه کانی له بهر بکات ، وه چه ند خوی گه وره بوی بکات له بونی کهس وکاری خوی له خوی بدات ، پاشان بیټ بو جومعه و (لغو) نهکات ، وه دوو کهس له یه که نکات ، نه وه خوی گه وره لیی دهوریت له نیوان نهو جومعه و جومعه کهی تردا [رواه ابن ماجه (۱/رقم/۱۰۹۷) وغیره وهو حدیث حسن صحیح بروانه صحیح ابن ماجه (۹۰۰) وتعلیق الرغیب (۱/۲۵۸)] .

وه فەرمووده‌ی تریش له م باره‌یه‌وه زۆره [پروانه صحیح البخاری (کتاب الجمعة) باب یلبس أحسن ما یجد) وسنن أبی داود (باب اللبس للجمعة) / رقم: ۱۰۷۶_۱۰۷۸ پروانه صحیح أبی داود رقم: ۹۸۹) و صحیح ابن ماجه (باب ما جاء فی الزینة یوم الجمعة / من رقم: ۸۹۸-۹۰۱) .

تییینی:

(أ) بۆن خۆشی له خۆدان تاییه‌ته به پیاوانه‌وه ، بۆ ئافره‌تان دروست نیه بۆنی خۆش له خۆیان بدن هەر کاتیك دهرچن له مال ، به‌لام له مالى خۆیاندا بۆ پیاوه‌کانی خۆیان دروسته ، له بهر فەرمووده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ ، وَلَكِنْ لِيُخْرِجَنَّ وَهُنَّ تَفِلَاتٌ)) واته: قه‌ده‌غهی ئافره‌تانان مه‌که‌ن له مزگه‌وتانی خوا ، به‌لام با دهرچن له مال به بی ئه‌وه‌ی بۆنی خۆشیان له خۆیان دابیئت [رواه ابو داود (۲/رقم/۵۶۵) واحمد (۱۳۲۸/۱۹۳/۵) وهو حسن صحیح پروانه صحیح أبی داود (۵۲۹) وه هه‌روه‌ها پروانه فقه السنة (۱۹۳/۱)] .

(ب) خۆشۆردنی جومعه پیویست (واجب) ه‌ئه‌گه‌ر چی له گه‌ل ئه‌م سوننه‌تانه‌یشدا باس کراوه . پروانه (پ ۵۸) .

(۲۳۵) له بهر فەرمووده‌که‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی بیئت) که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((مِنْ إِغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقْرَةً ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّلَاثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً ، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الدُّكْرَ)) واته: هه‌ر که‌سیك له پۆژی جومعه‌دا خۆی بشوات - وه‌کو - خۆشۆردنی له‌ش گرانی ، پاشان _ زوو _ بچیی بۆ مزگه‌وت ، وه‌ك ئه‌وه وایه له پێی خوادا ووشتریکی سه‌ر بریپیئت ، وه هه‌رکه‌سیك له سه‌عاتی دووه‌مدا بچیی ، وه‌ك ئه‌وه وایه مانگایه‌کی سه‌ر بری بیئت ، وه هه‌رکه‌سیك له سه‌عاتی سێیه‌مدا بچیی ، وه‌ك ئه‌وه وایه شه‌کیکی شاخ داری سه‌ر بری بیئت ، وه هه‌رکه‌سیك له سه‌عاتی چواره‌مدا بچیی ، وه‌ك ئه‌وه وایه مریشکیکی سه‌ر بری بیئت ، وه هه‌رکه‌سیك له سه‌عاتی پینچه‌مدا بچیی ، وه‌ك ئه‌وه وایه یه‌لکه‌یه‌کی له پێی خوادا به‌خشی بیئت ، جا ئه‌گه‌ر پێشه‌وا دهرچوو ، ئه‌وه فریشته‌کان ئاماده ده‌بن گووی له زیکر ده‌گرن [رواه البخاری (۲/۳۶۶/۸۸۱) ومسلم (۲/۵۸۲/۸۵۰)] .

وہ نازار نہدانی خہلکی^(۲۳۶)، وہ کردنی دوو پکات نوویژنی سلاوی مرکزہوت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) پیش دانیشتن^(۲۳۷)، وہ نوویژ کردنیش تا ووتار بیژ دہچیته سہر مینبہر^(۲۳۸).

(۲۳۶) له بهر فہرموودہ کہی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ) (خوای لی رازی بیٹ) کہوا فہرمووی ((كُنْتُ جَالِسًا إِلَى جَانِبِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، فَقَالَ: جَاءَ رَجُلٌ يَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ ، إِجْلِسْ ، فَقَدْ آذَيْتَ)) واتہ: پوژی جومعه له تنیشتی پیغہمبہری خواوہ (ﷺ) دانیشتبوم ، جا پیاویک بہرہو پیش دہات ، ہہنگاو بہ سہر شانی خہلکیدا دہنا ، پیغہمبہری خوایش (ﷺ) پیی فہرموو: ئہی ، دانیشہ بہ راستی تو نازاری خہلکیت دا [رواہ أبو داود (۱۱۱۸/۶۸۸/۱) والنسائی (۱۳۹۹/۱۰۳/۳) وهو حدیث صحیح بروانہ التعلیق الرغیب (۲۵۶/۱) وصحیح أبي داود (۱۰۲۴) وصحیح النسائی (۱۳۲۶)].

(۲۳۷) له بهر فہرموودہ کہی (أَبُو قَتَادَةَ) (خوای لی رازی بیٹ) بروانہ (پ ۱۰۶).

تیبینی:

وہ ٹہگہر کہسیک له کاتی ووتاردانی ووتار بیژدا ہاتہ مزگہتہوہ ، ئہوہ دوو پکاتی بہلہ دہکات و دادہنیشیت بو گوی گرتن له ووتارہ کہ ، له بهر فہرموودہ کہی (جَابِر) (خوای لی رازی بیٹ) کہوا فہرمووی: ((جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: أَصَلَيْتُمْ يَا فُلَانُ؟ قَالَ: لَا . قَالَ: قُمْ فَارْكَعْ)) واتہ: پیاویک ہاتہ ژووری مزگہوتہوہ و پیغہمبہری خوایش (ﷺ) ووتاری دہدا بو خہلکی له پوژی جومعه دا ، جا پیغہمبہری خوا (ﷺ) پیی فہرموو: فلان کہس ، ئایا نوویژت کرد ؟ ئہویش ووتی: نہ . پیغہمبہری خوایش (ﷺ) پیی فہرموو: دہی ہہستہ نوویژت بکہ [رواہ البخاری (۹۲۰/۴۰۷/۲) ومسلم (۸۷۵/۵۹۶/۲) وغیرہما].

(۲۳۸) له بهر فہرموودہ کہی (سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ) (خوای لی رازی بیٹ) بروانہ (پ ۲۳۴).

تیبینی:

ئہگہر کہسیک گہیشت بہ پکاتیکی نوویژنی جومعه دا ، ئہوہ گہیشتوہ بہ جومعه دا ، له بہر فہرموودہ کہی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوای لی رازی بیٹ) کہوا پیغہمبہری خوا (ﷺ) فہرمووی: ((مَنْ أَدْرَكَ مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ رَكْعَةً ، فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ)) واتہ: ہہر کہسیک بگات بہ پکاتیکی نوویژنی جومعه دا ، یان ہہر نوویژنیکی تریشدا ، ئہوہ گہیشتوہ بہ نوویژتہ کہدا [رواہ

النسائی (۵۵۷/۲۷۴/۱) وابن ماجه (۱۱۲۳/۳۵۶/۱) وغیرهما وهو حدیث صحیح بروانہ الإرواء (۶۲۲) وصحیح الجامع (۵۹۹۹).

نوژی هه ردوو جه ژنه که

(صَلَاةُ الْعِيدَيْنِ)

نوژی هه ردوو جه ژنه که ئیویست (واجب) ^(۲۳۹) ، کانه کهیشی ئاش خوژده رضوون و بقره زبوونوه ی به ئه تدازه ی رمیک ^(۲۴۰) ، جا نوژده که ی دوو رکاته ^(۲۴۱) ، له رکاتی یه که میدا ، ئیش قورنان خویندن حقوت (الله اکبر) ده کریت حطه له (الله اکبر) ی ده ست تا کردن ، وه له رکاتی دووه میشدا ئینج (الله اکبر) ده کریت حطه له (الله اکبر) ی هه لسانه وه ^(۲۴۲) ،

(۲۳۹) نوژی جه ژنی ره مه زان و قوربانیش پیویست (واجب) ه له سه رژن و پیاو ، له بهر ئه وه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) بهرده وام ده بکرد و فه رمانیشی پی کردوه که وا بو جی به جی هیئانی ده ریچنه ده ره وه ی شار ، وه (أُمَّ عَطِيَّةَ) (خوای لی رازی بیئت) فه رموی ((
أَمْرًا أَنْ تَخْرُجَ فَتُخْرِجَ الْحَيْضَ وَالْعَوَاتِقَ وَدَوَاتِ الْخُدُورِ ، فَأَمَّا الْحَيْضَ فَيَشْهَدَنَّ
جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَدَعْوَتِهِمْ وَيَعْتَزِلْنَ مُصَلَّاهُمْ)) واته : فه رمانان پی کراوه که وا ده ریچن ، جا ئه و ئافره تانه ی که له هیزدان و کچی تازه پی گه یشتوو و ئافره تانی مالیش هه موو ده رده چوین ، جا ئه وانیه که له هیزدان ئاماده ی بانگ و جه ماعه تی موسولمانان ده بوون ، به لام دووریان ده گرت له شوینی نوژده که یان _ واته : به شداری نوژده که یان نه ده کرد _ [رواه البخاری (۹۸۱/۴۶۳/۲) واللفظ له ومسلم (۸۹۰/۶۰۵/۲) وغیرهما].

وه له بهر فه رموده که ی (حَفْصَةُ بِنْتُ سَيْرِينَ) که وا ووتی : له سه رده می ئیمه دا قه ده غه مان ده کرد کچه کانمان ده ریچن بو نوژی جه ژن ، جا ئافره تیک هات له قه سره که ی (بَنِي خَلْفٍ) مایه وه ، منیش چووم بو لای ، جا ئه ویش باسی بو کردین که وا میردی خوشکه که ی له گه ل پیغه مبهری خوا (ﷺ) دوانزه (۱۲) جار ده رچووه بو غه زا ، خوشکه که یشم له شه ش جاریاندا له گه لیاندا ده رچووه ، ئه ویش ووتی : ئیمه له گه لیاندا ده رده چووین تیماری زامدارمان ده کرد و... جا به پیغه مبهرم ووت : ئه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئایا ئه گه ر که سیکمان _ له ئافره تان _ ئه گه ر جل و بهرگی نه بوو ده ریچیت - بو نوژی جه ژن - ئایا ده توانیت ده رنه چیت ؟ پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رموی : ((
لَتَلْبِسَهَا صَاحِبَتُهَا مِنْ جَلْبَابِهَا ، فَلْيَشْهَدَنَّ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُؤْمِنِينَ)) واته : با

هاورپیکه‌ی له جل و بهرگی خوی بکاته بهری ، وه با ئاماده‌ی خیره‌که و بانگی باوه‌پداران بین [رواه البخاری (۹۸۰/۴۶۹/۲) وغیره].

(۲۴۰) له بهر (أُتِرَ هَكَه‌ی (يَزِيدُ بْنُ خُمَيْرٍ الرَّحْبِيِّ) كه‌وا فه‌رموی: ((خَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُسْرِ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَعَ النَّاسِ فِي يَوْمِ عِيدِ فِطْرٍ أَوْ أَضْحَى ، فَأَنْكَرَ إِبْطَاءَ الْإِمَامِ ، فَقَالَ: إِنَّا كُنَّا قَدْ فَرَعْنَا سَاعَتَنَا هَذِهِ ، وَذَلِكَ حِينَ النَّسِيحِ)) واته: (عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُسْرِ) ی‌هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له گه‌ل خه‌لکیدا ده‌رچوو له پوژئی جه‌ژنی په‌مه‌زان یان قورباندا ، و پی ناخوش بوونی خوی ده‌رپری له دواکه‌وتنی پی‌شه‌وا و وه‌رموی: ئیمه له‌م کاتانه‌دا لی ده‌بووینه‌وه ، ئه‌و کاته‌یش کاتی نویژئی چی‌شته‌نگاو بوو [رواه ابو داود (۱۱۳۵/۶۷۵/۱) و ابن ماجه (۱۳۱۷/۴۱۸/۱) وه‌و حدیث صحیح ، بروانه‌ی الإرواء (۱۰۱/۳) و صحیح‌ی‌ابی‌داود (۱۰۰۵)].

(۲۴۱) له بهر فه‌رموده‌که‌ی ئیمامی (عَمْر) (خوای لی رازی بی‌ت) بروانه (پ ۲۲۸).

(۲۴۲) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (عائشة) (خوای لی رازی بی‌ت) كه‌وا فه‌رموی: ((أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَبَّرَ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى سَبْعًا وَخَمْسًا سَوِيًّا تَكْبِيرَاتِي الرُّكُوعِ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له نویژئی جه‌ژنی قورباندا هه‌وت (اللهُ أَكْبَرُ) ی له رکات یه‌که‌مدا _ و پی‌نج (اللهُ أَكْبَرُ) - ی له رکاتی دووه‌مدا - کرد جگه له (اللهُ أَكْبَرُ) ی (رُكُوع) بردنه‌کان [رواه ابن ماجه (۱۲۸۰/۴۰۷/۱) و أبو داود (۱۱۳۸/۴/رقم) وه‌و حدیث صحیح ، بروانه‌ی الإرواء (۶۳۹) و صحیح‌ی‌ابن‌ماجه (۱۰۵۸) و صحیح‌ی‌ابی‌داود (۱۰۴۳)].

ناشان ووتاریک ده‌حوینریت^(۲۴۳)، وه‌ به (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ده‌ست نا ده‌کات^(۲۴۴).

وه‌ سوننه‌تیشه‌ له ده‌ره‌وه‌ی مزطه‌وت له ضولیدا بکریت^(۲۴۵)، وه‌ بانظ و قامه‌تیشی بو نادریت^(۲۴۶)،

وه‌ له ئیشیدا هیض نویژئی نا کریت^(۲۴۷)،

(۲۴۳) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (أَبُو سَعِيدٍ) (خوای لی رازی بی‌ت) ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى إِلَى الْمَصَلِيِّ ، فَأَوَّلُ شَيْءٍ يَبْدَأُ بِهِ الصَّلَاةَ ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ فَيَقُومُ مُقَابِلَ النَّاسِ - وَالنَّاسُ جُلُوسٌ عَلَى صَفُوفِهِمْ - فَيُعْظِمُهُمْ ، وَيَأْمُرُهُمْ . فَإِنْ كَانَ يُرِيدُ أَنْ يَقْطَعَ بَعْثًا قَطَعَهُ أَوْ يَأْمُرُ بِشَيْءٍ أَمَرَهُ ، ثُمَّ يَنْصَرِفُ)) واته: كه‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له پوژئی جه‌ژنی په‌مه‌زان و قوربان دا ده‌رچوو ، جا یه‌که‌م شتیک که ده‌ستی پی ده‌کرد نویژبوو پاشان هه‌لده‌سایه‌وه به‌رانبه‌ر خه‌لکی وه‌ خه‌لکی دانیشتوو بوون له ریزه‌کانیان دا ، جا ئاموژگاری و وه‌سیه‌ت و فه‌رمانی

پی دهکردن ، جا ئه گهر ویستی بووایه سوپایه ک رهوانه بکات ، ئه وه رهوانه دهکرد ، یان فهرمان بهشتیک بکات ، ئه وه فهرمانی پی دهکرد پاشان دهرویششت [رواه البخاری (۲/۴۴۸/۹۵۶) ومسلم (۲/۶۰۵/۸۸۹)].

وه ئیمامی (النَّوَوِي) دهفهرمووی : هیچ بهلگهیهکی راست نه هاتوه له باره ی ئه وه ی که بو جهژن دوو ووتار بدریت . پروانه [فقه السنة (۱/۲۷۱)].

(۲۴۴) له بهر ئه وه بهلگانه ی که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه موو ووتاره کانی به (الْحَمْدُ لِلَّهِ) دهست پی دهکرد ، وه هیچ بهلگهیهکی راستیش نییه که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) له پیئشی ووتاری جهژن (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کرد بیئت . پروانه [فقه السنة (۱/۲۷۱-۲۷۲)].

(۲۴۵) له بهر فهرمووده ی زۆر له وانه فهرمووده که ی (أُمَّ عَطِيَّةٍ) و (حَفْصَةُ بِنْتُ سَيْرِينَ) پروانه (پ ۲۳۹) .

وه فهرمووده که ی (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لی رازی بیئت) ((كَانِ النَّبِيُّ ﷺ يَعْدُو إِلَى الْمُصَلَّى وَالْعَتْرَةَ بَيْنَ يَدَيْهِ تَحْمَلُ وَتُنْصَبُ بِالْمُصَلَّى بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا)) واته : که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) - بو نوژی جهژن - به یانی زوو درده چوو بو شوینی نوژی ... [رواه البخاری (۲/۴۶۳/۹۷۳) ومسلم (۱/۳۵۹/۵۰۱)].

(۲۴۶) له بهر فهرمووده که ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) و (جَابِر) (خوایان رازی لی بیئت) که وا فهرموویانه ((لَمْ يَكُنْ يُؤَدِّنُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَلَا يَوْمَ الْأَضْحَى)) واته : بانگ و قامهت نه ده درا بو نوژی جهژنی په مهزان وقوربانیش [رواه البخاری (۲/۴۵۱/۹۶۰) ومسلم (۲/۶۰۴/۸۸۶)].

(۲۴۷) له بهر فهرمووده که ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بیئت) که وا فهرمووی ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ حَرَجَ يَوْمَ الْفِطْرِ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا وَمَعَهُ بِلَالٌ)) واته : پیغه مبهری خوا (ﷺ) له پۆژی جهژنی په مهزان دا دره چوو بو شوینی نوژی - دوو رکاتی نوژی جهژنی - کرد نه له پیئشیدا نوژی کرد و نه له پاشیش دا ، وه (بلال)یشی له گه لدا بوو [رواه البخاری (۲/۴۷۶/۹۸۹) ومسلم (۲/۶۰۶/۸۸۴) وغیرهما].

وه خۆتی بو بشویریت^(۲۴۸) ، وه خۆتی بو جوان بکه بتهوه و بوئی خۆش له خۆ بدایت (۲۴۹) ، وه سونته

ئیش نویدی حهذنی ره مهزان حواریک بخوات^(۲۵۰) ، به لام بو نویدی حهذنی قوربان له ئاش نوید حواریک

بخوات^(۲۵۱) ، وه له ریطایه که وه بروات وله ریطایه کی تره وه بطه ریطه وه^(۲۵۲) .

نویژی ترس (صَلَاةُ الْخَوْفِ)

ئەگەر دوژمن لە پرووی قیبلەووە بوو ، ئەو بە چەند شیوێک دەکریت (٢٥٣) ،

(٢٤٨) لە بەر (أُتْرَ هَكَهَى (زَادَان) كَهَا فِهْرَمُوَى: ((سَأَلَ رَجُلٌ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ الْغُسْلِ؟ قَالَ: إِنْ غَسَلْتُ كُلَّ يَوْمٍ شَيْئًا ، فَقَالَ: لَا ، الْغُسْلُ الَّذِي هُوَ الْغُسْلُ؟ قَالَ: يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، وَيَوْمَ عَرَفَةَ ، وَيَوْمَ النَّحْرِ ، وَيَوْمَ الْفِطْرِ)) واتە: پیاویك پرسیاری لە (عَلِي) (خوای ئی رازی بیئت) لە بارەى خۆشۆردنەووە ؟ ئەویش فەرمووی: هەموو پوژیک خۆت بشۆ ئەگەر ویستت ئی بوو . جا ووتی: نە ، ئەو خۆشۆردنە دەلیم كە خۆشۆردنە ؟ فەرمووی: پوژی جومعه ، وپوژی (عَرَفَةَ) ، وپوژی جەژنی قوربان ، وپوژی جەژنی پەمەزان [رواه البيهقي من طريق الشافعي برواهه الوجيز (٤٧٧)].

(٢٤٩) لە بەر فەرموودەكەى (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان ئی رازی بیئت) كەوا فەرمووی: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُ يَوْمَ الْعِيدِ بُرْدَةً حَمْرَاءَ)) واتە: پێغه مبهرى خوا (ﷺ) لە پوژی جەژندا (بُرْدَةً) يَكِي سوورى لە بەر دە كرد [قال الهيثمي في (مجمع الزوائد) (٢٠١/٢) رواه الطبراني في الأوسط ورجاله ثقات ، برواهه السلسلة الصحيحة (١٢٧٩)].

(٢٥٠) لە بەر فەرموودەكەى (أَنَسُ) (خوای ئی رازی بیئت) كەوا فەرمووی: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ تَمْرَاتٍ)) واتە: پێغه مبهرى خوا (ﷺ) دەرنە دەچوو بۆ نوێژی جەژنی پەمەزان تا چەند خورمايهكى دەخوارد [رواه البخاري (٩٥٣/٤٤٦/٢) والترمذي (٥٤١/٢٧/٢)].

(٢٥١) لە بەر فەرموودەكەى (أَبُو بُرَيْدَةَ) (خوای ئی رازی بیئت) كەوا فەرمووی ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يُطْعِمَ ، وَلَا يُطْعَمَ يَوْمَ النَّحْرِ حَتَّى يَدْبَحَ)) واتە: پێغه مبهرى خوا (ﷺ) دەرنە دەچوو بۆ نوێژی جەژنی پەمەزان تا خواردنی دەخوارد ، وە بۆ پوژی قوربان خواردنی نە دەخوارد تا قوربانى سەر دەبەرى [رواه ابن خزيمة (١٤٢٦/٣٤١/٢) والترمذي (٥٤٠/٢٧/٢) وهو حديث صحيح ، برواهه صحيح الترمذي (٤٤٧) ، به لام لة ريوایه ته كهى (ترمذی) دا: ((... حَتَّى يُصَلِّي)) واتە: ... تا نوێژی جەژنی دەكرد .

(٢٥٢) لە بەر فەرموودەكەى (جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) (خوایان ئی رازی بیئت) كەوا فەرمووی ((كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَانَ يَوْمَ عِيدِ خَالَفَ الطَّرِيقَ)) واتە: پێغه مبهرى خوا (ﷺ) لە پوژی جەژن دا رێگای دەگۆری [رواه البخاري (٩٨٦/٤٧٢/٢)].

واته: نه‌گه‌ر له ریگایه‌که‌وه بو شوینی نوژیژ بهاتبایه نه‌وه له ریگایه‌کی تروه

ده‌گه‌رایه‌وه .

(۲۵۳) ئیمه هه‌ر یه‌ک شیوه‌یان باس ده‌که‌ین ، نه‌ویش فه‌رموده‌که‌ی (جابر)ه (خوای لئ رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رموی: ((شَهَدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الْخَوْفِ ، فَصَفَّنا صَفَّيْنِ ، صَفًّا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَالْعَدُوِّ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ ، فَكَبَّرَ النَّبِيُّ ﷺ وَكَبَّرْنَا جَمِيعًا ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَرَفَعْنَا جَمِيعًا ، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفِّ الَّذِي مَعَهُ ، وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعَدُوِّ ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ السُّجُودَ ، وَقَامَ الصَّفُّ الَّذِي يَلِيهِ ، انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ ، وَقَامُوا ، ثُمَّ تَقَدَّمَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ ، وَتَأَخَّرَ الصَّفُّ الْمَقْدَمُ ، ثُمَّ رَكَعَ النَّبِيُّ ﷺ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَرَفَعْنَا جَمِيعًا ، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفِّ الَّذِي يَلِيهِ الَّذِي كَانَ مُؤَخَّرًا فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى ، وَقَامَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ فِي نُحُورِ الْعَدُوِّ فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ السُّجُودَ وَالصَّفِّ الَّذِي يَلِيهِ ، انْحَدَرَ الصَّفُّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ ، فَسَجَدُوا ، ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِيُّ ﷺ وَسَلَّمْنَا جَمِيعًا ، قَالَ جَابِرٌ: كَمَا يَصْنَعُ حَرَسَكُم هَؤُلَاءِ بِأَمْرَانِهِمْ)) واته: له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا دا (ﷺ) ناماده‌ی نوژیژ ترس بووم که‌وا کردینی به دوو ریزه‌وه ، ریزیک له پشتی پیغه‌مبه‌ری خواوه (ﷺ) ، وه دوژمن له نیوانی ئیمه و قبیله‌دا بوو ، جا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) (الله اکبری کرد ، ئیمه‌یش هه‌موو (الله اکبری) مان کرد هه‌ردوو ریزه‌که له گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا نوژیژیان دابه‌ست ، پاشان (رُکوع) ی برد ئیمه‌ش هه‌موو (رُکوع) مان برد ، پاشان سه‌ری له (رُکوع) به‌رز کرده‌وه ئیمه‌ش هه‌موو سه‌رمان به‌رز کرده‌وه ، پاشان (سُجود) ی برد ، ریزه‌که‌ی پشتی خو‌ی له گه‌لیدا (سُجود) یان برد ، وه نه‌و ریزه‌که‌ی تره‌ر به پیوه پاوه‌ستاون به‌رانبه‌ر دوژمن - چاو دیریان ده‌که‌ن - جا که پیغه‌مبه‌ری خوا هه‌لسایه‌وه - بو پکاتی دوهم - و ریزه‌که‌ی پشتی خویشی له گه‌لیدا هه‌لسانه‌وه ، ریزه‌که‌ی دویان (سُجود) یان برد و هه‌لسانه‌وه ، پاشان ریزه‌که‌ی دوا چوونه پیشه‌وه و نه‌وانه‌ی پیشیش گه‌رانه‌وه دواوه ، پاشان که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) (رُکوع) ی برد ، هه‌موو پیکه‌وه (رُکوع) مان برد ، پاشان که له (رُکوع) سه‌ری به‌رز کرده‌وه ، هه‌موو پیکه‌وه سه‌رمان به‌رز کرده‌وه ، پاشان که (سُجود) ی برد ریزه‌که‌ی پشتی (سُجود) یان برد ، به‌لام ریزه‌که‌ی تر به‌رانبه‌ر دوژمن به پیوه پاوه‌ستاون ، جا که پیغه‌مبه‌ری خوا و ریزه‌که‌ی پشتیشی (سُجود) یان ته‌واو کرد - ودانیشن بو تحیات خویندن - ریزه‌که‌ی دوا (سُجود) یان

برد ، و (سُجُود) یان تەواو کرد ، پاشان پاش تەحیات خوێندن پێغەمبەری خوا (سَلام) ی دایەو ، ئێمەش هەموو پیکەو (سَلام) مان دایەو [رواه مسلم ۱/۵۷۴/۸۴۰].
 وە هەرودها ئەگەر دوژمن لە پرووی قیبلەو نەبوو ئەو بە چەند شیۆه یەکی تر دەکریت^(۲۵۴) ، جا بە هەر شیۆه یەکیان ئەنجام بدریت هەر دروستە ، وە ئەگەر تێپەڕان پوویدا یان ترسیکی زۆر دروست بوو ، ئەو بە هەر شیۆه یەکی گونجا ئەنجام دەدریت ، ئیتر بە سواری بیټ یان بە دانیشتنەو یان بە دەمی راکردنەو ، روو بەرەو قیبلە بیټ یان روو بەرەو قیبلە نەبیټ^(۲۵۵) .

(۲۵۴) هەرودها ئەمیشیان هەر یەکی شیۆه یان باس دەکەین ئەویش فەرموودەکە ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ) ه (خوایان لێ رازی بیټ) کەوا فەرمووی: ((صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ)) صَلَاةَ الْخَوْفِ بِأَحَدِي الطَّائِفَتَيْنِ رُكْعَةً ، وَالطَّائِفَةَ الْأُخْرَى مُوَجِّهَةً الْعَدُوَّ ، ثُمَّ انْصَرَفُوا وَقَامُوا فِي مَقَامِ أَصْحَابِهِمْ مُقْبِلِينَ عَلَى الْعَدُوِّ ، وَجَاءَ أَوْلِيَاكُمْ ، ثُمَّ صَلَّى بِهِمُ النَّبِيُّ ﷺ رُكْعَةً ، ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِيُّ ﷺ)) ، ثُمَّ قَضَى هَوْلَاءِ رُكْعَةً ، وَهَوْلَاءِ رُكْعَةً))
 واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژی ترسی کرد - کردنی بە دوو کۆمەڵەو - بە یەکیک لەو دوو کۆمەڵە پکاتیکی کرد ، کۆمەڵەکە ی تریش بە رانبەری دوژمن پاوە ستابوون ، پاشان پویشتن لە شوینی ئەو کۆمەڵەکە ی تردا لە بە رانبەری دوژمن پاوە ستان ، ئەو کۆمەڵەکە ی تریش هاتن ، پێغەمبەری خوا پکاتیکی پێ کردن ، پاشان (سَلام) ی دایەو ، پاشان ئەمان پکاتیکی تریان گێرایەو وە ئەوانی تریش پکاتیکیان گێرایەو [رواه البخاری ۲/۴۲۹/۹۴۲] ومسلم ۱/۵۷۴/۸۳۹].

واتە: پێشەوا دەیانکاتە دوو بەشەو ، کۆمەڵێکیان لە گەلیدا دەست بە نوێژ دەکەن ، وە ئەو کۆمەڵە ییش بە رانبەر دوژمن پا دەوستان ، جا پێشەوا پکاتی یەکەم بەو کۆمەڵە دەکات ، وە کاتی هەڵدەسێتەو بۆ پکاتی دووهم ئەوان بۆ خوایان پکاتەکە ی تر دەکەن (وَسَلام) دەدەنەو ، وە بە پەلە دەچنە جێگە ی ئەوانە ی بە رانبەر دوژمن پاوە ستاون ، وە ئەوانیش بە پەلە دەگەنە پکاتی دووهمی پێشەوا دا ، کە زیاتر درێژی دەکاتەو ، جا کە پێشەوا (سَلام) ی دایەو ، هەڵدەسنەو و پکاتەکە ی تریان تەواو دەکەن .

(۲۵۵) (إِبْنُ عُمَرَ) (خوایان لێ رازی بیټ) لە تەفسیری ئایەتی (۲۳۸ ، ۲۳۹) ی سورەتی (البقرة) ﴿ حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ، فَإِنْ خِفْتُمْ

فَرَجَالًا أَوْ رُكْبَانًا إِذَا أَمْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّالِمَ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿٢٥٦﴾ دا فه‌رموی:
 ((.. فَإِنْ كَانَ خَوْفٌ هُوَ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ صَلُّوا رِجَالًا قِيَامًا عَلَى أَقْدَامِهِمْ أَوْ رُكْبَانًا
 مُسْتَقْبِلِي الْقِبْلَةِ أَوْ غَيْرِ مُسْتَقْبِلِيهَا)) واته: جا نه‌گه‌ر ترسه‌که له‌وه زیاتر بوو - له‌وه
 حاله‌تانه‌ی پی‌شوو - نه‌وه نویژ بکه‌ن _ به‌ه‌رشویه‌که بی‌ت _ به‌ پی‌وه بی‌ت یان به
 سواری ، پوو به‌ره‌و قیبله بی‌ت یان پوو به‌ره‌و قیبله نه‌بی‌ت [رواه البخاری (١٩٩/٨/٤٥٣٥) ومسلم
 (٩٣٩/٥٧٤/١) بنحوه].

نویژی که‌سیک له‌سه‌فهردا بی‌ت

(صَلَاةُ الْمَسَافِرِ)

کورت کردنه‌وه و کو کردنه‌وه‌ی نویژ

(قَصْرُ وَجْمَعِ)

پی‌ویست (واجب) ه له‌سه‌ر که‌سیک له‌سه‌فهردا بی‌ت نویژه چوار رکاتی‌کان
 کورت بکاته‌وه بو دوو رکات^(٢٥٦) ،

(٢٥٦) له‌به‌ر فه‌رموده‌ی خوای گه‌وره له‌سوره‌تی (النساء: ١٠١) دا که‌ده‌فه‌رمی:
 ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ
 يَفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا..﴾ واته: نه‌گه‌ر سه‌فهرتان کرد به‌سه‌ر زه‌ویدا ، نه‌وه تاوانتان له
 سه‌ر نییه که‌وا نویژه‌کانتان کورت بکه‌نه‌وه نه‌گه‌ر ترسان توشی فیتنه‌ی نه‌وانه‌بهن که‌بی
 باوه‌پن ..

(يَعْلِيُّ بْنُ أُمِيَّةٍ) ده‌فه‌رمی: پرسیارم له‌ (عُمَرُ بْنُ خَطَّابٍ) (خوای لی رازی بی‌ت) کرد له
 باره‌ی نه‌م ثایه‌ته‌وه که‌وا خوای گه‌وره ده‌فه‌رمی: ﴿.. إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمْ الَّذِينَ
 كَفَرُوا..﴾ ده‌ی خوئیستا خه‌لکی ترسیان له‌بی باوه‌پان نه‌ماوه ، (عمر) فه‌رموی: منیش
 له‌وه سه‌رم سووپما که‌تو سه‌رت لی‌ی سووپماوه ، بویه پرسیارم له‌پیغه‌مبه‌ری خوا کرد
 (عَلَيْهِ السَّلَامُ) له‌باره‌ی نه‌وه‌وه ، نه‌ویش فه‌رموی: ((صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ ، فَاقْبَلُوا
 صَدَقَتَهُ)) واته: نه‌مه‌خیرو چاکه‌یه‌کی خوایه به‌نیوه‌ی داوه ، جا نیوه‌ش وه‌ری بگرن
 [رواه مسلم (٦٨٦/٤٧٨/١) وأبوداود (١١٨٧/٦٤/٤) وغيرهما].

وه له‌به‌ر فه‌رموده‌که (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بی‌ت) که‌وا فه‌رموی: ((فَرَضَ
 اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ ﷺ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا ، وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ ، وَفِي
 الْخَوْفِ رَكْعَةً)) واته: خوای گه‌وره نویژی له‌سه‌ر زمانی پیغه‌مبه‌ری خوا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فه‌رز

کردوه له مالدا چوار رکات وه له سه فهدا دوو رکات وه له ترسیشدا یه ک رکات [رواه مسلم (۶۸۷/۴۷۹/۱) وأبوداود (۱۲۴/۴/۱۲۳۴) وغیرهما].

وه فهرمووده که ی ئیمامی (عمر) (خوای لی رازی بیئت) بیوانه (پ ۲۲۸).

وه فهرمووده که ی (عائشه) (خوای لی رازی بیئت) که وا فهرمووی: ((الصَّلَاةُ أَوْلُ مَا فَرَضَتْ رُكْعَتَانِ ، فَأَقْرَبُ صَلَاةِ السَّفَرِ ، وَأَتَمَّتْ صَلَاةَ الْحَضَرِ)) واته: نویژ یه که م جار که فهرز کرا دوو رکات بوو ، جا نویژی سه فهر ههر به و شیوه یه مایه وه ، به لام نویژی مال به ته واوی دانرا - واتا کرا به چوار رکات - [رواه البخاری (۱۰۹۰/۵۶۹/۲) ومسلم (۶۸۵/۴۷۸/۱) وغیرهما].

وه (ابن عمر) (خوایان لی رازی بیئت) فهرمووی: ((.. إِنِّي صَحَبْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي السَّفَرِ ، فَلَمْ يَزِدْ عَلَي رُكْعَتَيْنِ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ ، وَصَحَبْتُ أَبَا بَكْرٍ فَلَمْ يَزِدْ عَلَي رُكْعَتَيْنِ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ ، وَصَحَبْتُ عُمَرَ فَلَمْ يَزِدْ عَلَي رُكْعَتَيْنِ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ ، ثُمَّ صَحَبْتُ عُثْمَانَ فَلَمْ يَزِدْ عَلَي رُكْعَتَيْنِ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ ، وَقَدْ قَالَ اللَّهُ ﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ﴾)) واته: من هاورییه تی پیغه مبهری خوام کرد (ﷺ) ، وه له سه فهر دا ههرگیز له دوو رکات زیاتری نه کردوه ، تا خوای گه وره گیانی کیشا ، پاشان هاورییه تی (أبو بکر) یشم کردوه ، ئه ویش ههر دوو رکات زیاتری نه ده کرد تا خوای گه وره گیانی کیشا ، پاشان هاورییه تی (عمر) یشم کردوه ، ئه ویش له دوو رکات زیاتری نه ده کرد تا خوای گه وره گیانی کیشا ، وه هاورییه تی (عثمان) یشم کردوه ، ئه ویش ههر دوو رکات زیاتری نه ده کرد تا خوای گه وره گیانی کیشا ، وه خوای گه وره ده فهرمی: ﴿ وَلَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ﴾ (الأحزاب: ۲۱) واته: به راستی له پیغه مبهری خوا دا (ﷺ) باشتین سه رمه شق هه یه بو ئیوه ئه ی باوه پداران [رواه البخاری (۱۱۰۲/۵۷۷/۲) ومسلم (۶۸۹/۴۷۹/۱) واللفظ له وغیرهما].

ئه گهر له سنووری شوینه که ی خوئی دهر چوو تا وه کو ده گهریته وه^(۲۵۷)

(۲۵۷) جه ماوه ری زانایان رایان وایه: که وا کورت کردنه وه ی نویژ ده ست پی ده کات به دهر چوون له سنووری شوینه که ی خوئی - شار بیئت یان دئ - وه نویژ به ته واوی ناکات تا ده گاته وه سنووری شوینه که ی خوئی . (ابن المنذر) ده فهرمی: وا نازانم پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی کورت کرد بیته وه له هیچ سه فهری کیدا تا له (مدینه) دهر ده چوو .

وه (أَنَس) (خوای لی رازی بیّت) ده‌فهرمی: ((صَلَّيْتُ الظُّهْرَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ)) بِالْمَدِينَةِ أَرْبَعًا وَبِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكَعَتَيْنِ)) واته: له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا دا نویژی نیوه‌روم کرد له (مَدِينَه) به چوار رکاتی ، وه - نویژی عه‌سریش - له (ذُو الْحُلَيْفَةِ) به دو رکاتی [رواه البخاری (۲/۵۶۹/۱۰۸۹) ومسلم (۱/۴۸۰/۶۹۰) وغيرهما ، وه مه‌به‌ستی به‌وهی (ذُو الْحُلَيْفَةِ) نویژی عه‌سره ، وه له ریوایه‌ته‌کانی تری جگه له ریوایه‌ته‌کی (البخاری) دا ناوی بردوه ، جا بۆ زیاتر تیگه‌یشتن له‌م باسه بگه‌ریزه وه بۆ فقه السنة (۱/۲۴۰-۲۴۱)] .

وه (ذُو الْحُلَيْفَةِ): شوینیکه چه‌ند میلیک له (مَدِينَه) هوه دووره .

چه‌ند تیبینیه‌ک :

(أ) دیاره که کورت کردنه وه (قَصْر) ی نویژ پیویست (وَأَجِب) بوو ، ئیتر ماوه‌یه‌کی دیاری کراوی نییه ، به‌لکو چه‌ندیک له سه‌فه‌ر دا بیّت و نیه‌تی مانه وه (إِقَامَة) ی نه‌بیّت هه‌ر ده‌بیّت نویژ کورت بکاته وه ، به‌لام ئه‌گه‌ر بۆ ماوه‌یه‌ک له شوینیکدا مایه وه له به‌ر پیویستیه‌ک ، وه برپاری مانه وه (إِقَامَة) ی ته‌واوی نه‌دا ، ئه‌وه هه‌ر ده‌بیّت نویژ کورت بکاته وه ، له به‌ر فه‌رموده‌که‌ی (جَابِر) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا فه‌رموی: ((أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَتَّبُوكَ عَشْرِينَ يَوْمًا يَقْصُرُ الصَّلَاةَ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له (تَبُوكَ) دا مایه وه بۆ ماوه‌ی بیست (۲۰) رۆژ هه‌ر نویژی کورت ده‌کرده وه [رواه أبو داود (۴/۱۰۲/۱۲۲۳) وهو حديث صحيح ، بروانه صحیح أبی داود (۱۰۹۴)] .

(إِبْنُ الْقَيْمِ) (ره‌حمه‌تی خوای لی بیّت) ده‌فهرمی: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به ئوممه‌ته‌که‌ی نه‌فه‌رموو ، هه‌ر که‌سیک ئه‌گه‌ر له وه زیاتر مایه وه با نویژ کورت نه‌کاته وه ، به‌لکو وا جووت بوه که‌وا مانه وه که‌ی ئه‌و ئه‌وه‌نده بیّت . [بروانه فقه السنة (۱/۲۴۱)] .

(ب) وه بۆ دووری ئه‌و سه‌فه‌ره‌ی که نویژی تییدا کورت ده‌کریته وه ، زانایان بیست پای جیاوازیان هه‌یه ، به‌لام ئه‌وه‌ی راسته وئیمه هه‌لی ده‌بژیین ، ئه‌وه‌یه که‌وا ئه‌وه‌ی له زمانی عه‌ره‌دا پیی بووتریت سه‌فه‌ر ، ده‌بیّت نویژی تییدا کورت (قَصْر) بکریته وه ، چونکه ئه‌گه‌ر ئه‌ندازه‌ی دووری ئه‌و سه‌فه‌ره - که نویژی تییدا کورت ده‌کریته وه - سنووری ببوایه ئه‌وه بۆ گومان خوای گه‌وره دیاری ده‌کرد و پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) پوونی ده‌کرده وه ، یان هه‌یج نه‌بیّت هاوه‌لان (صَحَابَه) پرسیاریان له و باره‌یه وه له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌کرد ، وه هه‌موویان یه‌ک ده‌نگ ده‌بوون تییدا ... [بروانه المحلی لابن حزم (۵/۲۱)] .

وه ده توانیئت نویژی نیوه پۆ و عه سر پیکه وه کۆ (جَمْع) بکاته وه له کاتی به کیکیاندا بیكات ، ههروهها نویژی شیوان و عیشایش^(۲۵۸) ، به بانگیك و دوو قامهت بۆ ههردوو نویژه که^(۲۵۹) ، وه ههروهها کۆ (جَمْع) کردنه وهی نویژ دروسته بۆ ههه که سیکی تریش (عُدْر) یکی هه بیئت^(۲۶۰) .

(۲۵۸) له بهر فهرموده که ی (أُنَس) (خوای لی رازی بیئت) که وا فهرموی: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَحْرَ الظُّهْرِ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ ، ثُمَّ نَزَلَ فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا ، فَإِنْ زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَكِبَ)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئه گهر پیش ئه وهی خۆر له ناو راستی ئاسمان لای بدایه بکه وتایه ته ری ، ئه وه نویژی نیوه پۆی دوا ده خست بۆ کاتی عه سر ، پاشان داده بهزی و ههردوو نویژه که ی - نیوه پۆ و عه سری - پیکه وه ده کرد ، وه ئه گهر پاش ئه وهی له ناو راستی ئاسمان لای بدایه بکه وتایه ته ری ، ئه وه نویژی نیوه پۆی ده کرد ، پاشان سه ره ده که وت ه وده که وته ری [رواه البخاری (۱۱۱۳/۵۸۳/۲) ومسلم (۷۰۴/۴۸۹/۱) وغیرهما] .

وه له بهر فهرموده که ی (مُعَان) (خوای لی رازی بیئت) که وا فهرموی: ((أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَحْرَ الظُّهْرِ حَتَّى يَجْمَعَهَا إِلَى الْعَصْرِ يُصَلِّيهِمَا جَمِيعًا ، وَإِذَا ارْتَحَلَ بَعْدَ زَيْغِ الشَّمْسِ صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا ثُمَّ سَارَ ، وَكَانَ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ الْمَغْرِبِ أَحْرَ الْمَغْرِبِ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْعِشَاءِ ، وَإِذَا ارْتَحَلَ بَعْدَ الْمَغْرِبِ عَجَلَ الْعِشَاءَ فَصَلَّاهَا مَعَ الْمَغْرِبِ)) واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) له غه زای (تَبُوك) دا ، ئه گهر پیش ئه وهی خۆر له ناو راستی ئاسمان لای بدایه بکه وتایه ته ری ، ئه وه نویژی نیوه پۆی دوا ده خست تا له گه ل عه سردا پیکه وه کۆ ده کرده وه ، وه ئه گهر پاش ئه وهی خۆر له ناو راستی ئاسمان لای بدایه بکه وتایه ته ری ، ئه وه نویژی عه سری پیش ده خست و له گه ل نیوه پۆدا پیکه وه کۆی ده کرده وه ، ههروهها ئه گهر پیش خۆر ئاوا بوون بکه وتایه ته ری ، ئه وه نویژی شیوان (مَغْرِب) ی دوا ده خست تا له گه ل عیشادا پیکه وه کۆی ده کرده وه ، وه ئه گهر پاش خۆر ئاوا بوون بکه وتایه ته ری ئه وه نویژی عیشای پیش ده خست و له گه ل شیواندا پیکه وه کۆی ده کرده وه [رواه أحمد (۱۲۳۶/۱۲۰/۵) وأبو داود (۱۱۹۶/۷۵/۴) والترمذی (۵۵۱/۳۳/۲) وهو حديث صحيح بروهانه صحيح ابی داود (۱۰۶۷)].

(۲۵۹) له بهر فهرموده که ی (جَابِر) (خوای لی رازی بیئت) که وا تییدا هاته: ((... ثُمَّ أَدْنَى ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ ، وَلَمْ يُصَلِّ بَيْنَهُمَا ...))

واته: ... پاشان بانگی دا ، پاشان قامه تی کرد جا نوښتی نیوه رووی کرد ، پاشان - جاریکی تر - قامه تی کرد و نوښتی عه سریشی کرد ، وه هیچ نوښتیکی له نیوانیاندا نه کرد ... [رواه مسلم (۲/۸۸۶/۱۲۱۸)].

(۲۶۰) دروسته که سیك له مالیشدا بیټ نوښت کؤ (جمع) بکاته وه به بی کورت (قصر) کردنه وه ، نه گهر (عذر) یکی شرعی هه بیټ وه کو باران یان نه خوښی یان هه (عذر) یکی تر که پیویست به وه بکات نوښتی بو کؤ بکریته وه .

.....

(نافع) (رحمه تی خوی لی بیټ) ده فهرمی: نه گهر فهرانزه واکان نوښتی شیوان وعیشایان کؤ بکریته وه له بهر باران ، (ابن عمر) له گه لیاندا کوی ده کرده وه [رواه مالک فی الموطأ وصحه الألبانی فی الإرواء (۴۰/۳)].

و (هشام بن عروة) (رحمه تی خوی لی بیټ) ده فهرمی: (عروة) ی باوکم و (سعید بن المسيب) و (أبو بكر بن عبد الرحمن) هه موویان نوښتی شیوان وعیشایان کؤ ده کرده وه له شهوانی باراندا [رواه مالک (۲/۳۲۸/۱۰۲) بروانه الإرواء (۴۰/۳)].

وه هه روه ها له (موسی بن عقیبة) هه وه ده گپرنه وه: که وا نه وان (عروة وسعید وأبو بكر) له گه ل (عمر بن عبد العزیز) دا نوښتی شیوان وعیشایان کؤ ده کرده وه نه گهر باران بوايه .. [رواه البيهقي (۳/۱۶۹) بروانه الإرواء (۴۰/۳)].

وه هه روه ها (ابن عباس) (خوایان لی رازی بیټ) ده فهرمی: ((صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا بِالْمَدِينَةِ ، فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا سَفَرٍ)) واته: که وا پیغه مبهری خوا (ﷺ) نوښتی نیوه روو و عه سری کؤ ده کرده وه ، وه شیوان وعیشایشی کؤ ده کرده وه به بی هوی ترس و سه فهریش [رواه البخاری (رقم ۵۱۸) و مسلم (۱/۴۸۹/۷۰۵)] وه له ریوايه تیکی تری دا ((.. فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا مَطَرٍ ..)) واته: .. به بی هوی ترس و بارانیش رواه مسلم [(۱/۴۸۹/۷۰۵)].

نه م فهرمووده یه نه وه ده گه یه نیټ که وا کؤ (جمع) کردنه وه ی نوښت له بهر ترس یان باران یان سه فهر له کاتی پیغه مبهری خوا دا (ﷺ) بووه ، نه گینا نیتر سوودی باس کردنی له م فهرمووده یه دا چی یه ؟ [بروانه الإرواء (۴۰/۳)].

وه نه م فهرمووده یه ی (ابن عباس) به لگه یه له سه ر نه وه ی که وا جگه له و سی (عذر) هیش ، هه ر شتیکی تری پیویست ده بیته (عذر) بو کؤ کردنه وه ی نوښت ، وه (ابن عباس) (خوایان

لی رازی بیّت) خوی به کرده‌وه نه‌نجامی داوه: وه‌ک (عبدالله بن شفیق) ده‌یگی‌پیتته‌وه که‌وا
 فه‌رموی: ((حَطَبْنَا إِبْنَ عَبَّاسٍ يَوْمًا بَعْدَ الْعَصْرِ ، حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ وَبَدَتْ النُّجُومُ
 ، وَجَعَلَ النَّاسُ يَقُولُونَ: الصَّلَاةُ ، الصَّلَاةُ ، قَالَ: فَجَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ ، لَا يَفْئُرُ
 وَلَا يَنْتَنِي: الصَّلَاةُ ، الصَّلَاةُ ، فَقَالَ إِبْنُ عَبَّاسٍ: أَتَعْلَمُنِي بِالسُّنَّةِ ؟ لَا أَمْ لَكَ ! ثُمَّ
 قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ ، وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ . قَالَ
 (عبدالله بن شفیق) : فَحَاكَ فِي صَدْرِي مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ ، فَأَتَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ ، فَسَأَلْتُهُ
 فَصَدَّقَ مَقَالَتَهُ)) واته: (إِبْنُ عَبَّاسٍ) پوژیک دوا‌ی نوژیژ عه‌سر ووتاری بو داین تا خور ناوا
 بوو و نه‌ستیره‌کان ده‌رکه‌وتن ، وه‌خه‌لکیش ووتیان: نوژیژ ، نوژیژ . تا پیاویک له (بنی
 تمیم) هات و بیده‌نگ نه‌ده‌بوو ، ووتی: نوژیژ ، نوژیژ . جا (إِبْنُ عَبَّاسٍ) پی‌ی ووت: تو‌من
 فی‌ری سوننه‌ت ده‌که‌ی ؟ نه‌ی له باری دایکت بجوا‌یه‌یت ! پاشان فه‌رموی : بینیم
 پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نوژیژ نیوه‌پو و عه‌سری کو ده‌کرده‌وه و ... هتد . جا (عبدالله بن
 شفیق) ووتی: شتی‌ک له دل‌مدا دروست بوو ، بو‌یه چووم بو لای (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لی رازی
 بیّت) و پرسیارم لی کرد ، نه‌ویش فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) ی به راست خسته‌وه [رواه
 مسلم(۷۰۵/۴۸۹/۱)] وه له [شرح صحیح مسلم للنووی (۲۱۸/۵-۲۱۹)] دا ئیمامی (النووی) ده‌فه‌رمی: ()
 (إِجْمَاع) نه‌کراوه له سه‌ر نه‌وه‌ی کار به فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) نه‌کریت به‌لکو قسه‌یان
 له باریه‌وه کرده (جا پاش هینانه‌وه‌ی هه‌ندی‌ک له‌و رایانه و لاوا‌زکردنیان ، (النووی)
 ده‌فه‌رمی: (.. هه‌ندی‌کی تریان (تأویل) ی ده‌که‌ن به‌وه‌ی ، نوژیژ یه‌که‌می دوا‌خت ، تا
 کو‌تایی کاته‌که‌ی ، جا کاتی‌ک که‌ کردی کاتی نوژیژ دوهم هاته‌ به‌ره‌وه ، جا یه‌کسه‌ر
 نه‌ویشی کرد ، جا ته‌نها له شیوه‌دا وه‌کو (جمع) ه ، به‌لام له راستیدا (جمع) نییه . نه‌وه‌ی
 راست بیّت نه‌مه‌شیان هه‌ر لاوا‌ز(ضعیف) ه یان به‌تاله ، چونکه پی‌چه‌وانه‌ی (ظاهر) ه ، به
 شیوه‌یه‌ک که هه‌رگیز هه‌لینه‌گریت ، وه کاره‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) که باس‌مان کرد ، کاتی‌ک که
 ووتاری دا و نه‌و فه‌رموده‌یه‌ی به هینایه‌وه به به‌لگه‌ی بو به راست خسته‌وه‌ی کاره‌که‌ی
 له پاشان به راست خسته‌وه‌ی (أَبُو هُرَيْرَةَ) یش بو کاره‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) و قه‌ده‌غه
 نه‌کردنی ، به‌لگه‌یه‌کی پوون وئا‌شکرایه بو وه‌لام دانه‌وه‌ی نه‌م (تأویل) کردنه .
 وه هه‌ندی‌کی تریشیان ده‌لین: نه‌مه (حمل) ده‌کریته سه‌ر (جمع) کردن به‌(عذر) ی
 نه‌خوشی یان هه‌ر (عذر) یکی تری له‌و جو‌ره ، نه‌مه‌ش رای (أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ) و (القاضي
 حسین) ه له هاوه‌له‌کانی ئیمه (أَصْحَابُ الشَّافِعِيِّ) ، وه (الخطابي) و (المتولي) و (الرويانی)

له هاوه‌له‌کامان ئەمەیان هەلبژاردوو، و ئەمەیش رای هەلبژیراوه بۆ (تَأْوِيل) کردنی - ئەو فەرمووده‌یه - له بهر (ظَاهِر)ی فەرمووده‌که و کارپیی کردنی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) و (مُؤَافَقَة) کردنی (أَبُوهُرَيْرَةَ) ، و له بهر ئەوهی ناره‌حه‌تی له‌وه‌دا زۆرت‌ره تا وه‌کو باران .

وه كۆمه‌لیكیش له پێشه‌ویان رایان وایه كه‌وا دروست (جَائِزَه) كۆ (جَمْع) کردنه‌وه‌ی نویژ له مآلدا له بهر پێویستی ، بۆ كه‌سیك نه‌یكاته باو و عاده‌ت ، ئەمەش راو و بۆچۆنی (إِبْنُ سَيْرِينَ) و (أَشْهَب) ه له هاوه‌له‌کانی (مَالِك) . وه (الْخَطَّابِي) یش گێراویه‌ته‌وه له (الْقَفَال) و (الشَّاشِي الْكَبِير) له هاوه‌له‌کانی (الشَّافِعِي) . وه له (أَبُو إِسْحَاق الشَّيْرَازِي) هوه ، ئەویش له كۆمه‌لیك له (أَصْحَابُ الْحَدِيث) هوه ، وه (إِبْنُ الْمُنْذِر) ئەمە‌ی هەلبژاردوه ، وه (ظَاهِر)ی ووته‌كه‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) یش ئەم رایه سه‌ر ده‌خات كه فەرمووی: ((أَرَادَ أَنْ لَا يُخْرِجَ أُمَّتَهُ)) كه نه‌یه‌سته نه‌خۆشی و شتی تروه ، به‌لكو به‌ستی هه‌رشتیكه‌وه كه ئوممه‌ت توشی ناره‌حه‌ت بكات (وَاللَّهِ أَعْلَمُ) .

نویژی خۆر گێران و مانگ گێران

(صَلَاةُ الْكُسُوفَيْنِ)

نویژی خۆر گێران و مانگ گێران فەرزی (كَفَايَه)یه^(٢٦١) ، وه دوو پرکاته وه‌ك نویژه‌کانی تر ، به‌لام له هه‌ر پرکاتی‌کدا دوو (رُكُوع) و دوو پراوه‌ستانی تێدایه^(٢٦٢) .

(٢٦١) (ظَاهِر)ی ئەو فەرمانه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) كه له فەرمووده‌كه‌ی (عَائِشَة) و (أَبُو مُوسَى) (په‌زای خویان لی بی‌ت) كه ده‌فه‌رمی: ((... فَأَفْرَعُوا ...)) [رواه البخاري ١٠٢٦/٥٣٣/٢] و مسلم (٩٠١/٦١٩/٢) و غیرهما [بۆ (وَأَجِب) بوونه ، جا ده‌بیته‌ فەرزی (كَفَايَه) _ بپروانه (پ ١١٨) _ وه‌ك (أَبُو عَوَانَة) له (صَحِيح) ه كه‌ی دا (٣٩٨/٢) ده‌فه‌رمی: (بَيَانُ وَجُوبِ صَلَاةِ الْكُسُوفِ) پاشان چه‌ند فەرمووده‌یه‌ك ده‌هینیته‌وه كه‌وا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فەرمان به‌ کردنی ده‌کات .

هه‌روه‌ها (إِبْنُ حُرَيْمَة) یش له (صَحِيح) كه‌یدا ده‌فه‌رمی: (بَابُ الْأَمْرِ بِالصَّلَاةِ عِنْدَ كُسُوفِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ...) .

وه (الْحَافِظُ بْنُ حَجْر) له (فَتْحُ الْبَارِي) دا (٥٢٧/٢) ده‌فه‌رمی: جه‌ماوه‌ری زانایان له سه‌ر ئەوه‌ن كه (سُنَّةُ الْمُؤَكَّدَة) یه ، وه (أَبُو عَوَانَة) له (صَحِيح) ه كه‌یدا به‌ راشکاوی (صِرَاحَة) ده‌لی:

(وَأَجِبْ) ه ، وه جگه له ئه و كه سی ترم نه دیوه وا بلیت ، مه گهر ئه وه ی كه حیاكیه ت كراوه له (مَالِك) هوه ، كه هه ر وه كو جومعه ته ماشای كرده ، وه (الزَيْنُ بْنُ الْمُنِيرِ) له (أَبُو حَنِيفَةَ) هوه گپراویه ته وه كه وا (وَأَجِبْ) ی كرده ، هه وره ها هه ندیک له (مُصَنَّف) ه هه نه فیكان گپراویانه ته وه كه (وَأَجِبْ) ه [بپوانه تمام المنه (ل ۲۶۱)].

(۲۶۲) له بهر فه رموده كه سی (عَائِشَةَ) (خوای لی رازی بیّت) كه وا فه رموی: ((
 خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالنَّاسِ فَقَامَ
 فَأَطَالَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ _ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ
 _ ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ ، ثُمَّ
 فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ
 الشَّمْسُ ، فَخَطَبَ النَّاسَ ، فَحَمَدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ
 مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا
 وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا . ثُمَّ قَالَ: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَعْيُرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ
 عَبْدُهُ أَوْ تَزْنِيَ أُمَّتُهُ . يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحَكْتُمْ كَثِيرًا وَلَبَكَيْتُمْ
 كَثِيرًا)) واته: له سه رده می پیغه مبهری خوادا (ﷺ) خور گپرا ، جا پیغه مبهری خوایش
 نویژی به خه لکی کرد و پاره ستا و پاره ستانه که ی دریز کره وه ، پاشان (رُكُوع) ی برد و
 (رُكُوع) هه كه یشی دریز کرده وه ، پاشان هه ستایه وه و پاره ستا و دریزه ی پیدا ، به لام له
 پاره ستانی یه كه م كه متر بوو ، پاشان (رُكُوع) ی برده وه و دریزه ی پیدایه وه ، به لام له
 (رُكُوع) ی یه كه م كه متر بوو ، پاشان (سُجُود) ی برد و دریزه ی پیدا ، جا له پکاتی
 دووه میشدا هه ر به و شیوه یی کرد که له پکاتی یه كه مدا کردی ، پاشان که گوتاییان پی
 هیئا خور ده رکه وتوبوو ، پاشان وتاریکی بو خه لکی دا و سوپاس وستایشی خوای
 گه وره ی کرد و فه رموی: به راستی خور و مانگ دوو به لگه و نیشانه ن له نیشانه کانی
 خوای گه وره ، بو مردن و ژیا نی هیچ که سیك ناگیرین ، جا کاتیک بینیتان گیران ، ئه وه داوا
 له خوا بکن ، وه (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکن ، وه نویژ بکن ، وه له پیناوی خودا ببه خشن . پاشان
 فه رموی: ئه ی ئوممه تی موحه ممه د ، سویند به خوا له خوا به غیره ت تر نییه له وه ی كه وا
 به نده یه کی (زِنًا) بکات ، یان که نیزه یه کی (زِنًا) بکات . ئه ی ئوممه تی موحه ممه د ، ئه گه ر
 ئه وه ی من ده یزانم ئیوه ده تانزانی ، ئه وه كه م پی ده که نین وزور ده گریان [رواه البخاري
 (۲/۱۲۹/۱۰۴۴) وهذا لفظه . ومسلم (۲/۶۱۸/۹۰۱)].

ہر وہا لہو کاتہدا سوننہتہ بہ خشین و زیکر کردن و داوای لئِ خوُش بوون
و پارانہوہ (۲۶۳) .

وہ ہر وہا (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لئِ رازی بیٹ) یش بہ ہمان شیوہ دہیگیڑیتہوہ ، بروانہ
[البخاری (۱۰۵۲/۵۴۰/۲) و مسلم (۹۰۷/۶۲۶/۲)] .

وہ لہ (جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ) یشوہ (خوایان لئِ رازی بیٹ) ہر بہم شیوہ دہیگیڑیتہوہ [رواہ
مسلم (۹۰۴/۶۲۲/۲) و أحمد و ابو داود بروانہ الإرواء] .

تیبینی:

نوویڑی خوُر گیران شیوہی تریشی ہاتوہ لہ فہرموودہدا ، بہوہی دوو پکاتہ و ہکو
نوویڑہکانی تر ، ہر پکاتیک یہک پاوہستان و یہک (رُكُوع)ی تیدایہ و ہک ، لہ فہرموودہکےہی
(عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ) دا ہاتوہ (خوای لئِ رازی بیٹ) کہہ ئیمامی [مسلم (۹۱۳/۶۲۹/۲)]
دہیگیڑیتہوہ .

وہ بہ سئی پاوہستان و سئی (رُكُوع)یش لہ ہر پکاتیکدا ہاتوہ ، و ہک لہ
فہرموودہکےہی (جَابِرُ) دا ہاتوہ (خوای لئِ رازی بیٹ) کہہ [مسلم (۹۰۴/۶۲۲/۲)] دہیگیڑیتہوہ .
وہ بہ چوار پاوہستان و چوار (رُكُوع) یش ہاتوہ ، و ہک لہ فہرموودہکےہی (إِبْنُ
عَبَّاسٍ) دا ہاتوہ (خوایان لئِ رازی بیٹ) کہہوا [مسلم (۹۰۹/۶۲۷/۲)] دہیگیڑیتہوہ .

وہ ہر وہا پیئچ پاوہستان و پیئچ (رُكُوع)یش ہاتوہ ، و ہک لہ فہرموودہکےہی (أَبِي
بُن كَعْبٍ) دا ہاتوہ (خوای لئِ رازی بیٹ) کہہوا [أبو داود (۱/رقم/۱۱۸۲) و الحاکم (۱/۳۳۳) و البیہقی فی السنن
الکبری (۳/۳۲۹) و فی سندہ أبو جعفر الرازی و هو سیء الحفظ ، وضعفه الألبانی فی الإرواء (۶۶۱)] دہیگیڑیتہوہ .
بہ لام ئوہیان کہہ راستہ تہنہا دوو پکاتہ ، لہ ہر پکاتیکدا دوو پاوہستان و (رُكُوع)ی
تیدا بیٹ ، چونکہ ئہم فہرموودانہ (ضَعِيف)ن ، یان لہ بہر ئوہی (عِلَه) لہ (سَنَد)ہکانیان دا
ہیہ ، وہ یان لہ بہر ئوہی (شَادَن) ، ہر وہکو (إِبْنُ عَبْدِ الْبَرِّ) وا دہفہرمی [بروانہ سبل السلام
ل (۵۱۱) و كذلك إرواء الغلیل للألبانی] .

(۲۶۳) لہ بہر فہرموودہکےہی (عَائِشَةُ) (خوای لئِ رازی بیٹ) بروانہ (۲۶۲) .

وہ فہرموودہکےہی (أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِي) (خوای لئِ رازی بیٹ) کہہوا فہرمووی: ((حَسَفَتِ
الشَّمْسُ ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَرَعَا يَحْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ ، فَأَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى
بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَرُكُوعٍ وَسُجُودٍ رَأَيْتُهُ قَطَّ يَفْعَلُهُ ، وَقَالَ: هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَا

تَكُونُ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ ، وَلَكِنْ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهَا عِبَادَهُ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَأَفْرَعُوا إِلَىٰ ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَإِسْتِعْفَارِهِ)) واتہ: خور گبرا ، جا پیغہمبہری خوا (ﷺ) بہ راجہلہ کانیکہوہ ہلسا ، دہترسا کہوا قیامت بیت ، جا ہات بو مزگہوت و نویژی کرد بہ دریژترین راوہستان (قیام) و (رکوع) و (سجود) یک کہ من ہرگیز لو و پیش نہم بینی بوو ، وہ فرموی: ئەم بەلگہ و نیشانانہ کہ خوا دہینیریت ، لہ بہر مردنی ہیچ کہسیک یان لہ بہر ژیانی ہیچ کہسیک پروو نادات ، بہ لام خوی گہورہ بہندہکانی خوی پی دہترسینیت ، جا ئەگہر شتیکتان لہوہ بینی ئەو راجہلہ کین بو زیکر کردنی - خوا - و پارانہوہ و داوای لی بوردن کردن لی [رواہ البخاری (۲/۵۴۵/۱۰۵۹) ومسلم (۲/رقم/۹۱۲)].

وہ ہوی ئەو ووتارہی پیغہمبہری خوا (ﷺ) ئەوہ بوو ، ئەو رووداوہ لہو روژہدا روویدا کہ (إبراهیم)ی کوری پیغہمبہری خوا (ﷺ) و ہفاتی کرد بوو ، جا خہلکی وایان دہزانی ئەو خور گیرانہ لہ بہر مردنی (إبراهیم) بووہ ، بویہ پیغہمبہری خوا (ﷺ) وای فرموو ، وک لہ فرمودہکھی (جابر) دا (خوی لی رازی بیت) بہ پرونی ہاتوہ کہوا فرموی: ((إِنْ كَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) ، يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) ، فَقَالَ النَّاسُ: إِنَّمَا انْكَسَفَتْ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ ... فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ ، وَإِنَّهُمَا لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ ..)) [رواہ مسلم] (۲/۶۲۲/۹۰۴).

وہ سوننہ تیشہ پیشہوا ووتاریک بدات ناموژگاری خہلکی تییدا بکات^(۲۶۴) ، وہ بانگی خہلکیشی بو بکریت بہ (الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ)^(۲۶۵) ، وہ دہنگیش بہرز بکریتہوہ لہ قورٹان خویندہنہکیدا وکو نویژی جہژن^(۲۶۶) .

نویژی داوا کردنی باران

(الصَّلَاةُ الْإِسْتِسْقَاءُ)

سوننہتہ لہ کاتی نہہاتی وبی بارانیدا پیشہوا (إمام) لہ گہل خہلکیدا دہرچن بو دہرہوہ - بو شوینی نویژ - بہ جل و بہرگی نیش وکارہوہ^(۲۶۷) ،

(۲۶۴) لہ بہر فرمودہکھی (عائشہ) و (أبو موسى) (خوایان لی رازی بیت) بروانہ پ)

(۲۶۲) وہ (پ ۲۶۲) .

(۲۶۵) لہ بہر فرمودہکھی (عبدُ الله بن عمر) (خوایان لی رازی بیت) کہوا

فرموی: ((لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) نُودِيَ: إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةٌ

((واته: کاتیک که خور گيرا له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا دا (ﷺ) بانگ کرا: إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةٌ [رواه البخاری (۲/۵۳۳/۱۰۴۵) ومسلم (۲/۶۲۷/۹۱۰) وغیرهما].

(۲۶۶) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (عائشَة) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا فه‌رموی: ((أَنْ النَّبِيَّ ﷺ جَهَرَ فِي صَلَاةِ الْخُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ . فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ ، فِي رِكَعَتَيْنِ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له نویژی خور گيراندا ده‌نگی به‌رز کرده‌وه له قورئان خویندنه‌که‌ی ، جا چوار (رُکوع) و چوار (سُجود)ی برد له دوو رکاتدا ، [رواه البخاری (۳/۱۰۶۹/رقم/۲) ومسلم (۲/۹۰۱/رقم/۱) وهذا لفظ مسلم وفي رواية لهما البخاري (۱/۱۰۶۶/رقم/۱) ومسلم (۲/۹۰۱/رقم/۱) ... فَبَعَثَ مُنَادِيًا: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ ...]] واته: ... جا بانگ ده‌ریکی نارد بانگ بدات: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ ...] .

(۲۶۷) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) (خوایان لی رازی بیّت) ((خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُتَوَاضِعًا مُبْتَدِلًا مُتَحَشِّعًا مُتَرَسِّلًا مُتَضَرِّعًا ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّي فِي الْعِيدِ ، وَلَمْ يَخْطُبْ خُطْبَتِكُمْ هَذِهِ)) واته: که‌وا پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به بی فیز ، به مل که‌چی و به ده‌م پارانه‌وه‌وه ، به جل و به‌رگی کاره‌وه ، له سه‌ر خوئی به‌ر و ده‌ره‌وه ، بو شوینی نویژی (مُصَلِّي) ده‌رچوو ، دوو رکات نویژی کرد وه‌کو نویژی جه‌ژن ، پاشان وه‌ک نه‌م ووتار دانه‌ی ئیوه ووتاری نه‌دا [رواه ابو داود (رقم ۱۱۶۵) والترمذی (۵۵۸) وإبن ماجه (رقم ۱۲۶۶) واللفظ له وغیرهم وصححه الترمذی وابوعوانة وإبن حبان و الألبانی ، بروانه صحیح سنن الترمذی (۱/۱۷۳/۴۵۹) وصحیح إبن ماجه (۱۰۴۶)].

دوو رکات نویژیان پی بکات وه‌ک نویژی جه‌ژن^(۲۶۸) ، پاشان ووتاریک بدات هانیان بدات له سه‌ر (تَوْبِهِ) کردن و پارانه‌وه‌ی زور ، و گوئی رایه‌لی کردنی فه‌رمانه‌کانی خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ، وه‌ دوور که‌وتنه‌وه‌یش له تاوان و خرایه‌ کاری^(۲۶۹) ،

(۲۶۸) له بهر فه‌رموده‌که‌ی (عَبْدُ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ) (خوای لی رازی بیّت) که‌وا فه‌رموی ((خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْمَصَلِيِّ فَاسْتَسْقَى وَأَسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ ، وَقَلَّبَ رِدَاءَهُ ، وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ)) واته: پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بو شوینی نویژی ده‌رچوو ، داوای بارانی کرد له خوای گه‌وره و رووی له قیبله کرد و پالتوکه‌ی دیواو دیو کرده‌وه و دوو رکات نویژی کرد [رواه البخاری (۲/۵۱۴/۱۰۲۵) ومسلم (۲/۸۹۴/۶۱۱) واللفظ له وغیرهما وه‌ له‌روایه‌تی بوخاری دا زیاده‌یه‌ک هه‌یه: ((.. جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ))] واته: وه‌ ده‌نگی به‌رز کرده‌وه به‌ قورئان خویندنه‌که‌ی] .

وه له بهر فهرموده‌که‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) ی پيشوو ، بپوانه (پ ۲۶۷) .
 (۲۶۹) بۆ نویشی داواکردنی باران (الإِسْتِسْقَاء) ووتار ده‌دریت ، له بهر ئه‌و فهرموده
 (صَحِيح) انه که له م باره‌یه‌وه هاتون ، یه‌کیک له‌وانه فهرموده‌که‌ی (عائِشَة) یه ، که ئیستا
 باسی ده‌که‌ین ، وه ئه‌و (نَفِي) کردنه‌ی (إِبْنُ عَبَّاسٍ) له فهرموده‌که‌یدا له (پ ۲۶۷) ،
 (نَفِي) کردنی ئه‌وه‌یه که ووتاردانه‌که وه‌کو ووتاری ئیستا بیټ ، نه‌ک (نَفِي) کردنی ووتاردانه
 به گشتی ، وه له پویه‌تی (أَبُو دَاوُد) دا بۆ فهرموده‌که (إِبْنُ عَبَّاسٍ) ده‌فه‌رمی: ((... فَرَقَى
 عَلَى الْمُنْبَرِ فَلَمْ يَخْطُبْ خُطْبَتَكُمْ هَذِهِ ...)) واته: ... پاشان چوه سه‌رمینه‌ر ، جا
 ووتاری نه‌دا وه‌ک ووتاردانه‌که‌ی ئیوه ... [بپوانه (سُبُلُ السَّلَامِ لِلْأَمِيرِ الصَّنْعَانِي) وَتَيْلُ الْأَوْطَارِ لِلْإِمَامِ
 الشُّوْكَانِي) که به جوانی باسی ئه‌م مه‌سه‌له‌یه ده‌که‌ن] .

وه فهرموده‌که‌ی (عائِشَة) (خوای لی رازی بیټ) که‌وا ده‌فه‌رمی: ((شَكَا النَّاسُ إِلَى
 رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَحُوطَ الْمَطَرِ فَأَمَرَ بِمُنْبَرٍ فَوُضِعَ لَهُ فِي الْمِصْلَى ، وَوَعَدَ النَّاسَ يَوْمًا
 يَخْرُجُونَ فِيهِ ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ بَدَأَ حَاجِبَ الشَّمْسِ فَقَعَدَ
 عَلَى الْمُنْبَرِ ، فَكَبَّرَ وَحَمَدَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَالَ: إِنَّكُمْ شَكَوْتُمْ جَدَبَ دِيَارِكُمْ وَإِسْتِخَارَ
 الْمَطَرِ عَنِ إِبَانِ زَمَانِهِ عَنْكُمْ وَقَدْ أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ تَدْعُوهُ وَوَعَدَكُمْ أَنْ يَسْتَجِيبَ
 لَكُمْ ، ثُمَّ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ ، أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ
 وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ . ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ ، فَلَمْ يَزَلْ فِي الرَّفْعِ حَتَّى بَدَأَ
 بِبِاضٍ إِبْطِيهِ ، ثُمَّ حَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ ، وَقَلْبَ أَوْ حَوْلَ رِدْأِهِ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ ، ثُمَّ
 أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ وَنَزَلَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ، فَأَنْشَأَ اللَّهُ سَحَابَةً فَرَعَدَتْ وَبَرَقَتْ ثُمَّ أَمْطَرَتْ
 بِإِذْنِ اللَّهِ ، فَلَمَّ يَأْتِ مَسْجِدَهُ حَتَّى سَأَلَ السَّيِّوُلُ ، فَلَمَّا رَأَى سُرْعَتَهُمْ إِلَى الْكِنِّ ضَحِكَ
 ﷺ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ ، فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، وَأَنِّي عَبْدُ اللَّهِ
 وَرَسُولُهُ)) واته: خه‌لکی سکا‌لایان هینایه لای پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له بی بارانی و
 نه‌هاتی ، جا ئه‌ویش فه‌رمانی دا مینه‌ری بۆ دابنن ، ئه‌وانیش له (مُصَلَّى) دا بویان دانا ،
 پاشان په‌یمانی دا روژیک ده‌ریچن تییدا ، (عائِشَة) فه‌رموی: جا پیغه‌مبه‌ری خوا له گه‌ل
 ده‌رچونی خو‌ردا ده‌رچوو ، جا له سه‌رمینه‌ره‌که دانیش‌ت و (اللَّهُ أَكْبَرُ) و‌همد و سه‌نای
 خوای کرد ، پاشان فه‌رموی: ئیوه سکا‌لای ووشکی و نه‌هاتی ولاتی خو‌تانتان کرد ، وه
 دوا‌که‌وتنی باران بارین به سه‌رتاندا له کاتی خو‌یدا ، خوای گه‌وره‌یش فه‌رمانی پی‌ کردون

کہوا داوای لی بکن ، وہ پیمانی پی داوون کہوا ولامتان بداتہ وہ ، پاشان فہرموی: ::
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ
 اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْعَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ ، أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى
 حِينٍ ، پاشان ہر دو دستی بہرز کردہ وہ ، وہ بہردہوام بہرزی دہ کردہ وہ ، تا سپیتی
 بن بالہکانی دہرکہوت ، پاشان پستی له خہلکہکہ کرد و پالتوکہی دیواو دیو کردہ وہ ، وہ
 بہ ردهوام ہر دو دستی بہرز کردہ وہ ، پاشان روی کردہ وہ خہلکہکہ و دابہزی ، وہ
 دو پکات نوپژی کرد ، جا خوی گہورہ ہوریکی پیک ہیئا و دہنگی ہورہ تریشقہ
 دستی پی کرد ، پاشان بہ فہرمانی خوی گہورہ باران دستی پی کرد ، جا _ خہلکہکہ
 _ نہگہیشتنہ وہ مزگہوت تا ئاو له سہر زہویدا ہہلسا ، جا کاتئ پیغہمبہری خوا (ﷺ)
 بینی خہلکہکہ پہ له دہکن بو ژیر تارمہی مالہکان پی کہنی تا دگانہکانی دہرکہوت و
 فہرموی: شایہتی دہدم کہوا خوی گہورہ بہ سہر ہموو شتیکدا بہ توانایہ ، وہ منیش
 بہندہ و پیغہمبہری خوام [رواہ أبو داود (۱/۶۹۲/۱۱۷۳) وهو حدیث حسن ، بروانہ تخریج محمد صبحی
 حسن الحلاق علی الروصۃ الندیۃ (۱/۳۹۲)].

پاشان پشت له خہلکہکہ بکات و جلہکہی سہرہوی دیواو دیو بکاتہ وہ بہ
 دہم دوعا کردنہ وہ (۲۷۰).

(۲۷۰) له بہر فہرموودہکہی (عائشۃ) (خوی لی رازی بیت) بروانہ (پ ۲۶۹) .

(الْحَمْدُ لِلَّهِ) ئەوہ بہشی نوپژیش کوتایی پی ہات ، وہ
 ئیستا دہچینہ سہر یاساکانی مردوو .

